

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Diplomová práce

**Kult Jana Husa v Církvi
československé husitské**

Bc. Denisa Lukačková

Katedra historie

Vedoucí práce: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Studijní program: Historie

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Kult Jana Husa v Církvi československé husitské vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování prof. PhDr. PaedDr. Pavlu Markovi, Ph.D. za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat PhDr. Martinu Jindrovi a PhDr. et Mgr. Bohdanu Kaňákovi, Ph.D. za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů.

OBSAH

ÚVOD	5
1.1. CÍL PRÁCE A METODOLOGIE.....	5
1.2. ZHODNOCENÍ PRAMENŮ A LITERATURY.....	8
2. HUSŮV KULT V NÁRODĚ	16
3. CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ (HUSITSKÁ) V ČECHÁCH A NA MORAVĚ OD SVÉHO VZNIKU DO ROKU 1971	24
3.1. PŘIPOJENÍ PŘÍDOMKU „HUSITSKÁ“	36
4. VLIV MISTRA JANA HUSA	47
4.1. HUSOVA TRADICE V UČENÍ CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ HUSITSKÉ .	47
4.2. SLAVNOSTI A POUTĚ VĚNUJÍCÍ SE OSOBNOSTI JANA HUSA	54
4.3. STAVEBNÍ ČINNOST – HUSOVY SBORY	77
5. OBRAZ MISTRA JANA HUSA V TISKU	95
5.1. OFICIÁLNÍ A REGIONÁLNÍ PERIODIKUM	95
5.2. ČASOPIS PRO ČESKOSLOVENSKÉ DĚTI A MLÁDEŽ	112
ZÁVĚR	116
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	120
PŘÍLOHY	127

Úvod

Diplomová práce se zabývá kultem jedné z nejkontroverznějších postav českých dějin. Kult mistra Jana Husa je značný již od vzniku dodnes činné Církve československé husitské (CČSH), jež „*Je jednou z podob křesťanství, která trvale reprezentuje otevřenost, svobodu svědomí, úctu k pravdě těch druhých a milující náruč Ježíše Krista.*“¹ Náboženské společenství bylo založeno krátce po vyhlášení samostatného Československa a stalo se v období 1920-1939 druhou nejpočetnější církví na našem území.² Církev československá husitská vystavěla jeden z podstatných pilířů své existence na osobnosti M. Jana Husa, přičemž cítila povinnost seznamovat společnost s tímto středověkým kazatelem a podstatou jeho učení. Roku 1920 byla pojmenována jako Církev československá (CČS). Roku 1971 však svůj název považovala za nedostačující a přidala si z úcty k Husovi do názvu přídomek „husitská“. Pro pojmenování církve bude v textu používána zkratka zahrnující oba názvy: CČS(H). Autorka přistoupila k tomuto postupu z důvodu zjednodušení četby.

1.1. Cíl práce a metodologie

Text je geograficky zaměřen na české a moravské oblasti. Věřící CČS(H) žili i na Slovensku a Podkarpatské Rusi, avšak do těchto oblastí měla tato církev možnost zasahovat v menší míře. Časově je práce ohraničena vznikem církve, rokem 1920, a nástupem blížící se druhé světové války, rokem 1939 s jistým přesahem do roku 1971. Časové rozmezí bylo zvoleno zejména množstvím probádaného materiálu, který se k problematice vztahuje. Dalším důvodem, byla snaha nevměšovat do sledování kultu M. Jana Husa rozdílný společenský režim. Ve druhé kapitole s názvem „*Církev československá (husitská) v Čechách a na Moravě*“

¹ JINDRA, Martin: *Sáhnout si do ran tohoto světa: perzekuce a rezistence Církve československé (husitské) v letech 1938-1945* (dále jen *Sáhnout si do ran tohoto světa*). Praha 2017, s. 6.

² *Tamtéž*, s. 11.

od svého vzniku do roku 1971“ je již z nadpisu patrný přesah až do roku 1971. Je to dáno skutečností, že v roce 1971 byl připojen k pojmenování církve přídomek „husitská“. Pro pochopení, proč tato církev k připojení charakteristiky přistoupila, se autorka práce rozhodla stručně nastínit vývoj církve nejen do roku 1939, ale až do mezníku v podobě přijetí nového názvu církve v roce 1971.

Struktura je členěna na jednotlivé kapitoly a podkapitoly z hlediska časové a tematické posloupnosti.

První kapitola pojmenovaná „*Husův kult v národě*“ se zabývá tím, jak byl Hus vnímán v české společnosti prostřednictvím názorů významných československých představitelů, kteří se tehdy zabývali Husovou osobností. Text nejprve přibližuje názory převládající v politice. Například Masarykovy myšlenky rozhodně ovlivňovaly nazírání na středověkého kazatele. V práci je dále předloženo pojetí Husovy postavy očima historiků ve službách československé republiky. Husovo jméno samozřejmě rezonovalo na akademické půdě nebo mezi katolíky.

Ve výše zmíněné druhé kapitole, „*Církev československá (husitská) v Čechách a na Moravě od svého vzniku do roku 1971*“, je církev chronologicky představena ve svých historických souvislostech. Vývoj tohoto náboženského společenství je zachycen především na základě toho, jak jej vnímala sama CČS(H). Nespokojenou část věřících, kteří se odklonili od převládajícího římskokatolického vyznání k víře CČS(H) se autorka v diplomové práci rozhodla označovat jako reformně smýšlející. Její podkapitola s názvem „*Připojení přídomek „husitská*““ je zaměřena zejména na VI. řádný sněm CČS(H), který řešil otázku změny názvu církve. Struktura práce však zachycuje chronologicky veškeré důležité právní dokumenty od založení církve, které naznačovaly úctu k mistrově osobě a vedly k uskutečnění záměru o novém pojmenování náboženského společenství. V rámci celé CČS(H) probíhala živá diskuze. Zájem byl ale patrný i v rámci laické části společnosti.

Ovlivnění CČS(H) českým středověkým patronem sleduje kapitola „*Vliv mistra Jana Husa*“, která obsahuje několik podkapitol, v nichž je patrný větší či menší Husův vliv na církev.

Podkapitola „*Husova tradice v učení Církve československé husitské*“ seznamuje čtenáře s jednotlivými husitskými prvky, které se do CČS(H) promítly.

Prvky jsou řazeny od vnějších po vnitřní. Inspirace Husovými myšlenkami byla patrná například ve vnímání Krista a Písma. Mezi další zkoumané aspekty týkající se Husovy osobnosti patří názor na Husovu pravdu a svobodu svědomí, použití českého jazyka v bohoslužbě, praktikování liturgie obsahující husitské prvky jako přijímání podobojí a využití hudby během mše. Karel Farský se nechal inspirovat a vytvořil vlastní liturgii. Je na místě zdůraznit, že autorka diplomové práce na existenci těchto teologických prvků souvisejících s Janem Husem pouze upozorňuje. Tyto prvky nejsou výrazněji rozebírány, jelikož se nejedná o teologický text.

Další podkapitola „*Slavnosti a poutě věnující se osobnosti Jana Husa*“ sleduje jeden z významných projevů úcty vůči osobnosti Jana Husa. Výklad se tematicky přesouvá od motivace a cílů oslav, přes přípravy a povinnosti organizátorů k průběhu a důsledkům slavností. Prostor je věnován i významnějším místům husitské tradice, kde se akce konaly. V rámci textu jsou zachyceny možné existující formy oslav, které jsou rozděleny podle toho, zda se konaly 5. či 6. července. Důsledky zahrnují ohlasy na tuto důležitou každoroční událost. K mohutným poutím a slavnostem existují i plakáty či fotografie, které jsou připojeny v příloze.

Podkapitola „*Stavební činnost – Husovy sbory*“ je v práci také členěna tematicky. Nejprve se zaměřuje na pojmenování sborů. Dále předkládá možné problémy spojené s nedostatkem místa, potíže v podobě bojů o kostely nebo nedostatku financí, které souvisely se státními subvencemi. Podkapitola informuje rovněž o architektech, architektonických soutěžích a stylu staveb. Každý sbor má svůj památný kámen. Jeho kladení bylo spolu s otevřením budov významnou událostí. Na sborech jsou k nalezení husitské reference, přičemž se text v tomto ohledu dotýká problematiky zvonů, které mohly být po Husovi pojmenovávány. V neposlední řadě se práce zabývá přítomností husitských motivů v interiérech staveb. Paradoxně některé sbory pojmenované po jiné důležité osobě mohly nést více husitských odkazů než přímo ty pojmenované a věnované Husovi. Zkoumané aspekty jsou doloženy na zajímavých příkladech vybraných sborů. Podrobnější rozbor toho, jak stavba takového chrámu probíhala je stručně ilustrována na vzniku Husova sboru v Olomouci.

Poslední kapitola „*Obraz mistra Jana Husa v tisku*“ je členěna na dvě podkapitoly. Jejich cílem je zachycení obrazu Jana Husa za pomoci rozboru tištěných periodik. První s názvem „*Oficiální a regionální periodikum*“ zachycuje po obecnějším úvodu nejčastější témata spojená s betlémským kazatelem. Články pochází z oficiálního týdeníku *Český zápas* a regionálního týdeníku pro Moravu, Slovensko a Podkarpatskou Rus *Čechoslovák*. Časopisy jsou v průběhu práce komparovány. CČS(H) se však nezaměřovala pouze na dospělé čtenáře, ale i na děti, proto v druhé podkapitole bylo nahlédnuto na problematiku zachycení Husova kultu v časopisu pro československé děti a mládež pojmenovaný jako *Malý Čechoslovák*.

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké bylo nazírání CČS(H) na osobnost Mistra Jana Husa. Církev byla mimo jiné založena na Husově kultu, proto je nutné si položit otázku, do jaké míry svůj záměr uctívat tohoto českého mučedníka naplňovala, zda se společenství Husovým učením inspirovalo nebo se od středověkého kazatele spíše odchýlilo. Zkoumány jsou formy, jakými jej duchovní CČS(H) propagovali, přičemž se tedy jednalo zejména o oslavy a poutě či stavební činnost. Cílem je rovněž snaha reflektovat společenské problémy pomocí mistrova odkazu. Husovy oslavy se často proměňovaly v demonstrace odrážející události doby. Podkapitola o stavební činnosti se snaží mimo jiné zjistit, zda docházelo k odstraňování husitských odkazů. Kapitola studující tisk předkládá, v jakých letech se témata spojená s Husem nejvíce objevovala a zda se zprávy ve studovaných časopisech spolu shodovaly či nikoliv. Pomocí oficiálních zpráv, jichž však nebylo k nalezení mnoho, se práce snaží zjistit, zda byla postava Jana Husa v CČS(H) zkreslována. Na základě všech jednotlivých faktorů je pak zmapována proměna vnímání osobnosti Mistra Jana nejen v církevním společenství, ale i ve společnosti.

1.2. Zhodnocení pramenů a literatury

Stěžejním pramenem diplomové práce jsou periodika. Autorka pracuje se třemi typy tištěných časopisů, které byly vydávány Církví československou (husitskou). Jedná se o oficiální list CČS(H) pojmenovaný jako *Český zápas*, dále o nejvýznamnější regionální periodikum pro oblast Moravy, Slovenska a Podkarpatské Rusi s názvem *Čechoslovák* a dětský časopis *Malý Čechoslovák*.

Týdeník *Český zápas* začal vycházet 5. března 1920. Předcházelo mu vydávání čtrnáctideníku s názvem *Právo národa*, který začal být publikován jako časopis reformních kněží počátkem října 1918, tedy ještě před vznikem Československa. *Český zápas* dodnes představuje oficiální periodikum CČS(H). Duchovní se výmluvným podtitulem, který zněl *List na obranu nábožensko-církevní svobody národa československého*, pasovali do role jakéhosi ochránce víry před údajným římskokatolickým útlakem v nově vzniklém státním útvaru. CČS(H) se totiž snažila přivést celý československý lid k uctívání národních tradic namísto těch římskokatolických, které byly spojovány s nenáviděnými Habsburky. Podtitul byl uváděn v záhlaví do počátku 30. let, kdy s nacionálním nadšením postupně opadla potřeba vysloveně se stylizovat do role ochránce víry. Redakce *Českého zápasu* původně spadala pod Tiskové družstvo, ale od roku 1935 časopis přebrala do vlastnictví CČS(H). Tato změna se promítla v razantnějších úpravách například grafické podoby periodika nebo v názvech rubrik. Články byly psány velice malým písmem, protože autoři chtěli seznámit své věřící s co nejvíce informacemi, což znesnadňovalo orientaci v textu a čtenář mohl při důsledném čtení rychle ztratit pozornost. Součástí tohoto týdeníku byly také obrázky, kterých postupem let přibývalo a které často zobrazovaly téma spojené se středověkým kazatelem. Obrazová příloha zachycovala například Husovy sbory nebo ve výročním čísle mistrovsky památky pravidelně redakce otiskla kazatelovu podobiznu. Za zmínku stojí, že většina titulních stran *Českého zápasu* připomínala slavné citáty. V souvislosti s postupně měnícím se režimem v roce 1939 přispěli redaktoři Husovým citátem: „*Pravda věky přemáhá, byť na čas poražena bývá*“. Tato slova byla umístěna pod znakem kalicha v záhlaví na úvodní straně a měla čtenářům přinést útěchu a víru. Husův výrok na tomto místě však figuroval jen do patnáctého čísla *Českého zápasu*, tedy do 13. dubna 1939.³ Odstranění Husova citátu je příkladem cenzury, která se začala objevovat v československém tisku v důsledku změny společenského režimu. Na závěr obecného představení *Českého zápasu*

³ KOŘALKOVÁ, Květa: *Šestý červenec 1939*. In: Husitský Tábor: sborník Husitského muzea, 2002, č. 13, s. 129.

nutno zdůraznit, že redakce udělala několikrát chybu v uvedení data, ve kterém číslo periodika vyšlo.

Regionální týdeník *Čechoslovák* byl pro rozbor v diplomové práci vybrán s ohledem na místo vydávání, které bylo v Olomouci. Vznik periodika souvisel s rozchodem s pravoslavnou církví v roce 1924, protože vzešel z časopisu *Za pravdou*, který vycházel v Olomouci od roku 1920 a pokračoval jako pravoslavný. Pro CČS(H) bylo tedy nutné si založit nový tisk, přičemž první číslo bylo publikováno 7. srpna 1924. Moravský list vystřídal několik podnázvů, například podtitul při včlenění těchto novin do tisku s názvem *Palcát* zněl *Věstník čs. církve na Moravě*. Záhloví *Čechoslováka* bylo jednodušší než v *Českém zápase* a na rozdíl od oficiálního listu neobsahovalo žádné husitské reference. Změna nastala v kritickém roce 1939, kdy se do záhlaví dostaly dva zkrížené palcáty a mezi nimi se nacházel kalich s dvouramenným křížem. Jak bylo výše naznačeno, tento regionální tisk byl včleněn do týdeníku *Palcát*, a to 15. číslem roku 1939. *Čechoslovák* oficiálně vycházel do počátku května 1940, kdy byl okupačním režimem zakázán, protože „...vydavatelství periodického tiskopisu nedbalo v poslední době pokynů a napomenutí tiskových dozorcích orgánů a dopustilo se v tisku několika přehmatů...“⁴ Autorka diplomové práce z výše uvedené citace usuzuje, že redakce nedodržovala zavedenou cenzuru.

Periodika *Český zápas* a *Čechoslovák* se organizačně v mnohém shodovaly. Čtenář v nich objevil velké množství postupně přibývajících rubrik, jež byly v období let 1920-1939 několikrát přejmenovány. Dlouhé tematické články střídalo mnoho krátkých zpráv. Autorkou studované tiskoviny se průběžně vyjadřovaly k organizaci CČS(H). *Čechoslovák* se pak v prvních letech více než *Český zápas* zaměřil na otázku pravoslaví, jež se na Moravě rozvíjelo také prostřednictvím bývalého člena CČS(H) biskupa Gorazda. Redakce obou časopisů se opakovaně vracely k významným jubileím, jako byl kupříkladu vznik CČS(H) začátkem kalendářního roku. CČS(H) pravidelně informovala o výročích spojených s reformací. Byla například připomenuta památka J. A. Komenského, poprava

⁴ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 195-197.

27 pánů nebo bitva na Bílé hoře. Následky bitvy byly vykládány tendenčně, protože událost byla spojována s národní katastrofou. Dále se slavilo výročí vzniku republiky nebo narození i úmrtí prvního prezidenta Masaryka. Duchovní CČS(H) pravidelně vzpomínali také na zakládajícího patriarchu Karla Farského po jeho smrti v roce 1927. Vánoční atmosféra zavládla v tisku každoročně koncem roku. Některá jedinečná výročí, jako bylo jubileum bitvy u Lipan v roce 1934, mohla mírně potlačit míru zveřejněných informací k Husově výročí, na kterou byli čtenáři zvyklí.

Teologické úvahy byly většinou zveřejňovány na titulní straně obou časopisů a mezi stálejší články tohoto typu lze zahrnout Farského postilu. Ta pravidelně vycházela v *Českém zápase* od čísla 35 vydaného v roce 1921 do patriarchovy smrti v roce 1927. Další moralizující texty psaly v listech církve důležité osobnosti CČS(H), jako byl například Alois Spisar nebo Gustav Adolf Procházka. Stále šlo o jakousi variaci na Farského postilu, která v *Čechoslovákovi* nebyla pravidelně zveřejňována. Na první straně časopisů měla místo rovněž politická a mimořádně důležitá témata. CČS(H) zveřejňovala mimo organizační informace, které byly přehledně uspořádané podle jednotlivých diecézí, také zprávy o své sociální činnosti. Církev zaměřovala pozornost i na československou mládež, protože ji chtěla vychovávat proti římskokatolickému zaběhnutému režimu. Ve zprávách nacházejících se v periodikách nebylo opomenuto zahraničí, jehož si redakce všímaly úměrně s narůstajícími komplikacemi, které byly spojené s rozvíjejícím se nacismem druhé poloviny 30. let. Orientaci v událostech pořádaných církví usnadnila přehledová rubrika. Čísla studovaných tisků uzavírala inzerce, která v menší míře zaznamenávala plakáty zvoucí na oslavy k Husovu výročí nebo vyzývala ke koupi transparentu s jeho tematikou. K Husově osobnosti byla na tomto místě doporučována literatura. Periodika byla doplňována mnoha citáty, často právě mistra Jana Husa nebo Jana Amose Komenského.

Pro předkládanou práci byla důležitá výroční čísla věnující se památce Jana Husa, která se objevovala v obou zkoumaných časopisech. Toto číslo *Českého zápasu* roku 1920 a 1921 se od jiných výtisků nelišilo, jelikož Hus nebyl dokonce zobrazen ani na titulní straně. Ozdobnou obálku výročního čísla našel čtenář od roku 1922 v *Českém zápase* a od roku 1925 v *Čechoslovákovi*. Tato strana se v obou studovaných listech od sebe příliš nelišila, ale zároveň byla každoročně originální. Jednalo se o různá vyobrazení mistra Jana Husa v ozdobném rámu, který

byl přes celou stranu a obsahoval také text. V roce 1923 se v *Českém zápase* poprvé objevila červená obálka periodika. Zlom nastal v roce 1934, kdy byla výroční čísla *Českého zápasu* opět černobílá. Z jakého důvodu se upustilo od barevných vydání nelze jednoznačně určit, ale snad tomu tak bylo kvůli nedostatku peněz v období rozmáhající se finanční krize. Roku 1938 je Husovi ve společnosti opět projevovaná větší úcta z důvodu nastalých politických změn, a proto se objevila červená titulní strana výročního čísla spolu s nadpisem článku „*Pravda vítězí*“. Je zde použit Husův citát, který povzbuzuje národ, aby vytrval ve ztížených podmínkách: „*Stůjte, prosím, za mou Pravdou a spravedlností.*“ Barevný trend v *Čechoslovákovi* nemohla autorka diplomové práce zaznamenat, protože byl časopis k dispozici pouze v digitální černobílé podobě. Články, které byly ve výročních číslech obou studovaných časopisů zveřejněny, se často vztahovaly výhradně k osobnosti Jana Husa.

Poslední zkoumané periodikum *Malý Čechoslovák* vycházelo v letech 1923 až 1942, kdy vzhledem k probíhající druhé světové válce zaniklo. Několikrát přejmenovaný měsíčník zasáhla dvouletá vydavatelská pauza v letech 1933 až 1935. Poslední dvě čísla roku 1938/1939 byla označena zkratkou *M. Č.* s podtitulem *Časopis pro mládež církve čs.* a následně byl časopis od roku 1939/1940 uváděn pod názvem *Mladý křesťan: Časopis pro mládež církve československé*. Dětský list nebyl ani v Ústředním archivu a muzeu CČSH přístupný v plné míře, proto autorka diplomové práce čerpá jen z většiny čísel mimo první dva roky 30. let.

Na všechna periodika je nutno nazírat kriticky, proto je tato práce doplněna oficiálními zprávami z Ústředního archivu a muzea CČSH v Praze (ÚAM CČSH) nebo Zemského archivu v Opavě, pobočka Olomouc a dále také informacemi z literatury vztahujícími se k husitské problematice. Jedná se především o knižní tituly z proveniencí CČS(H). Archiválie ve fondech uložených v Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc jsou cenné, sdružují i písemnosti okolních náboženských obcí a po Ústředním archivu jsou nejvýznamnější co do rozsahu a stáří, tak i stavem zachování.

K problematice připojení přídomku „husitská“ čerpala autorka diplomové práce zejména z dokumentů týkajících se církevních sněmů, které jsou uloženy v ÚAM CČSH. Spisy dochované z prvního valného sjezdu z roku 1921 a prvního řádného sněmu z roku 1924 zachycují Husovo jméno několikrát. Připojení

charakteristiky „husitská“ se stalo hlavní náplní zápisů a dokumentů k VI. řádnému sněmu CČS(H), které zachycují diskuze vztahující se ke změně názvu a rovněž celý proces samotného průběhu této církevní události. Informace byly v archivu uspořádány v několika složkách. Tyto informace úřední povahy pak byly doplněny tiskovými zprávami z *Českého zápasu* a *Náboženské revue církve československé*, která byla roku 1967 přejmenována na *Theologickou revue církve československé*. Nahlédnuto bylo speciálně do čísel obou časopisů z let 1965-1971. Zprávy zabývající se náplní VI. řádného sněmu CČS(H) se začaly více objevovat od roku 1968. Problematice o připojení přídomku byly dokonce věnovány speciální rubriky. Ve zkoumaných periodikách probíhaly živé diskuze o tom, proč přijmout či odmítnout nový název pro církevní společenství. Zveřejňovány byly i organizační záležitosti nutné k řádnému průběhu sněmu. Čtenář by nejvíce zpráv k tématu v *Českém zápase* našel v roce 1970 a 1971. Koncem roku 1971 jsou v tomto tisku uvedeny výsledky této významné církevní události. Otázka připojení přídomku byla natolik diskutovaná, že jiné body projednávání ze sněmu byly ve zkoumaných tiscích reflektovány minimálně.

Český zápas zveřejňoval věřícím informace týkající se církevního života. Zároveň se snažil zprostředkovávat sdělení zejména organizačního rázu církevním obcím. CČS(H) nepokládala za důležité tyto údaje zaznamenávat ještě do oficiálních dokumentů, a proto je například problematika slavností při ztatelné absenci úředních jednání čerpána zejména z tisku. Toto téma ve zprávách z církevních zasedání téměř nefiguruje, a tak se zkoumaná periodika stala cenným zdrojem pro informace tohoto typu. Existující úřední dokumenty jsou často velmi strohé, informují pouze o tom, že bylo o tématu slavností na zasedání referováno. Písemnosti z jednání se častěji vztahovaly k existenciální stránce církve, tedy k financím a organizačním záležitostem společenství. Informace k oslavám bylo možno částečně čerpat ze složek týkajících se zápisů schůzí Ústřední rady CČS(H), zasedání náboženských obcí, zápisů Společného výboru pro Husovy oslavy či ze složek stavebního výboru. Vhodným pramenem jsou i příručky pořadatelům, které mohli pomoci při plánování slavností. Nedostatek úředních pramenů znesnadňuje objasnit, do jaké míry mohla periodika zkruslovat určité informace vztahující se k tématu M. Jana Husa.

Ke stavební činnosti pak existuje úředních zpráv více než k pořádaným oslavám k Husově památce. Autorka diplomové práce k této problematice čerpala nejen z literatury a časopisů, ale i z pramenů uložených v Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc. Nejvíce informací badatel najde v dokumentech stavebního odboru Husova sboru v Olomouci, které informují o přípravách a stavbě jednoho z chrámů CČS(H) a důsledcích tohoto stavebního počínu. Příklad procesu, který byl se stavbou spojený, byl velmi podobný i u sborů v jiných náboženských obcích. Autorka zápisy stavebního odboru uložené přímo v Husově sboru v Olomouci prostudovala, ale přesto je text diplomové práce převážně citován z edice Zdeňka Hornišera s názvem *Výstavba Husova sboru v Olomouci v zápisech rady starších*, který stěžejní úryvky ze zápisu olomoucké Rady starších sepsal do přehledné publikace sledující chronologicky všechny důležité okamžiky spojené s tímto stavebním počínem v rozmezí let 1920-1930. Autorka k tomuto postupu přistoupila z důvodu snadnějšího dohledání informací pro potencionálního čtenáře.

Názory vztahující se k Husově osobnosti jsou čerpány z publikací, které psala československá inteligence v první polovině 20. století. Husovými myšlenkami se inspiroval i T. G. Masaryk. První československý prezident vyzdvihoval duchovní hodnoty, za kterými stál mistr Jan Hus. V knize *Česká otázka: O naší nynější krizi; Jan Hus* se Masaryk zamýšlel nad otázkou, zda jsou Čechoslováci Husovým národem, kterým se rádi nazývali. Následně si odpovídal, že jím zatím nebyli. Husovým obdivovatelem byl rovněž Vlastimil Kybal nebo František Michálek Bartoš, který se o mistrovu vlivu ve společnosti zmiňoval ve své knize *Vzpomínky husitského pracovníka*. Husovým přívržencům oponovali katolíci. Kněz P. Augustin Neumann ve snaze odporovat Husově památce sepsal dílo *Katoličtí mučedníci doby husitské*. Poukazoval na katolíky, kteří byli husity umučeni, ale na rozdíl od osobnosti Jana Husa z nich reformně orientovaná společnost nechtěla udělat mučedníky.

Pramenná základna je doplněna různorodou literaturou. Sborník nesoucí název *90 let Církve československé husitské* poměrně detailně sleduje dějiny CČS(H) bez toho, aby byl čtenář zahlcen. Husovou osobností, učením a vírou se zabývá publikace *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*, ze které vyznívá obdiv ke kostnickému mučedníkovi. Tomáš Butta přibližoval Husovu osobnost na základě různých oblastí zájmů, kterým se středověký kněz věnoval.

V monografii *Seznámení s Mistrem Janem: Pohledy na českého reformátora Jana Husa a úryvky z jeho spisů* zachycuje Husa jako kazatele, jazykovědce, univerzitního představitele, hudebníka, teologa či vychovatele lidu. Svá tvrzení podkládá příklady z Husových spisů, a nakonec zdůrazňuje kazatelovo odůvodnění i pro současnou společnost. Tomáš Butta je také autorem teologických publikací, jako například *Církev mezi tradicí a otevřenou budoucností: prakticko-teologické reflexe a úvahy*. Ačkoliv se snaží srozumitelně přiblížit teologii CČS(H), pro laického čtenáře může být toto téma velmi složité. Čtenář nalezne velmi zajímavé pojetí publikace u Jana Krška, který v díle *Pět životů Jana husa na Krakovci* studuje odraz Husovy osobnosti v různých dějinných obdobích. Nejprve zachycuje jeho reálné žití a poté jeho druhý život odrážející se ve společnosti. Čtvrtá kapitola přibližuje čtenáři vztah mezi mistrem a CČS(H). Husovy slavnosti v roce 1939 přibližuje ve své studii Květa Kořalková. Toto téma je velice dobře zpracováno i v rozsáhlé publikaci Martina Jindry, která zdařile promítá upnutí společnosti na Husovu osobnost v kritické době druhé světové války. Husova oslava, jež se odehrála v roce 1939, je čtenáři interpretována jako důležitá celonárodní manifestace. Povedenou publikací k problematice sborů je kniha vydaná poměrně nedávno, v roce 2018, s názvem *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Autoři touto knihou chtěli upozornit na téma, které zatím není natolik prozkoumané. Stěžejní část knihy tvoří stručné, ale dobře zpracované texty o jednotlivých sakrálních stavbách CČS(H).

Na závěr je nutno zdůraznit, že v tomto úvodu je představen jen reprezentativní vzorek pramenů a literatury, který k Husovu tématu existuje a ze kterého tato diplomová práce čerpá.

2. Husův kult v národě

Odkaz na M. Jana Husa se stal jedním z ideologických pilířů nově vzniklé republiky. Vrátil-li se čtenář do období probíhající první světové války, lze si vzpomenout na Masarykovo vyhlášení odboje proti habsburské monarchii. Ne náhodou proběhlo jeho vystoupení v Ženevě ve svátek mistrova upálení 6. července 1915.⁵ Masaryk zdůvodnil svůj politický program účelově zvoleným datem napojeným na kazatelovu osobnost a českou reformaci.⁶ Společnost nebyla jednotná v názorech na středověkého kazatele stejně jako v minulých staletích české historie. Ačkoliv první a následně i druhá republika vnímala z národnostního hlediska husitskou kapitolu dějin pozitivně, proti sobě trvale vystupovaly strany katolíků a pokrokářů. Do této atmosféry se pak zrodila Církev československá.

Hlas, jemuž snad národ nejvíce naslouchal, patřil prvnímu československému prezidentovi. Tomáš Garrigue Masaryk ve svých názorových projevech přikládal Husovi nesmírnou váhu. Nebál se jej označit za jednoho „z nejlepších synů národa“.⁷ Viděl v něm kostnického mučedníka stejně jako většina české společnosti, ale uznával ho i v mnoha dalších směrech. Jana Husa považoval v prvé řadě za mravního reformátora, který „...šel za duchem, a také my chceme zase podle Husa duchovně žít.“⁸ Silně vnímal etickou stránku Husova učení. Zároveň jej respektoval jako jazykovědce, protože se snažil reformovat český jazyk. Hus propagoval nejen svobodu individuálního svědomí, ale podpořil národní uvědomění, čehož Masaryk využil v prvních letech budování státu. Národnostní vnímání mistrova kultu bylo jedním z klíčových důvodů, proč Husova osobnost neztratila na aktualitě na počátku 20. století. Společnost nejednou prezentovala středověkého teologa jako národního hrdinu. Masaryk shledával Husovy myšlenky

⁵ ŠEBEK, Jaroslav: *Ideové a politizující reflexe husovské tradice v 19. a na počátku 20. století*. In: Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku. Praha 2012, s. 144.

⁶ BUTTA, Tomáš: *Seznámení s Mistrem Janem: pohledy na českého reformátora Jana Husa a úryvky z jeho spisů* (dále jen *Seznámení s Mistrem Janem*). PRAHA 2015, s. 78.

⁷ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Česká otázka: O naší nynější krizi; Jan Hus*. Praha 1924, s. 325.

⁸ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Jan Hus: Naše obrození a naše reformace* (dále jen: *Jan Hus*). Praha 1991, s. 130.

za hluboké a přetrvávající z důvodu snahy kombinovat náboženskou problematiku s vědou a filozofií. Masaryk svým vyjadřováním otevřeně schvaloval Husův postoj na kostnickém koncilu: „*Pokud se Husa samého týká, jinak, než jednal, jednati nemohl a nesměl.*“⁹ Svůj obdiv zcela jistě směřoval k pevným názorům, za kterými si středověký kazatel uměl stát i přes hrozbu ztráty vlastního života. Nejvíce mu imponovalo následování pravdy, proto se sám do jisté míry snažil žít podle Husových morálních zásad. Učení setrvat v pravdě bylo dle prezidenta stejně aktuální jako v 15. století, a proto jej dokázala zarmoutit skutečnost, že politikům první republiky nedělalo problém se od Husových reformačních snah odklonit. Vládní činitelé se však ocitli v nelehké pozici, kdy museli řešit ožehavou otázku odluky církve od státu, která byla jedním z projevů rozmáhajícího se antikatholicismu. Z počátku se na řešení tohoto problému projevovala názorová jednotnost a s realizací odlukového zákona zprvu souhlasil i Masaryk, protože doufal, že zajistí bezproblémové spolužití mezi státem a církevními institucemi. Dokonce sám Vatikán v případě umírněného provedení byl ochotný akceptovat odluku církve od československého státu.¹⁰ Iluze o jednoduchém provedení rozluky se však brzy rozplynula, přičemž zejména politický katolicismus se začal stavět proti prosazení tohoto zákona a jiné politické strany, jako například agráři, váhaly.¹¹ Realistický přístup tehdejších politiků kriticky komentoval při svém projevu proti snahám o konkordát řečník Antonín Hobza: „*Mluvíte na příklad s poslancem důvěrně mezi čtyřma očima – je rozlukový radikál. V parlamentě mlčí ovšem jako ryba...*“¹² Masaryk dále žádal, aby středověkého teologa více oslavovali studenti, protože byl dobrým učitelem a stal se nedílnou součástí Karlovy univerzity.¹³ Uvědomoval si, že si musí získat pro svůj koncept státu, tedy i Husovy myšlenky, mladou generaci. Upevnění českého kolektivního vědomí pak mohlo

⁹ MASARYK, T. G.: *Jan Hus*, s. 335.

¹⁰ TRAPL, Miloš: *Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“)* (dále jen *Hnutí „Pryč od Říma“*). In: Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918-1938. Olomouc 2001, s. 19.

¹¹ Složitá problematika rozluky je srozumitelně a stručně zpracována v úvodu publikace: MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*. Brno 2005, s. 14-15.

¹² *Proti snahám o konkordát*. Čechoslovák, 5, 1926, č. 23, 10. 6., s. 3.

¹³ MASARYK, T. G.: *Jan Hus*, s. 109.

napomoci vydávání Husových děl ve větším nákladu, což k Masarykově nelibosti často trvalo podstatně dlouho. Zajímavostí je Masarykovo vyjádření přímo k CČS(H) v jeho knize *Světová revoluce*: „Československá církev je církví husitskou (...) je blízká církví anglikánské a starokatolické a po jisté stránce i pravoslavní.“¹⁴ Označil ji mnoho desetiletí před změnou názvu církve přímo za církev husitskou. Naopak významný prvorepublikový publicista, Ferdinand Peroutka, nepřímou naznačil spojitost církve s pouhým povrchním spolkem: „...větší česká města [duchovní CČS(H)] ozvláštnili moderními kostely, ozdobenými husitským kalichem. Již tento emblém byl hlasatelem povrchnosti celého hnutí: historické reminiscence na starobylý utrakvismus a zalíbení ve „svobodné teologii“.“¹⁵ Masaryk vystupoval proti římskokatolické církvi, přičemž víru chápal podle svého přesvědčení a přizpůsoboval si ji ke své potřebě. Josef Kalvoda označuje prvního prezidenta za gnosticky orientovaného politika tíhnoucího téměř k ateismu, který se snažil učit „...náboženské pravdě a morálním ctnostem.“ Na druhou stranu však Masaryk nepovažoval například obranu pravdy za nejvyšší politické hodnoty. Využíval při vzniku Československa osobnost Jana Husa jako českého mučedníka, ale kladl si otázku, zda bylo opravdu nutné, aby Hus zemřel.¹⁶ Do CČS(H) tedy Masaryk nikdy nevstoupil, avšak uznával Husovu myšlenku korespondující s postojem CČS(H): „...církev jest obec vyvolených, tedy křesťanů ne dle jména, ale skutečných.“¹⁷

Hus byl promítán do aktuální politiky vždy a k problematice se nevyjadřoval přirozeně jen Masaryk. Budoucí prezident Eduard Beneš využil stejně jako Masaryk popularity osobnosti Jana Husa v reformně smýšlející části veřejnosti pro podpoření demokratického konceptu státu. V jednom ze svých projevů prohlásil, že „Hus je výrazem idee demokracie a pokroku. Náleží k prvním velikým bojovníkům lidstva za

¹⁴ BUTTA, Tomáš: *Církev československá husitská a její cesta dějinami s Kristovým posláním: k 100. výročí* (dále jen *Církev československá husitská a její cesta dějinami*). Praha 2019, s. 9.

¹⁵ TONZAR, David: *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská*. Praha 2002, s. 160.

¹⁶ KALVODA, Josef: *Genese Československa*. Praha 1998, s. 448-449.

¹⁷ MASARYK, T. G.: *Jan Hus*, s. 17.

svobodu svědomí...“¹⁸ Karel Kramář se vyslovil při rozhovoru s arcibiskupem Kordačem, že: „...náboženství, jež by vyhovovalo československému lidu, by byla kombinace luteranismu, kalvinismu, katolicismu s národní husitskou formou...“¹⁹ Ministr Kramář tedy přikládal význam husitské tradici. Vedoucí představitelé republiky však nechtěli vyvolávat konflikty s římskokatolickou církví, jež měla stále největší náboženské zastoupení mezi obyvateli. Vláda se rychle vzpamatovala z prvotní euforie kolem středověkého kazatele a po konfliktech, jako byl spor s Vatikánem roku 1925 zmiňovaný níže, zaujala k otázce náboženství striktně neutrální postoj.²⁰ Třetí československý ministr zahraničí Kamil Krofta věnil Husovo působení do doby úpadku církevní správy, jejíž situace se nedala v krátkodobém časovém rozmezí napravit. Dlouhodobé působení duchovního odkazu přetrvalo až do 20. století, protože „...svým životem i smrtí dovedl strhnouti svůj národ k velkolepému a úspěšnému boji (...) přispěl zajisté velmi platně k osvobození lidského ducha z tísnivých pout středověké autority církevní.“²¹ Krofta vykresloval Husa jako charismatického kněze.

Historik Vlastimil Kybal působil v letech 1920-1925 jako vyslanec ve službách první republiky v Římě, čímž se aktivně podílel na utváření československo-vatikánských diplomatických vztahů a vyjadřoval se k napjaté situaci okolo Husova kultu. Pracoval v letech 1916-1932 společně s Václavem Novotným na monumentálním *Husově Učení*.²² Podstatnou část života strávil nad touto rozsáhlou prací, avšak vzhledem k jeho pocitu, že „...z ní může vyrůst velké dílo, ke cti Husově i k poučení a posílení husovského národa,“ bylo Kybalovo

¹⁸ MOTYČKA, Jaroslav - BARTOŠ, František Michálek (eds.): *Husův památník: sborník o životě a díle velkého hlasatele pravdy a bojovníka za svobodu svědomí a myšlení M. Jana Husa* vydáný r. 1925, kdy Národní shromáždění po vůli věrného lidu československého a v duchu jeho dějin prohlásilo 6. červenec památným dnem Československé republiky (dále jen *Husův památník*). Praha 1925, s. 75.

¹⁹ HALAS, František X.: *Pražský sjezd československých katolíků v roce 1920 a jeho francouzská podpora*. In: Andros Probabilis: sborník prací přátel a spolupracovníků historika prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc., k jeho 70. narozeninám. Brno 2005, s. 142.

²⁰ *Tamtéž*, s. 153.

²¹ KROFTA, Kamil: *Duchovní odkaz husitství*. Praha 1946, s. 60.

²² HRDLIČKA, Jaroslav: *Hus a husitství v díle Vlastimila Kybala*. Brno 1999, s. 56.

snažení opodstatněné.²³ Hus byl dle něj typickým mravním idealistou, každý „*Husův čin byl vždy podepřen ideou.*“²⁴ Mistr pro něj představoval národní osvobozující sílu. Jaroslav Hrdlička velmi dobře shrnul historikův vztah k reformátorovi: „*Hus je mu sebevědomým politikem, univerzitním hodnostářem a vědcem i duchovním pastýřem, který silou své osobnosti vtělí českému reformně církevnímu a společenskému hnutí rysy, jež ono ponese v dalších dvou staletích.*“²⁵ Těžko říci, do jaké míry by se sám Jan Hus cítil být politikem, ale Kybal jej v poměrech doby vnímal stejně jako ostatní v národní intenci. Připomínal, že se mistr ještě před vznikem republiky „*...promítá v obecném povědomí jako osobnost, která se obětovala pro obranu národních a až druhotně teologických zájmů.*“²⁶ Ztotožňoval se s některými Husovými tezemi, což dokládá jeho názor o vyvolenosti a zatracení: „*Nejsem fatalistou, ale kloním se k názoru Husovu, že jistou část lidstva tvoří spravedliví a vyvolení k blaženosti, pokud jako dítky Boží vytrvávají až do konce v milosti Boží a tím dosahují věčného života, kdežto druhá část lidí se skládá z předveděných k věčné záhubě, pro hříchy vlastní i pro hřích dědičný.*“²⁷

Kult Jana Husa silně rezonoval nejen ve státní diplomacii, ale rovněž na akademické půdě. Profesor českých dějin Karlovy univerzity, Václav Novotný, se zastával Husových zásad a shledával je nezávadnými „*...leđa by snad někdo chtěl vytknouti jejich příliš absolutní formulaci, jež mohla sváděti k nedorozumění.*“²⁸ K problematice se se zájmem vyjadřoval i historik Josef Pekař. Svými názory dokázal vyvolávat diskuze v kruzích české inteligence. Článkem z 23. srpna 1925 uveřejněným v Národních listech dokonce podpořil napětí s papežským nunciem Marmaggim, který toho roku Prahu opustil.²⁹ Odvážně propagoval společně s Vlastimilem Kybalem, že v Husově sporu nešlo o zbožnost, ale spíše o politické

²³ KYBAL, Vlastimil - HRDLIČKA, Jaroslav (ed.) - LÁŠEK, Jan Blahoslav (ed.): *Paměti Vlastimila Kybala*. Chomutov 2012, s. 205.

²⁴ HRDLIČKA, J.: *Hus a husitství v díle Vlastimila Kybala*, s. 138.

²⁵ *Tamtéž*, s. 143.

²⁶ *Tamtéž*, s. 87.

²⁷ KYBAL, V. - HRDLIČKA, J. (ed.) - LÁŠEK, J. B. (ed.): *Paměti Vlastimila Kybala*, s. 229.

²⁸ NOVOTNÝ, Václav: *Mistr Jan Hus - Život a učení. díl 1., část 2., Život a dílo*. Praha 1921, s. 49.

²⁹ PEKAŘ, Josef: *O smyslu českých dějin*. Voznice 2013, s. 105.

nedorozumění podpořené intrikami.³⁰ Husův spor pro něj, na rozdíl od názoru ostatních, nebyl natolik aktuální. Společnost přeci měla jiné problémy, proto se měla přenést přes střety o Husovu osobnost. Mnoho intelektuálů se přesto vyjadřovalo ke státu hledající si svou novou identitu prostřednictvím mistrova kultu. Sám Pekař se často vyjadřoval k mučedníkovi i přes údajnou neaktuálnost husitského tématu, na kterou upozorňoval. Katolík Jan Sedlák viděl Husa jako vzpurného proti tehdejšímu učení, lpějícího na vlastních názorech a této myšlence oponoval právě Pekař. Dle něj se kazatel snažil odchýlit od církevních dogmat co možná nejméně.³¹ Josef Pekař nechtěl, aby byl Hus využíván politicky ani proti katolíkům, čímž vyvolal mnohdy nepochopení na straně sympatizující s reformním hnutím. Naopak chtěl, aby jej lidé poznávali v reálném znění.

Problematice zkoumání Husa a husitství zasvětil vědecký život František Michálek Bartoš, pravděpodobně největší oponent Pekařových názorů a podporovatel Masarykových stanovisek. Viděl, na rozdíl od Pekaře husitství, jako vrcholné mravní a duchovní období českých dějin. Bartoš bedlivě sledoval bouřlivý vývoj situace při snahách o prohlášení 6. července státním svátkem, přičemž se k jeho prosazení snažil svými postoji přispět. Historik pozoroval vyhocenou politickou situaci a komentoval nasvědčující vítězství na jaře 1925: „...*strany pohrozily lidovcům, odejdou-li pro svátek Husův z koalice, menšinovou vládou, jež by nejen přijala svátkovou předlohu, ale i provedla volby, které musily být vykonány ještě ten rok. Nebýt v této vládě znamenalo volbu prohrát. Tu ustoupil i Vatikán a svátek 6. července byl obnoven. A v ten den zavlál na Hradě prapor s kalichem.*“³² Papežský stolec snad dokázal ustát obnovení svátku, avšak porážka ve smyslu vyvěšení husitského praporu na pražském Hradě pro ně byla neslýchaná. Bartoš byl spokojen s nově zavedeným svátkem a nejen to. Potěšila jej dramatická dohra schváleného zákona v podobě odchodu nuncia Marmaggiho z Československa, protože: „*Tábory konané v odpověď na to, přišly vhod mému korunovému výboru Husových listů, který vydala Kostnická jednota a církev*

³⁰ PEKAŘ, Josef: *O smyslu českých dějin*, s. 100.

³¹ *Tamtéž*, s. 100.

³² BARTOŠ, František Michálek: *Vzpomínky husitského pracovníka*. Praha 1970, s. 50.

československá k 6. červenci. “³³ Situace napomohla rozšířit Bartošovu práci mezi veřejnost.

Z výše uvedeného je jasné, že mnozí Husa vyzdvihovali ve stále více sekularizované společnosti. Katolická církev se na něj naopak snažila zapomenout a protikatolicky slavený 6. červenec byl vnímán velmi potupně. Příkladem lze uvést aktivitu římskokatolického kněze P. Augustina Neumanna, který tvrdil, že myšlenky M. Jana Husa přispěly k pronásledování katolického duchovenstva husity, kteří se kostnickým mučedníkem inspirovali. Neumann ve svém mylném názoru nebral v potaz skutečnost, že Hus nikdy nevyzýval k násilí a sám jako římskokatolický kněz nepodporoval fyzický útok proti těmto duchovním. Člověk 20. století podle kněze dokonce urážel římskokatolickou církev projevy úcty Husovi.³⁴ Neumann vyjadřoval dokonce strach z oslav na Husovu počest. Roku 1925 slavnosti viděl jako výzvu k oživení myšlenky Husova svatořečení. Z toho důvodu považoval za důležitou protiváhu Husova kultu prokazování úcty mučedníkům z řad katolické církve. Věc se snažil podpořit svým bádáním. Na církevně-historickém kurzu na podzim roku 1925, který byl pořádáný Jednotou katolického duchovenstva, prohlásil: „*Kdyby byli tyto hrdinové uznáni za hodny beatifikace, prositi sv. Stolici, aby jejich památka byla souborně slavena jakožto svátek všech umučených katolíků za doby husitské a sice 6. července, abychom proti jednomu a to ještě zdánlivému mučedníkovi mohli položit sta a případně i tisíce mučedníků katolických.*“³⁵ Podobný názor měl pak i prorektor Německé univerzity v Praze (dnešní Karlova univerzita), August Naegle, jež navrhoval, aby se 6. červenec stal „...*svátkem katolíků, padlých v boji s Husity.*“³⁶

Myšlenka, že pravda mohla zvítězit, lidem dodávala potřebného optimismu. K husitské reformační minulosti se lidé upínali v závislosti na panujících poměrech ve státě. Lidé se k duchovním kořenům vraceli nejen v prvních letech státní

³³ BARTOŠ, F. M.: *Vzpomínky husitského pracovníka*, s. 50.

³⁴ NEUMANN, Augustin Alois: *Katoličtí mučedníci doby husitské*. Hradec Králové 1927, s. 16-100.

³⁵ *Tamtéž*, s. 141.

³⁶ *Nové klerikální štvance proti svátku 6. července*. Čechoslovák, 10, 1931, č. 2, 15. 1., s. 1.

existence, ale i v době druhé republiky a nastupujícího nacismu. S problémy narůstala i víra v kult světce a návrat k hodnotám první republiky.

3. Církev československá (husitská) v Čechách a na Moravě od svého vzniku do roku 1971

Kořeny Církve československé (husitské), tedy reformní hnutí katolického duchovenstva a modernismus, sahají až do 19. století.³⁷ Do období, kdy se začal šířit ve světě ateismus a strnulá církev musela vzít v potaz okolo dějící se změny. Přizpůsobit se nově vznikajícím poměrům znamenalo znovu se přiblížit modernímu člověku, který ztrácel víru ve staré uspořádání společnosti. Modernismus v náboženském společenství lze definovat různě. Jednalo se o proud evropského obrodného hnutí probíhající uvnitř římskokatolické církve na přelomu 19. a 20. století a reagující „...na rozpor mezi moderní kulturou a [jejími] konzervativními stanovisky...“³⁸ Cílem modernistů se stala sociální, literární a umělecká obroda.³⁹ Naplnit požadavky moderny se pokusila Jednota katolického duchovenstva založená roku 1902. Fungovat oficiálně dlouho nemohla, protože roku 1907 byl modernismus jako hnutí církve zakázán a důsledky dopadly přirozeně i na Jednotu, jež obnovila činnost až s rozpadem Rakousko-Uherska v roce 1918.⁴⁰

Vnímání římskokatolické církve bylo v nově vzniklém Československu problematické, ačkoliv podle sčítání lidu z roku 1921 se hlásilo k římskokatolické církvi 82% věřících.⁴¹ Reformně smýšlející část společnosti nechtěla nadále žít podle některých vatikánských předpisů, ke kterým v prohlubující se církevní krizi na počátku 20. století ztratila pozitivní vztah. Tito nespokojení věřící si vybrali v kontrastu s římskokatolickými nařízeními Husův příklad, jež chtěli následovat.

³⁷ VEVERKOVÁ, Kamila: *Osvícenství a modernismus*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 9.

³⁸ BUTTA, T.: *Církev československá husitská a její cesta dějinami*, s. 17.

³⁹ HRABA, Vladimír: *Víra, naděje, láska: počátky, vývoj a současnost Církve československé husitské* (dále jen *Víra, naděje, láska*). Hradec Králové 2017, s. 21.

⁴⁰ VEVERKOVÁ, K.: *Osvícenství a modernismus*, s. 15-16.

⁴¹ *Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 1921-2011* z <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/1702201401.pdf/68758640-22b5-4eba-9733-95c75a479d42?version=1.0> [cit. 6. 6. 2020].

Lze to připisovat přirozenému důsledku všudypřítomné euforie panující při založení Československa. K prosazení a rozvoji reformního hnutí nepochybně přispěl chaos nastalý rozpadem Rakousko-Uherska a formováním nástupnických států, neboť „...*intenzita proticírkevních sil nebyla tak silná*...“⁴² Napjaté proticírkevní nálady se odrazily v masových akcích, při kterých rozvášněný dav sympatizující s reformními požadavky vystupoval nejen proti habsburské monarchii, ale také proti římskokatolické církvi. Například stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v listopadu 1918 se stalo příkladem odmítnutí Vatikánu.⁴³ K provedení tohoto činu přispěl řečnický projev, který zničení monumentu předcházela a zdůrazňoval „...*třistaletou porobu a vinu katolické církve, Habsburků i papežské kurie na ztrátě samostatnosti české*...“⁴⁴ Sloup byl mylně prezentován jako památka na „...*vítězství Habsburků nad reformací*...“, proto se tito nespokojení věřící nechali svými emocemi strhnout a církevní monument zničili.⁴⁵ Protestní akce souvisely s aktuálním heslem „Pryč od Říma“, které korespondovalo s heslem „Pryč od Habsburků“.⁴⁶ Pojem „Pryč od Říma“ lze definovat jako snahu o „...*oslabení pozic katolické církve ve společenském životě a odpoutání státu od vlivu Apoštolského stolce*...“⁴⁷ Toto heslo bylo zdůvodněno vztahem, který Řím udržoval s čerstvě sesazenou habsburskou monarchií.⁴⁸ Protikatolické pobuřování však nebylo zcela namístě, protože Habsburky za války podporovala i česká politická scéna. Loajálně se k monarchii stavěl například Antonín Švehla patřící mezi československé politiky, kteří nebyli po vzniku republiky napadáni

⁴² MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)* (dále jen *Církevní krize*). Brno 2005, s. 31.

⁴³ FRÝDL, David: *Zrod Církve československé (husitské)*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 18.

⁴⁴ TRAPL, M.: *Hnutí „Pryč od Říma“*, s. 19

⁴⁵ KOUŘIL, Miloš: *Katoličtí kněží v politice Československa v meziválečném období*. In: Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918-1938. Olomouc 2001, s. 31.

⁴⁶ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 176.

⁴⁷ TRAPL, M.: *Hnutí „Pryč od Říma“*, s. 13.

⁴⁸ Jednalo se o politiku tzv. austrokatolicismu, spolupráci mezi habsburskou monarchií a římskokatolickou církví. Jedním z negativ byl jejich postoj během první světové války, kdy podporovali Rakousko-Uhersko, kdy například posvěcovali zbraně. Ve skutečnosti však nepodporovali probíhající válku všichni katoličtí kněží. Mnozí z nich se museli podřídit výše postaveným církevním představitelům loajální habsburské monarchii.

pravděpodobně proto, že v jejich případě se věřilo v jednání z taktických důvodů.⁴⁹ Do roku 1917 totiž nikdo nepředpokládal rozpad Rakousko-Uherska, a tak se ani římskokatolická církev nechtěla stavět proti oficiální politice.⁵⁰ Negativního nazírání na Vatikán využil Karel Farský, iniciátor založení CČS(H), který kriticky upozorňoval na spolupráci mnohých římskokatolických představitelů s Habsburky.⁵¹ Vystupňované protikatolické projevy ze strany reformních náboženských přívrženců, kteří volali po provedení rozluky církve od státu a snažili se vytlačit římskokatolickou církev na okraj společnosti, nezachycovaly vždy realitu. Římskokatolické postoje byly mnohdy zkresleně interpretovány, což přispělo v československé společnosti k negativním ohlasům zaznívajícím vůči této církvi.

Mnozí čelní reformní představitelé, jako byl například Karel Farský, dokázali svou ambiciózní povahou ostatní zburcovat k následování svých propagovaných reformních názorů. Je nutné zdůraznit, že původním cílem Jednoty nebyl naprostý rozchod s římskokatolickou církví. Nespokojení kněží požadovali reformu tehdejšího dlouho nefungujícího církevního systému a snažili si ujasnit poměr mezi nově vzniklým státem a církví.⁵² Vyčkávalo se, jakým směrem se římskokatolická církev vydá ve světě kladoucím nové požadavky, zatímco Farský se k tomu vyjádřil slovy: „*Nevidím jiného východiska z tohoto problému, nežli zreformovat katolickou církev od základu a v duchu nové doby.*“⁵³ Tedy i tento poměrně radikální reformní představitel zpočátku nepomýšlel na založení zcela nové církve. Demokratizaci římskokatolické církve si chtělo nižší duchovenstvo zajistit možnost zasahovat do života tohoto náboženského společenství. Například Bohumil Zahradník-Brodský viděl „...*nutnost zapojit do správy laiky, jimž připisuje významnou roli při vytváření rovnováhy mezi řadovým kněžstvem*

⁴⁹ TRAPL, M.: *Hnutí „Pryč od Říma“*, s. 16.

⁵⁰ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 32.

⁵¹ KUČERA, Zdeněk: *Víra a služba*. In: *Víra a služba: společenství Církve československé husitské v myšlení a praxi*. Chomutov 2012, s. 14.

⁵² MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 41.

⁵³ BUTTA, Tomáš: *Život a dílo Karla Farského*. In: *Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha 2017, s. 9.

a vysokým klérem.⁵⁴ Přístup některých přívrženců reforem se však postupně radikalizoval. Významným impulzem k rozchodu se stala návštěva delegace představitelů Jednoty u papeže Benedicta XV., jemuž byly představeny jejich reformní požadavky. Tento reformní program měl v představách jeho tvůrců pomoci „...překonat důsledky austrokatolicismu (...) Návrat k myšlenkám prvotní církve a české reformace měl pomoci narovnat porušené vztahy s Římem.“⁵⁵ V programu bylo například požadováno vybudování patriarchátu se sídlem v Praze, který měl garantovat „...národní charakter církve.“⁵⁶ Neexistoval důvod, proč by se měl stát výjimkou mezi ostatními evropskými zeměmi malý a církevně ne natolik důležitý stát jako Československo, přesto se zdá, že by i o tomto reformním bodu byl Vatikán ochoten s československými duchovními podporujícími změny jednat.⁵⁷ Za absurdní požadavek ze strany Jednoty však lze označit dobrovolný celibát. Někteří reformní představitelé, jako B. Zahradník-Brodský nebo G. A. Procházka, nechtěli přistoupit jen na jeho úpravy a jako jediné řešení viděli naprosté zrušení celibátu. Jak Pavel Marek zhodnotil: „Změna v ustanovení celibátu patřila v dlouhodobém měřítku mezi naléhavé požadavky reformního kněžstva, dokonce v jistých časových fázích širšího úsilí o prosazení oprav v katolické církvi české reformní hnutí takřka charakterizovala...“⁵⁸ Tito duchovní se snažili prosadit úplné zrušení celibátu z toho důvodu, že mnoho z nich bylo ženatých ještě v době, kdy působili v římskokatolické církvi. Například B. Zahradník-Brodský se oženil v září 1919 a inspiroval další kněží, kteří byli v této věci opatrní. Obávali se suspendace ze strany Říma, která by je dostala s celou rodinou do ekonomické tísně.⁵⁹ Na rozdíl od jiných požadavků, o kterých by církev s reformními představiteli alespoň diskutovala, požadavek zrušení celibátu byl naprosto nereálný a dodnes se jedná o platné církevní nařízení. Po tomto neúspěchu se reformní představitelé více

⁵⁴ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 76.

⁵⁵ MAREK, Pavel: *Česká reformace 20. století?: k zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924 (dále jen Česká reformace 20. století)*. Olomouc 2015, s. 20.

⁵⁶ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 89.

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 113.

⁵⁸ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 33.

⁵⁹ *Tamtéž*, s. 34.

zaměřili na problematiku národního jazyka v liturgii. Prosazení češtiny jako liturgického jazyka, požadavek související se zesíleným nacionálním cítěním vyvolaný dobou, se stalo jediným povoleným reformním bodem. Snaha o urovnání vztahů byla ze strany římskokatolické církve naznačena, ale pro některé představitele Jednoty byly tyto ústupky nedostatečné. Vnitřní krize se ještě prohloubila po vzniku radikálního křídla Ohnisko, jež se formovalo v rámci Jednoty. Ohnisko se následně přetransformovalo v Klub reformních kněží na podzim roku 1919.⁶⁰ Založení CČS(H) urychlilo působení nově zvoleného arcibiskupa Františka Kordače, který žádal obnovit disciplínu v náboženském společenství. Klub tak dle radikálních členů ztrácel smysl a stal se „...*vlastně organizací zbytečnou*,“ komentoval Farský, přičemž se odmítal arcibiskupovu přání podvolit. Farský se rozhodl využít situace, kdy si Československo ujasňovalo nový vztah s římskokatolickou církví a kdy jeho negativní postoj vůči římskokatolické církvi podpořilo všeobecné nadšení z nově vzniklého státu a vědomí vyčerpaných reformních možností, o které se kněží pokusili. Poměrně úzká skupina radikálních kněží následující postoj Farského se po neprosazení reformního programu v Římě vzdálila snaze prosazovat církevní požadavky cestou, která by byla uznána papežem a vydala se tzv. cestou činu.⁶¹ Doufalo se, že papež podlehne společenskému tlaku a svá stanoviska přehodnotí.⁶² Nestalo se tak a situace vygradovala založením nového církevního společenství. Farského prvotní představa směřovala k vytvoření národní církve, do které by z římskokatolického náboženského společenství přešla většina věřících. Zanedlouho se idea „...*katolické národní církve bez vazby na římského papeže, s inovovanou věroukou, bohoslužbou v českém jazyce a změnami týkajícími se disciplinárních podmínek života kněží*...“⁶³ začala bortit a Farského kroky směřující k vytlačení římských katolíků na okraj československé společnosti ztroskotaly. Při svém jednání se inspiroval obrazem osobnosti Jana Husa jako národního hrdiny a kostnického mučedníka, ke kterému měla reformní část věřících blízko.

⁶⁰ FRÝDL, D.: *Zrod Církve československé (husitské)*, s. 24.

⁶¹ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 117.

⁶² *Tamtéž*, s. 177.

⁶³ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 10.

CČS(H) vznikla oficiálně ve čtvrtek 8. ledna 1920 na schůzi kněžích Klubu reformního duchovenstva. O tom, že se jednalo o akci skupiny nespokojených duchovních, svědčí fakt, že někteří členové Klubu reformních kněží nebyli o záměru vytvořit novou církev podrobně informováni.⁶⁴ Stejně tak je nutno vzít v potaz, že reakce na vznik CČS(H) nebyly vždy pozitivní. Někteří duchovní, například B. Zahradník-Brodský, pro roztržku s římskokatolickou církví nehlasovali.⁶⁵ Jako bezprostřední impuls založení CČS(H) se v literatuře udává, že zakládající členové odpovídali na nadšené reakce reformně smýšlejících věřících účastnících se bohoslužeb na Vánoce 1919, kdy byly na několika místech slouženy mše v českém jazyce.⁶⁶ Ve skutečnosti vznik CČS(H) Farský plánoval již nějakou dobu předtím. České vánoční bohoslužby mohly urychlit vyhlášení nové církve, protože hlas věřících přiklánějících se k reformám ovlivňoval dobovou atmosféru, ale nestaly se primárním důvodem jejího vzniku. Česká liturgie reformně smýšlející věřící nadchla, proto vzniklo přesvědčení, že jazykovou reformu si přes lidový odpor netroufne zakázat žádný římskokatolický biskup.⁶⁷ Papež Benedikt XV. povolil staroslověnštinu v bohoslužbě 21. května 1920, avšak paradoxně jinak než reformisté čekali. V oficiálním znění byl možný u pěti českých svátků, zejména katolicky slavených patronů, a to u „...sv. Cyrila a Metoděje, sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Prokopa a sv. Jana Nepomuckého.“⁶⁸ O Husovi se nemluvílo. Vznik nové církve byl veřejnosti proklamován 11. ledna 1920 přečtením dokumentu nazvaným „*Prohlášení Národu československému*“ v kostele svatého Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze.⁶⁹ Státně pak CČS(H) byla uznána až několik měsíců po vzniku Tusarovou rudozelenou koalicí dne 15. září 1920.⁷⁰

Římskokatolická církev nikdy oficiálně nepodpořila modernismus, a tedy již z tohoto důvodu pohlížela na nové náboženské společenství s despektem. Reformně smýšlející část veřejnosti naopak vítala národní církev a poměrně rychle do ní

⁶⁴ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 19.

⁶⁵ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 214.

⁶⁶ FRÝDL, D.: *Zrod Církve československé (husitské)*, s. 17.

⁶⁷ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 42.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 64.

⁶⁹ FRÝDL, D.: *Zrod Církve československé (husitské)*, s. 17.

⁷⁰ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 257.

vstupovala, což jí věštilo slibnou budoucnost. Představitelé CČS(H) hledali cestu, jak zajistit vlastní existenci v mezinárodním prostoru, jak vyřešit věroučné i materiální problémy a při nedostatku vlastních kněží usilovali o vysvěcení biskupů jinou křesťanskou církví, přičemž se obrátili s prosbou o pomoc k Pravoslavné církvi srbské.⁷¹ Jak se časem ukázalo, představy obou církevních společenství se v otázce věroučného směřování CČS(H) lišily. Shoda nepanovala ani mezi vedoucími představiteli CČS(H), což ještě vystupňovalo napětí. Někteří představitelé CČS(H), kteří byli k hlubší spolupráci s pravoslavím skeptičtí, prosadili v dokumentu uzavřeném s reprezentanty východního vyznání dodatek podpory volného náboženského vývoje a zásady svobody svědomí, což bylo chápáno jako „...*otevření zadních vrátek pro eventuální budoucí změnu základního směřování.*“⁷² Dle literatury však tomuto problematickému dovětku, který pravoslavní představitelé přešli bez komentáře, příliš nerozuměli ani sami představitelé CČS(H).⁷³ Napětí vyvolala i otázka svěcení biskupů. Karel Farský, Matěj Pavlík a Rudolf Pařík byli potvrzeni na II. valném sjezdu jako kandidáti na biskupský úřad.⁷⁴ Biskupem se pod nově přijatým jménem Gorazd nejprve stal Matěj Pavlík, přičemž vysvěcení dalších dvou duchovních CČS(H) pravoslavná církev potvrdila, ale bylo odsunuto na později, protože „...*volby biskupů CČS totiž prováděly státem neschválené církevní obce a bylo třeba provést nápravu...*“⁷⁵ Poukazovalo se na fakt, že nebyl ujasněn poměr k Československu a neexistovala státem uznaná ústava CČS(H). Od jejich vysvěcení bylo později upuštěno, protože srbská pravoslavná církev pravděpodobně pochopila, že oba kandidáti nejsou nakloněni pravoslaví a nebudou dodržovat věroučný závazek vůči srbské církvi.⁷⁶ Karel Farský a někteří jeho duchovní přívrženci se snažili dosáhnout vysvěcení biskupů CČS(H), ale odmítali jakékoliv závazky vůči pravoslavné církvi.

⁷¹ KAŇÁK, Bohdan – ČERVENÝ, Vladimír: *Zápas o ideovou orientaci (1920-1924)*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 32.

⁷² MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 226.

⁷³ MAREK, Pavel: *Biskup Gorazd (Pavlík): životní příběh hledání ideální církve pro 20. století* (dále jen *Biskup Gorazd*). Olomouc 2019, s. 110.

⁷⁴ KAŇÁK, B. – ČERVENÝ, V.: *Zápas o ideovou orientaci (1920-1924)*, s. 35.

⁷⁵ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 238.

⁷⁶ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 226.

K vysvěcení biskupů mělo dojít „...čistě z přátelství, bratrství, sympatií a křesťanské solidarity.“⁷⁷ Je pravda, že se pravoslavná církev snažila zasáhnout do otázky volby biskupů, protože přirozeně chtěla vysvětit duchovní, kteří budou pravoslaví nakloněni. Východní církev také trvala na některých svých stanoviscích, jako bylo znemožnění dalšího uzavření sňatku duchovních.⁷⁸ Na druhou stranu se však pravoslavní představitelé snažili mnohým požadavkům duchovních CČS(H), jako bylo užívání češtiny při bohoslužbách, vyjít vstříc.⁷⁹ Mezi církevními společenstvími, ale i mezi čelními představiteli CČS(H), narůstala při protahování jednání o směřování CČS(H) vzájemná nedůvěra a vznikaly osobní názorové neshody. Otevřenou roztržku s pravoslavím a prohloubení krize v CČS(H) později vyvolal Farský spolu s Františkem Kalousem vydáním Československého katechismu v srpnu 1922. Tato věroučná příručka „...popírala základy křesťanského náboženství a monoteismu a naznačovala ideový směr, kterým se chtělo ubírat radikální křídlo při výstavbě CČS.“⁸⁰ Byla příliš radikální, protože se jednalo o snahu vytvořit vlastní věrouku, která byla odlišná od jiného křesťanského učení. Nutno podotknout, že se zde objevily odkazy na Výklad víry M. Jana Husa či Čtyři pražské artikuly. Lze říci, že spor nastal mezi tradicionalisty reprezentovanými osobností biskupa Gorazda, kteří chtěli stále následovat tradiční křesťanství a modernisty, kteří sympatizovali s myšlenkami Farského a snažili se o výraznější reformní změny. Spory o věrouku tedy byly ventilovány i prostřednictvím osobních názorových sporů mezi Farským, který se stal ještě v době náboženské krize prvním patriarchou CČS(H) a biskupem Gorazdem. Ten v průběhu hledání věroučného směřování CČS(H) přehodnotil svá radikální stanoviska a začal se stále více přiklánět k pravoslaví. Biskup Gorazd byl jedním z těch, které vydání Československého katechismu pobouřilo. Nejprve došlo k přerušení spolupráce mezi CČS(H) a Srbskou pravoslavnou církví, která po vydání Československého katechismu neviděla ve spolupráci žádnou budoucnost. Roku 1924 pak odešel Matěj Pavlík, pravoslavný biskup Gorazd, z CČS(H)

⁷⁷ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 181.

⁷⁸ MAREK, P.: *Biskup Gorazd*, s. 130.

⁷⁹ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 228.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 240.

a přispěl k rozvoji pravoslavné církve na Moravě. Rozchod formálně proběhl ve smířlivém duchu, ačkoliv během bojů o věroučnou orientaci mu předcházela nejedna útočná slovní konfrontace. Období roku 1920 až 1924 se v povědomí vžilo jako „pravoslavná krize“ právě kvůli těmto událostem.⁸¹

Po rozchodu s pravoslavnou církví se uskutečnil I. řádný sněm Církve československé v Národním domě na Smíchově v Praze, který probíhal ve dnech 19. – 30. srpna 1924.⁸² Byly řešeny zejména existenčně důležité záležitosti, jako hmotné zabezpečení, zviditelnění církve v zahraničí nebo příprava na pokračování sněmu. Od počátku duchovní představitelé CČS(H) prosazovali podporu ekumenismu, což potvrdili na světové ekumenické konferenci ve Stockholmu, kde se církev poprvé představila mezinárodně. První patriarcha Karel Farský zemřel roku 1927 a následujícího roku byl zvolen nový patriarcha Gustav Adolf Procházka, za jehož působení proběhlo druhé zasedání I. řádného sněmu ve dnech 28. – 30. března 1931 v nově postaveném Husově sboru v Praze-Dejvicích, kde měla církev své ústředí. Nutno podotknout, že sbor je dodnes s ústředím svázaný. Procházka si uvědomoval důležitost mezinárodní prestiže stejně jako Farský, a proto si dal záležet na rozvoji vztahů se zahraničím.⁸³

Třicátá léta se nesla ve znamení aktivit na poli spolkového života, do kterého se zapojovalo také mnoho laických věřících. Sdružení se činně projevovala v práci s mládeží a dětmi nebo v kultuře. Církev provozovala charitu, kdy zakládala kupříkladu provoz dětských domovů. CČS(H) si touto činností v prohlubující se ekonomické krizi získala mnoho členů, kteří vítali její pomoc. Skutečnost viditelně potvrzují čísla počtu věřících. Skoro 250 000 z nich se živilo dělnickou prací, přičemž jejich ekonomická situace byla často složitá. Na mládež se pak církev orientovala z racionálních důvodů. Získat si budoucí generaci se jevilo důležité, a proto vzniká již roku 1929 Ústřední svaz Jednot mládeže Církve československé. Organizační rozvoj vyvolává zdání, že docházelo k čilému rozmachu, avšak situace

⁸¹ KAŇÁK, B. – ČERVENÝ, V.: *Zápas o ideovou orientaci (1920-1924)*, s. 40.

⁸² KAŇÁK, Bohdan: *Budování církve (1924-1939)*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 43.

⁸³ *Tamtéž*, s. 47-51.

nebyla černobílá a církve se potýkala s množstvím problémů. Postupem času docházelo k názorovým střetům mezi starší a mladší generací, která fungování společnosti viděla s malými moderními odlišnostmi. CČS(H) se také nezbavila v období zkoumaných let finančních těžkostí. Stavební činnost ji v tomto směru zatěžovala.⁸⁴ Ve velké míře se projevovala závislost na dobrovolných darech získávaných od věřících. I přes zmíněné těžkosti se však církevním představitelům podařilo vybudovat během první republiky poměrně funkční základy. Existovalo 260 státem uznaných náboženských obcí sdružujících se do 4 diecésí (západočeská, východočeská, olomoucká a ostravská diecése).

Příznivou situaci přerušil nacistický tlak rozšiřující se do celého světa na konci 30. let. CČS(H) byla otřesena ztrátou 31 náboženských obcí nacházejících se v pohraničí po podepsání mnichovské dohody v září roku 1938. Duchovní se snažili marně udržet vliv v zabraných oblastech, takže postupně přestali provozovat svou činnost.⁸⁵ Územní ztráta také znamenala početní oslabení církve v podobě úbytku jejích členů. Vznikl však paradox vyvolaný zoufalstvím z nově nastavených politických poměrů. Nacistická okupace způsobila masové vstupy věřících do tohoto církevního společenství ještě před vypuknutím druhé světové války. CČS(H) se rozšířila pouze během roku 1939 o více než 15 600 členů.⁸⁶ Vedoucí církevní činitelé museli rychle reagovat na nově vzniklé poměry. Nastal okamžik, kdy bylo nutné obhájit smysl existence jednotlivých obcí, aby o ně církve nepřišla. Doba byla nejistá a oni nemohli předvídat vývoj událostí, tedy se tato cesta zdála velmi rozumnou. Postupně se začala hroutit občanská práva, na která byl tehdejší svět zvyklý.

Vznikem protektorátu Čechy a Morava dne 15. března 1939 se vynořil další šok v podobě okupace celého československého území.⁸⁷ Mnohé duchovní zaskočil významný zásah do autonomie církve vyvolávající zmatky v administrativě. Říšská správa si vynutila změnu názvu společenství, tak aby odpovídal nově vzniklým

⁸⁴ KAŇÁK, B.: *Budování církve (1924-1939)*, s. 52-54.

⁸⁵ *Tamtéž*, s. 56.

⁸⁶ HRDLIČKA, Jaroslav: *CČSH v období protektorátu*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 77.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 78.

poměrům. Svobodomyslná ideologie byla vnímána nepřátelsky, proto nacisté nechávali odstraňovat z církevních sborů symboly odkazující na první republiku, prezidenta Masaryka nebo dokonce českou reformaci v čele s Janem Husem.⁸⁸ Okupanti neviděli vliv CČS(H) na politickou scénu jako zvláště nebezpečný, což církev jistě v mnohém zachránilo. Podle náměstka pražského primátora prof. Josefa Pfitznera se církev věnovala „...především péči o památku na Jana Husa a zastává výrazně antiřímské postoje. Není mi doposud známo, že by tato církev zasahovala nějak silněji do politického dění, i když se domnívám, že občasnou silnější výzdobu Husova pomníku by bylo možné připsat těmto kruhům.“⁸⁹ Sice nezasahovala přímo do politiky, ale i tak mohla režim ohrožovat, protože stejně jako jiná náboženská společenství působila na československou populaci. Církev se začala mezi lidmi těšit větší přízni, protože národ se upínal k víře během války více než kdy jindy. Pasivita k CČS(H) nepatřila, proto se do odboje zapojili během válečných událostí duchovní i laici bránící základní lidské hodnoty. Například student Jan Opletal, který zemřel 11. listopadu 1939 v důsledku zranění ze studentské demonstrace, patřil k věřícím CČS(H). Hrůzy války dopadly tedy i na tuto církev. Mnoho představitelů odsoudil nacistický režim k tvrdým trestům, několik jich zemřelo. Odhodlání pomáhat dle přikázání bližnímu svému přetrvalo například v podobě poskytování pomoci Židům, kterým kněží vystavovali falešné křestní listy.⁹⁰ Roku 1942 dokonce hrozilo, že CČS(H) bude pro své „...odbojové husitské zásady“ rozpuštěna, což se sice nezrealizovalo, ale přišla o státní dotace.⁹¹ Citelnou ztrátu duchovní zaznamenali ve smrti patriarchy Procházky v roce 1942. Bylo znemožněno zvolení jeho nástupce a pouhé pověření ke správě církve získal Ferdinand Stibor.⁹² Společenství se nepovedlo zvolit nového patriarchy do konce války.

Řada změn potkala CČS(H) po skončení druhé světové války. Církev obnovila zpět svůj původní název a ještě v roce 1945 úspěšně požádala ministra

⁸⁸ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 15.

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 13.

⁹⁰ HRDLIČKA, J.: *CČSH v období protektorátu*, s. 79.

⁹¹ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 13.

⁹² KAŇÁK, B.: *Budování církve (1924-1939)*, s. 52-44.

školství a osvěty o zřízení samostatné vysoké bohoslovecké školy. Nejzásadnější zlom představovala vnitřní diferenciaci, kdy se někteří duchovní začali orientovat na myšlenky komunistického Sovětského svazu. Jejich orientace neměla přetrhat vazby se západem, což jak lze usuzovat, bylo spíše nereálné. Tento krok nebyl v poválečném světě ztrácejícím demokratické ideály ničím neobvyklým. Pro dějiny církve byl důležitý vznik Ústřední národní správy (ÚNS) Církve československé 15. května 1945, která ve společnosti získala rozhodující slovo.⁹³ Jejím hlavním úkolem se stala příprava hlasování pro zvolení patriarchy. Počáteční jednání druhého sněmu církve, na kterém promluvil ministr Zdeněk Nejedlý, proběhlo ve dnech 8. – 10. ledna 1946. Komunistický vliv prosazující se mezi duchovními byl patrný, přesto se stal patriarchou dne 29. června 1946 František Kovář. Volba představovala chytrý tah, protože Kovář zastával jakousi středovou pozici a měl tedy předpoklady udržet jednotu v levicově a pravicově diferencované CČS(H).⁹⁴

Těžko říci do jaké míry se Kovářovi tento úkol podařilo zvládnout, protože nastal levicový posun části církve podporující pomalu nastupující komunistický režim. Mnoho věřících pocházelo ze středních vrstev, které si komunisté uměli získat. Byl schválen zákon o hospodářském zabezpečení církve a náboženských společností státem roku 1949, což prakticky znamenalo státní dozor nad všemi církvemi, jenž se postupně se proměnil v pronásledování.⁹⁵ Zákon se dotkl zejména římskokatolické církve, která měla mezi náboženskými společenstvími dosud největší vliv. Svobodu však neměla ani CČS(H), ačkoliv část duchovních režim podpořila. Docházelo k prohlubování názorových problémů mezi pokrokovou demokratickou částí a křídlem podporujícím komunisty. Uvolnění 60. let pak přispělo k započetí jednání o přijetí nového názvu církve.

⁹³ HRDLIČKA, Jaroslav: *Období po II. světové válce (1945-1948)*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 85-86.

⁹⁴ *Tamtéž*, s. 88.

⁹⁵ JINDRA, Martin: *Církev československá (husitská) v období komunistické totality*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 98.

3.1. Připojení přídomek „husitská“

Cesta k připojení přídomek byla dlouhá a trvala několik desetiletí. Hlavním důvodem změny se stal nedostatečně vypovídající charakter o církvi v dosavadním názvu. Původní „*církev československá*“ měla vyjádřit při přetrvávající euforii ze svobodného státu „...*vztah k ideovým principům rodící se republiky a počítali, že se v ní jejich náboženský směr stane dominantním vyznáním.*“⁹⁶ To se stalo prvotním cílem, který se na počátcích v pojmenování odrazil. Nutno podotknout, že nejpočetnější církví zůstalo římskokatolické vyznání. Připojením přídomek se CČS(H) otevřeně přihlásila k husitské ideologii a Husovým myšlenkám, ale je důležité si uvědomit, co vlastně přídomek „*husitská*“ vyjadřuje. Dle Bohdana Kaňáka: „*Přívlastek „husitská“ je pojmem, charakterizujícím kořeny její teologie.*“⁹⁷ Z jeho názoru vyplývá, že přídomek neznačí bezvýhradnou husitskou kontinuitu, ale ideovou inspiraci husitstvím pro tehdy nově vznikající společenství. Doplnkem církev získala vnější podobu svého duchovního sebeuvědomění.

CČS(H) se odkazovala k reformační problematice daleko dříve, než se pojem objevil v názvu. Již v úvodu prohlášení *Národu československému* z 10. ledna 1920: „*Věrní velikému odkazu svatého mučedníka kostnického (...) uvědomili jsme si povinnost, kterou přítomné dny velikého osvobození ukládají i stavu duchovnímu...*“⁹⁸ Druhý článek dokumentu byl myšlenkou svědomí rovněž spojen s kostnickým mučedníkem: „...*národ by tedy měl být po osvobození politickém osvobozen i duchovně, neboť nebude-li svobodné svědomí před Bohem, nebude ani národ a republika svobodná,*“⁹⁹ CČS(H) se v první řadě považovala za církev Kristovu, dále se v textu odkazovala na Cyrila a Metoděje nebo Církev bratrskou, ale první věta prohlášení patřila Husovi. Z svolání byly patrné další Husovy odkazy, jako upřednostňování českého bohoslužebného jazyka nebo následování evangelia namísto církevní hierarchie. Myšlenky byly ukotveny

⁹⁶ KRŠKO, Jan: *Pět životů Jana Husa na Krakovci*. Rakovník 2015, s. 37.

⁹⁷ KAŇÁK, Bohdan: *Výstava "90 let od vzniku Církve československé husitské" v olomouckém státním okresním archivu*. In: Olomoucký archivní sborník, 2010, č. 8, s. 147.

⁹⁸ LÁŠEK, Jan Blahoslav: *Církev československá husitská a M. Jan Hus*. In: Centrum Mistra Jana Husa v Husinci: historie - obnova - odkaz. Praha 2017, s. 94.

⁹⁹ TONZAR, D.: *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církve československé husitské*, s. 46.

v úvodním paragrafu *Zatímního řádu* čs. církve vydaném 24. 1. 1920: „[První] *Stoupení křesťanského názoru náboženského, stojící na zásadě svobody svědomí a náboženského přesvědčení každého jednotlivce a usilující o zvroutnění náboženského života v duchu bratrské lásky, tvoří církev československou. Ideovým základem církve československé je tudíž evangelium Kristovo. Směrodatnými vykladači evangelia po apoštolech zůstávají v církvi československé slovanští apoštolové Cyril a Metoděj, Mistr Jan Hus a Čeští bratři ve smyslu nynějších potřeb ducha.*“ Paragraf byl pro CČS(H) natolik důležitý, že jej duchovní převzali i do první ústavy z roku 1921 a do následné novelizace probíhající roku 1931.¹⁰⁰ *Statuta Církve československé*, vycházející z dokumentu *Ideové směrnice* vytvořeném na I. valném sjezdu delegátů náboženských obcí Církve československé konaném 8. a 9. ledna 1921, výslovně jeho jméno opět zmiňovali.¹⁰¹ Znění náboženského paragrafu bylo otištěno i v tisku: „*Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista podle výkladu sedmi prvních všeobecných sněmů církevních a nicejského vyznání víry a řídící se tradicemi slovanských apoštolů Cyrila a Metoděje a mistra Jana Husa tvoří církev československou.*“¹⁰² Středověkého kazatele tedy připomínaly mnohé důležité texty. Spoluzakladatel CČS(H) B. Zahradník-Brodský řečnil na I. valném sjezdu o důležitosti svobody slova, přičemž poukázal na Husa odkazem hranice: „*Tam, kde je svoboda svědomí, je přirozeně také volnost, aby mohl člověk, který k té které náboženské obci patří, volně o náboženských věcech mluvit, tam je také vědomí, že nebude nikdo proklínán, nebo upalován, že nebude jeho jméno čteno z kazatelen jako vyvrženého atd., přijdli snad k jinému náboženskému názoru, poněvadž tam, kde je svoboda, nemůže býti násilí.*“¹⁰³

¹⁰⁰ KAŇÁK, Bohdan: *ThDr. Karel Farský a státní schválení Církve československé (husitské)*. In: Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské. Praha 2017, s. 42-44.

¹⁰¹ KAŇÁK, B. – ČERVENÝ, V.: *Zápas o ideovou orientaci (1920-1924)*, s. 34.

¹⁰² *Statut církve československé*. Český zápas (dále jen ČZ), 4, 1921, č. 2, 14. 1., s. 4.

¹⁰³ Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské, Praha (dále jen ÚAM CČSH), *Valný sjezd Církve československé konaný v sobotu a v neděli dne 8. a 9. ledna 1921 v Praze (Těšnopisecký zápis)* (dále jen *Valný sjezd*). Praha 1921, s. 25.

Brzy se vynořila myšlenka o připojení nějakého lépe charakterizujícího přívlastku. Část duchovenstva, nakloněná spojení CČS(H) s pravoslavnou církví, uvažovala o podpoře připojení přídomku „pravoslavná“, čemuž oponovali duchovní představitelé podporující samostatnost nově vzniklého náboženského společenství.¹⁰⁴ Členská základna této církve byla ve věci doplnění názvu CČS(H) rozštěpena. Za další alternativy lze označit „československá církev pravověrná“ nebo „československá cyrilometodějská církev“¹⁰⁵ Biskupská rada navrhla 30. května 1921 jako protiváhu název „husitská církev československá“, k němuž se vedení CČS(H) veřejně přihlásilo v roce 1971.¹⁰⁶ Ani jeden název nebyl uskutečněn.

Duchovní na I. řádném sněmu Církve československé změnili v důsledku vnitřního zápasu o teologickou orientaci CČS(H) první článek nové ústavy. Preambule formovaná Karlem Farským zněla: „Církev československou tvoří křesťané, kteří usilují naplnit současné snažení mravní a poznání vědecké Duchem Kristovým, jak se nám zachoval v Písmu a v podání starokřesťanském i jak dochován jest národu československému hnutím husitským a českoobratským.“¹⁰⁷ Ze znění byla vypuštěna zmínka o nicejských koncilech, která byla připojena při spolupráci s pravoslavnou církví, ale ve skutečnosti nenaplnňovala charakter CČS(H). Věřící této církve zde našel odkaz na Kristovu, Cyrilometodějskou i „Husovu“ církev. CČS(H) se považovala zároveň i za moderní církev, protože v preambuli kladla důraz na vědeckost. Za hlavní úkol si stanovila na tomto místě „...dokončení české náboženské reformace.“¹⁰⁸ Znamenalo to dle jejích slov pokusit se „...husitské a českoobratské toto učení podávati tak, jak by si je byli představovali Husité a Čeští bratři, kdyby se byli dožili věku našeho.“¹⁰⁹ Duchovní pak považovali za zdroj husitství středověkého kazatele, proto dle Spisara CČS(H)

¹⁰⁴ KAŇÁK, B. – ČERVENÝ, V.: *Zápas o ideovou orientaci (1920-1924)*, s. 35.

¹⁰⁵ BUTTA, Tomáš: *Staroslověnská bohoslužba a liturgie Farského*. Praha 2013, s. 19.

¹⁰⁶ TONZAR, David: *K názvu a charakteristice Církve československé husitské*. In: Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku. Praha 2012, s. 157.

¹⁰⁷ KUČERA, Zdeněk: *Kořeny a totožnost husitské teologie*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 14.

¹⁰⁸ SALAJKA, Milan: *Portrét Církve československé husitské*. Praha 2007, s. 20.

¹⁰⁹ ÚAM CČSH, *Zpráva o I. řádném sněmu Církve československé konaném ve dnech 29. a 30. srpna 1924 v Praze-Smíchově* (dále jen *Zpráva o I. řádném sněmu*). Praha 1924, s. 41.

„...musí kráčet v šlépějích Husových, musí v první řadě navazovat na myšlenky Husovy. Ale jako v hledání náboženství Ježíšova, tak i v navazování na Husa dlužno si počínat kriticky.“¹¹⁰ Chtěla mimo jiné pomoci překonat „...novodobému člověku českému dříve zmíněnou krizi náboženskou, odstraniti rozpor mezi církevním a novodobým názorem světovým.“¹¹¹ Mistr Jan Hus v chápání CČS(H) upozorňoval na církevní krizi stejně jako reformní kněží. Pouze s tím rozdílem, že se věnoval středověkému člověku a středověkým společenským okolnostem, proto nelze Husa zkoumat nekriticky. Pět základních ideových pilířů, mezi nimiž nechyběl Hus, bylo stanoveno na 2. zasedání I. církevního sněmu roku 1931. Jednalo se o: „*Písmo – živý Kristus, starověké křesťanství – evangelijní a prvokřesťanská církev, na našem území pak dílo Konstantina a Metoděje, hnutí husitské – především dílo M. Jana z Husince, hnutí českobratrské – dílo Jednoty bratrské, světové reformace a další úsilí reformační – reformní úsilí českého kléru 19. a počátku 20 století, jež lze ne zcela přesně označit souhrnným názvem katolická moderna.*“¹¹²

K opravdové, avšak nucené, změně názvu poprvé došlo během existence protektorátu Čechy a Morava, ačkoliv první náznaky snah o přetvoření jména se objevily již koncem roku 1938.¹¹³ Jako důvod při přejmenování církve byly uvedeny neodpovídající skutečné duchovní poměry ve státu. K CČS(H) se žádní Slováci údajně nehlásili. Tak bylo rozhodnuto o názvu bez svolání sněmu a jeho schválení. Navrhovaných označení bylo několik. Uvažovalo se o pojmenováních jako „*národní církev*“, „*česká církev národní*“, „*národní církev křesťanská*“, „*svobodná církev křesťanská*“, „*reformovaná církev křesťanská*“, „*církev cyrilometodějská – podobojí*“ nebo „*česká církev Husova*“.¹¹⁴ Z výše uvedeného lze poukázat na pojmy, které CČS(H) propagovala, tedy Krista, národ, svobodu nebo reformaci. Pro výzkum práce je však důležitý fakt, že církevní představitelé neopomenuli navrhnout i Husovo jméno, ačkoliv nebylo nakonec zvoleno. Skutečnost, že by reformátor figuroval v označení CČS(H), samozřejmě

¹¹⁰ ÚAM CČSH, *Zpráva o I. řádném sněmu*, s. 85.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 99.

¹¹² TONZAR, D.: *K názvu a charakteristice Církve československé husitské*, s. 161.

¹¹³ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 15.

¹¹⁴ *Tamtéž*, s. 165-166.

nepředstavovala vhodně zvolenou strategii v tehdejší protihusovskými zaměřené atmosféře. To si uvědomoval i František Kovář s Aloisem Spisarem, kteří husitské pojmenování nepodpořili s odůvodněním: „*Náboženské ideje a ideály naší církve daleko přesahují snahy Husovy a husitství s konečnou i proto, že by to vedlo k pojmenování církve jako ‚husitská‘ a vyznání ‚husitského‘, a to by nebylo radno za této situace, kdy se husitství prohlašuje za zjev, který už jednou z tohoto prostoru ohrožoval mír Evropy. Návrh by se mohl dát mít provokativní politicko-národní příchut’.*“ Alois Spisar s Františkem Kovářem se zároveň vyjádřili k dalšímu aspektu často používanému proti podobně znějícím návrhům. Na prvním místě jejich úcta směřovala ke Kristovi a až následně k reformním světcům jako je Hus. Oba podpořili návrh „*církev reformně křesťanská*“, protože údajně nejlépe vystihoval cíl vytyčený ústavou.¹¹⁵ Jiní představitelé církve považovali za nejvhodnější název „*církev českokřesťanská*“.¹¹⁶ Je pravdou, že tím by patřičně vystihli podstatu společenství a zároveň zdůraznili národnost, což pochopila i okupační správa, která o „*církvě českokřesťanské*“ ani neuvažovala. Návrhů vzniklo mnoho, což jistě svědčí o vyčerpávajících úvahách. CČS(H) se začala po dlouhých jednáních a jakémsi kompromisu s okupačními úřady prezentovat jako „*Církev českomoravská*“ (CČM), tedy názvem, který původně ani nezazněl. O změně prakticky rozhodlo církevní oddělení Úřadu říšského protektora s platností od 22. dubna 1940.¹¹⁷ František Kovář a Alois Spisar názorově předběhli svou dobu zajímavým a výstižným postřehem: „*Vyvolala-li změna politické situace potřebu a snad i nutnost změny názvu čsl. Církve, je to zároveň ukazatelem, že název naší církve má ráz politický a že to není k prospěchu církve.*“¹¹⁸ Potíže s politickým rázem názvu byly zaznamenány rovněž v 70. letech. Změna církevního označení byla natolik ožehavým tématem, že o ní diskutovali i běžní duchovní. Farář Karel Háňavka zanechal svědectví o svém pohledu na věc: „*Bylo kdysi uvažováno, zdali by naše církev měla být nazvána církev husitská. Bylo namítáno, že husitství jest jen úsek našich dějin a že by to znamenalo krok o půl tisíciletí let zpět. Dnešní víra se*

¹¹⁵ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 169.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 173.

¹¹⁷ HRDLIČKA, J.: *CČSH v období protektorátu*, s. 78.

¹¹⁸ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 166.

nekryje s vírou husitskou. Myšlenka ovšem zůstává: navázat na mocné reformační hnutí zanícené Husem a dokončit je v duchu doby moderní. To hnutí bylo však v podstatě světové: Hus chtěl reformovat církev obecnou v základech. Tak i pokračování jeho reformace musí zachovat odkaz světovosti.¹¹⁹ CČS(H) se navrátila ke svému prvotnímu pojmenování v září 1945.

Na zasedání během druhého církevního sněmu ve dnech 8. – 10. ledna 1946 bylo přijato poselství: *Úctou k životu a láskou k člověku*, jímž se část duchovních reprezentantů přihlásila k socialismu a ideově tak zrcadlila levicový posun československé společnosti. Druhá část představitelů pak považovala dokument za příliš politicky radikální. Jejich směřování vyvrcholilo v květnu 1947 přihlášením se k výstavbě socialistické národní společnosti v podobě programu Národní fronty. Církev si zpočátku pravděpodobně neuvědomovala totalitní hrozbu v podobě omezení svobody člověka a vedení církve neztrácelo víru v demokraticky fungující režim. Patriarcha František Kovář viděl demokraticky ukotvený socialistický řád „...jako nutný předpoklad pro šíření Božího království ve světě.“¹²⁰ Vystřízlivění z těchto názorů nastalo až po komunistickém převratu v roce 1948, kdy dle marxisticky pojatého husitství „...Mistr Jan Hus jako kněz a náboženský myslitel vadil.“¹²¹ Utlačování tématu Jana Husa do pozadí možná přispělo k jeho výraznější reflexi uvnitř CČS(H). V polovině 60. let, v atmosféře „Pražského jara“, začala probíhat diskuze o tom, zda se výslovně přihlásit „...k husitskému duchovnímu odkazu i změnou názvu církve.“¹²² Jednalo se o období, kdy „Církev uvítala úsilí o demokratizaci a humanizaci...“¹²³ CČS(H) začala v období omezené svobody přehodnocovat vlastní identitu, což je ve většině případů pozitivní. Přemítání o současném stavu zabránilo společenství zastarat. Při rekapitulaci dosavadní činnosti bylo stanoveno, že CČS(H) „*Chce i nadále být církví, která má blízko*

¹¹⁹ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 168.

¹²⁰ HRDLÍČKA, J.: *Období po II. světové válce (1945-1948)*, s. 88-90.

¹²¹ BUTTA, T.: *Seznámení s Mistrem Janem*, s. 79.

¹²² JINDRA, M.: *Církev československá (husitská) v období komunistické totality*, s. 114.

¹²³ *Tamtéž*, s. 108.

k lidu naší vlasti a chce upřímně přispívat k rozkvětu a štěstí naší socialistické země.“¹²⁴

Při trvající úctě k M. Janu Husovi a po jistě pečlivém uvážení došlo k připojení přídomku. Duchovní chtěli doslova navázat na základní rysy husitského programu, nekopírovat jej, ale jeho principy ztvárnit podle požadavků kladených moderní společností. Doplnění názvu by se dle duchovních CČS(H) dalo interpretovat jako „...*uvědomění si vlastní tradice české reformace, na niž naše církve navazuje a kterou aktualizuje.*“¹²⁵

Na stránkách periodika *Českého zápasu* a *Teologické revue* probíhala živá diskuze nad tématem přijetí přídomku. Redakce vyvracela fakt, že je husitství nutně spojeno s válečnými konotacemi: „...*mínění, že si pod slovem husita prý každý ve své představě vybaví především husitského válečníka s cepem (...)* Je vlastně pokusem o vulgarizaci celé věci.“¹²⁶ Články se snažily obhájit stanoviska, proč by připojení přízviska „*husitská*“ bylo vhodné, ale zároveň jiné zprávy zachycovaly z nového názvu obavy. Předložením pro a proti CČS(H) chtěla zaujmout věřící aktuálně řešenou problematikou. Snažila se argumentovat, proč fakta interpretují tímto způsobem. Kupříkladu upozorňovali na spojení husitské tradice s vlasteneckým cítěním, jež nastalo po roce 1918, kdy se více upínali na národní výklad než na duchovní obsah.¹²⁷

Důvody zaznívající pro přijetí přídomku byly různé a bylo jich mnoho. V první řadě dosavadní název mohl vést k nepochopení. Mnozí lidé CČS(H) považovali za státem privilegovanou národnostní církve odkazující pouze na územní vymezení, což ale podle CČS(H) skutečnost správně nevystihovalo: „...*je spíše nacionalistickou než křesťanskou společností, kterou založil a protěžuje stát jako svůj církevně politický nástroj. Tomuto předsudku značně napomáhá dosavadní název církve, který je spíše geograficko-politický než duchovně charakteristický. Tento vážný nedostatek naší vizitky by mohl být pravdivě*

¹²⁴ ÚAM CČSH, *Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské*. Praha 1983, s. 4.

¹²⁵ BUTTA, T.: *Církev československá husitská a její cesta dějinami*, s. 39-40.

¹²⁶ *Proč Československá církev husitská?*. ČZ, 51, 1968, č. 24, 13. 6., s. 2.

¹²⁷ *Proč Československá církev husitská?*. *Teologická revue Církve československé*, 3, 1970, č. 41, s. 133.

odstraněn, kdyby k dosavadnímu názvu církve bylo připojeno adjektivum „husitská“.¹²⁸ Církev uctivě odkazovala na husitství v důležitých dokumentech od počátku své existence, jak je naznačeno výše. Neopomenutelným faktem je, že přítomná husitská tradice přímo vybízela k označení charakteristikou „husitská“.¹²⁹ To si myslel i Zdeněk Trtík: „*Některé evangelické církve u nás se také hlásí k Husovi, ale důležité je, že jejich charakter je převážně určen tradicemi a směry reformace světové, nikoli církevní tradicí husitskou.*“¹³⁰ Církevním představitelům CČS(H) nebyl názor populace lhostejný, proto nechali vytvořit roku 1930 dotazník, proč lidé do této církve vstupují: 54 dotazovaných tehdy uvedlo, že je k tomu vedl vztah církve k husitství, čtyři případy uvedly, že dokonce šlo „...o úctu k Mistru Janu Husovi jako ke světcům.“¹³¹ Duchovní by údajně mohli přijetím konkrétnějšího vymezení církve lidem usnadnit rozhodnutí týkající se vstupu do CČS(H). Argumentacím tohoto typu však oponovaly jiné. Například farář Špak měl strach, aby se připojení přídomku nestalo jen prázdným gestem.¹³² Husitskou víru musí duchovní vnitřně prožívat. Skutečnost poukazující na to, že se připojením přídomku nemohou vyřešit problémy v církvi, se jeví jako bezpředmětná. Konkrétní potíže, jež někteří duchovní pravděpodobně měli na mysli, nebyly v žádném zápisu k tomuto tématu jmenovány. Vedení církve ani nezamýšlelo případné krize řešit tímto způsobem. Opozici v jednáních ohledně nového názvu také vadilo uvedení mučednickova jména. Pokud už měl být podobný název přijat, tak zde mělo být jméno Kristovo, což však v sobě obsahuje již označení „církev“. „*Odlišující a tím pro ně charakteristický rys je dán teprve tradicí, kterou se ta která církev dává určovat.*“¹³³ Z toho vyplývá, že každá církev je Kristova. Problém tedy nemůže nastat, pokud není označena jako Husova církev, s čímž souhlasil i laik Miroslav Šafařík.¹³⁴ Pojem „husitská“ byla v pořádku a Kristovu církev nijak nevyklučovala. Miloňovi Zemenovi vadila změna z principu, protože jméno získala tak jako on od

¹²⁸ *Přítomnost a budoucnost církve*. Theologická revue Církve československé, 1, 1968, č. 3-4, s. 71.

¹²⁹ *Návrh důvodové zprávy*. ČZ, 54, 1971, č. 24, 20. 6., 1971, s. 2.

¹³⁰ *Proč Československá církev „husitská“?* ČZ, 53, 1970, č. 35, 3. 9., s. 1.

¹³¹ *Církev československá – Československá církev husitská*. ČZ, 54, 1971, č. 1, 7. 1., s. 2.

¹³² *Duchovní orientace a jméno*. ČZ, 54, 1971, č. 9, 7. 3., s. 2.

¹³³ ÚAM CČSH, *Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské*, s. 60.

¹³⁴ *Slovo laika*. ČZ, 54, 1971, č. 9, 7. 3., s. 2.

Boha při svém vzniku. Ptá se, zda je správné jej takto měnit?¹³⁵ Snad nejtroufalejším oponentem byl duchovní Hobza, který předpokládal, že: „*Etapu husitství už ČČS prožila...*“ a v praxi ji už opustila.¹³⁶

Sněmu, jemuž návrh na projednání podal literárně-historický odbor a který probíhal 16. až 17. října 1971, předsedal patriarcha Miroslav Novák.¹³⁷ Uskutečnil se formou diskuze na základě prostudovaných materiálů, které byly duchovním zaslány několik měsíců před konáním. Sněmovní zápis věnoval tématu až 50 stran, tedy řešilo se mnoho názorů na věc. Důvodová zpráva říkala, že v církvi „...*podivuhodným způsobem [se] obnovovala husitská církev, která násilnou protireformací byla potlačena a nyní se v novodobé podobě přihlásila k životu. Tato skutečnost je i dnes hlavním důvodem k předložení návrhu na doplnění jména naší církve charakteristikou „husitská“.*“¹³⁸ Samotné rokování se prodloužilo, protože nedocházelo k názorovým střetům jen před sněmem, ale i přímo na něm. Na věci nic nezměnilo, že pro některé přítomné byly diskuze uzavřeny články vycházejícími v *Českém zápase* a *Teologické revue*.¹³⁹ Ať se v dané chvíli církev cítila jakkoliv zakotvena v husitské tradici, nikdo z přítomných účastníků sněmu si nedovolil vyvrátit existující odkazy k Husově osobnosti. Po celé období, kdy se diskutovalo o možné změně názvu, byly představeny mnohé vnější projevy, jako je nepřetržitá úcta k M. Janu Husovi (i během sněmu byly zpívány husitské písně jako „*Jezu Kriste*“)¹⁴⁰, pojmenování sborů, znamení kalicha na stavbách, talárech i praporech, bohoslužba s přijímáním způsobem pod obojí nebo vysoký podíl laiků na církevní správě. Snad ještě důležitější byly vnitřní pohnutky, které měly vystihovat jejich angažovanost pro novou spravedlnost ve společnosti: „*Biblické reformační principy husitství přešly do struktury, ducha i práce naší církve...*“¹⁴¹ Některým duchovním dělalo asi největší starost dostat povinnostem při závazku, který by společnost

¹³⁵ „*Před sněmem*“ – „*Jméno církve*“. ČZ, 53, 1970, č. 49, 10. 12., s. 2.

¹³⁶ *K návrhu doplnění názvu ČČS*. ČZ, 54, 1971, č. 9, 7. 3., s. 2.

¹³⁷ *Proč Československá církev husitská?*. ČZ, 51, 1968, č. 24, 13. 6., s. 2.

¹³⁸ ÚAM ČČSH, *Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské*, s. 59.

¹³⁹ ÚAM ČČSH, VI. řádný sněm Církve československé, *zápis 16. – 17. říjen 1971*, s. 59.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, s. 4.

¹⁴¹ ÚAM ČČSH, *Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské*, s. 61.

připojením přídomku očekávala.¹⁴² Z dalších proti argumentů, které nezazněly v člancích *Českého zápasu* ani *Teologické revue*, lze zmínit: nezralost sněmu řešit tuto otázku, strach z rozporů v CČS(H) nebo vyzdvihování pouze jedné tradice. Povrchní vyznávání husitství dle některých souviselo s heslem „Pryč od Říma“. Dokonce se objevoval troufalý názor, že církev nemá co nabídnout, a proto chce nový název. Přívrženci připojení přídomku však poukazovali na skutečnost, že duchovní CČS(H) jsou vybíráni jako řečníci o Husovi, tedy laická společnost údajně v těchto duchovních viděla pokračující husitství. Označením by byla projevena Husovi čest, protože se jednalo o církev, která následování jeho památky považovala za „...zvláštní poslání, a důvod (...) zvláštní existence...“¹⁴³ Jiná náboženská společenství mistra do takové míry neuctívala. Historik Miloslav Kaňák se nakonec zdržel hlasování. Domníval se, že by se mělo mluvit o novodobé husitské církvi, ale o přídomku novohusitská se v tuto chvíli nejednalo.¹⁴⁴ Organizátoři sněmu zařídili jako příjemnou pozornost pro zúčastněné návštěvu Betlémské kaple, která byla běžně pro veřejnost uzavřena.¹⁴⁵

Sněm konaný roku 1971 řešil v podstatě otázku, a to zda ve společenství převládá opravdové vnitřní následování Husa, nebo je postaveno na vnější opoře církve v podobě například husitských oslav. Duchovní potřebovali mít otázku ujasněnou, protože na ní záleželo přijetí přídomku. Celou věc brali nesmírně vážně. „Dne 17. října 1971 přijal nejvyšší orgán Československé církve, VI. církevní sněm, sněmovní usnesení, kterým doplnil název církve označením „husitská“.“¹⁴⁶ Název byl přijat na základě více než 2/3 souhlasů většiny přítomných, tedy 433 hlasů bylo pro tento přídomek, proti hlasovalo 156 přítomných, zdrželo se rozhodnutí 41 duchovních a 4 hlasy byly považovány za neplatné. Procentuálně označení zvítězilo na základě 68,73 % hlasů.¹⁴⁷ Sněmovní přijetí nestačilo k tomu, aby CČS(H) mohla nový název začít používat, protože bylo v procesu nutné další

¹⁴² ÚAM CČSH, VI. řádný sněm Církve československé, *zápis 16. – 17. říjen 1971*, s. 64.

¹⁴³ *Tamtéž*, s. 94.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, s. 60-94.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, s. 1.

¹⁴⁶ TONZAR, D.: *K názvu a charakteristice Církve československé husitské*, s. 157.

¹⁴⁷ ÚAM CČSH, VI. řádný sněm Církve československé, *zápis 16. – 17. říjen 1971*, s. 113.

schválení. Změna byla vyhlášena ústřední radou 5. listopadu 1971, ačkoliv souhlas sekretariátu pro věci církevní ministerstva kultury Československé socialistické republiky pochází až ze dne 11. listopadu 1971.¹⁴⁸ Tímto dnem tedy nabývá v platnost „*Církev československá husitská*“.

¹⁴⁸ ÚAM CČSH, *Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské*, s. 58.

4. Vliv mistra Jana Husa

4.1. Husova tradice v učení Církve československé husitské

„Církev československou husitskou tvoří křesťané, kteří usilují naplnit současné snažení mravní a poznání vědecké Duchem Kristovým, jak se nám zachoval v Písmu svatém a v podání starokřesťanském a jak je dosvědčen hnutím husitským, českobratrským a dalším úsilím reformačním,“¹⁴⁹ tak dnes zní charakteristika CČSH. Společenství odkazuje na středověkého teologa na první pohled nejen charakteristikou, ale také pojmenováním církve. Husitstvím se zabýval ve větší míře VI. řádný sněm CČS(H) z důvodu řešení aktuální otázky o změně názvu. Na tomto sněmu bylo zkonstatováno, že *„Husitská tradice měla vliv i na pojetí a postavení duchovního v církvi československé husitské, na prostotu církevních staveb, církevní organizaci a bohoslužbu církve československé husitské, která je bohoslužbou liturgickou, jako byla i bohoslužba husitská.“*¹⁵⁰ Nutno si uvědomit, že CČS(H) nebyla zcela založena na myšlenkách Husa a husitství, ačkoliv je to dnes tradice převládající a po úctě ke Kristu se stala druhým ideovým zdrojem. Na počátku této církevní existence převzali v mnohém čelní představitelé CČS(H) římskokatolické učení, přičemž mělo teprve dojít k jistým teologickým úpravám. Jedinečná osobitost společenství v sobě spojila husitskou tradici s českobratrskou a cyrilometodějskou. Jaké tradiční husitské prvky CČS(H) převzala v období let 1920-1939?

Tato podkapitola zachycuje teologickou problematiku pohledem CČS(H). Předkládá, jak duchovní této církve úctě k Husovi interpretují, ale necírkevní pohled se může lišit.

¹⁴⁹ BUTTA, T.: *Církev československá husitská a její cesta dějinami*, s. 9.

¹⁵⁰ ÚAM CČSH, *Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské*, s. 62.

CČS(H) využívá viditelnou husitskou symboliku, která je ztělesněna již ve znaku společenství v podobě kombinace kalicha a kříže.¹⁵¹ Černý talár s vyobrazením kalicha na hrudi je používán k bohoslužbám a obřadům. Duchovní této církve také nosí na krku znak kalichu jako projev důrazu na přijímání podobojí, přičemž stejně tak kalich vyzdvihovali středověcí husité. Symbol kalicha ovlivňoval již Farského liturgii z 20. let.¹⁵²

Někteří reformní kněží, jako byl například čelní představitel CČS(H) Karel Farský, nebyli zcela spokojeni s fungováním římskokatolické církve jako instituce.¹⁵³ Byla to jedna z věcí, kterou kdysi kritizoval i Jan Hus. První patriarcha propagoval nutnost náboženské nápravy, jež vznikla morální krizí světa 19. a 20. století. Poukazoval na stejnou skutečnost jako Hus, že by věřící člověk neměl slepě následovat církevní hierarchii.¹⁵⁴ Nesoulad mezi Farským a Husem vznikl ve vnímání papeže. Středověký teolog měl k církevním hodnostářům a církvi jako instituci sice výhrady, ale „...*respektoval postavení papeže jako hlavy církve římskokatolické.*“¹⁵⁵ Farský postupoval poněkud kritičtěji. Vatikán se dostal v jeho interpretaci do role politického vládce nad národy a jejich majetkem. Dnešní církevní historikové se shodují, že Farský byl ovlivněn svým negativním postojem k Římu: „*Farský však chápání instituce papežství v Husově pojetí poněkud zjednodušuje a nebere v potaz bližší Husovo rozlišení rovin chápání papežství.*“¹⁵⁶ Stejně tak autorka diplomové práce souhlasí s tím, že si Farský udržoval někdy až příliš negativní vztah k římskokatolické církvi. Husa jako národního světce a kostnického mučedníka, ke kterému se římští katolíci z historických důvodů

¹⁵¹ SALAJKA, M.: *Portrét Církve československé husitské*, s. 4.

¹⁵² BUTTA, TOMÁŠ: *Bohoslužebný život Církve československé husitské*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 183.

¹⁵³ Tématem se zabývá například: BUTTA, Tomáš: *Církev mezi tradicí a otevřenou budoucností: prakticko-teologické reflexe a úvahy*. Praha 2019; sborníky *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*. Praha 2012; *Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha 2017.

¹⁵⁴ HRABA, V.: *Víra, naděje, láska*, s. 17.

¹⁵⁵ KAŇÁK, Miroslav: *Husovy theologické názory*. In: Náboženská revue Církve československé, 26, 1965, č. 3-4, s. 77.

¹⁵⁶ ROKYTA, Jan: *Farský a husitská tradice*. In: Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské. Praha 2017, s. 50-51.

nehlásili, využíval proti nim a k získání nových členů. Evidentně útočil na svého majoritního soupeře, tedy římskokatolickou církev.

Ježíš Kristus a Písmo svaté představovalo největší autoritu pro Jana Husa, stejně jako pro CČS(H).¹⁵⁷ Církevní požadavky měly být v Husových očích kriticky srovnány s texty evangelia. Duchovní CČS(H) také žádali, aby slovo Boží mohlo být svobodně „...zvěstováno a kázáno“ jako ve Čtyřech pražských artikulích, které byly Husovými myšlenkami ovlivněny.¹⁵⁸ M. J. Hus si údajně získal sympatie mezi svými posluchači právě následováním evangelia, jelikož jak Spisar připomínal: „...mu šlo o život, praxi a nikoli o teorii, dogma, hádky theologické.“¹⁵⁹

Husova pravda se stala významným dědictvím v chápání CČS(H).¹⁶⁰ Jak vlastně duchovní charakterizovali tuto pravdu? „*Touto pravdou pak není nic jiného a nikdo jiný než sám Kristus.*“¹⁶¹ Farský viděl husitství ve svých dílech jako „...nesmlouvavou opravdovost náboženství a bojovnou odhodlanost, a českobratrství znamená ducha mírnosti a důvěru ve vítězství Pravdy i v utrpení.“¹⁶² Pravda je tedy v jeho pojetí charakterizována jako nesmlouvavé vnitřní prožívání náboženství, které zvítězí i přes vzniklé problémy. CČS(H) se dodnes hlásí k mistrovi slavnému citátu adresovanému českému národu z 10. června 1415 a odkazujícímu k hodnotě pravdy: „*Také prosím, abyste se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli.*“¹⁶³

Římskokatolická církev v očích reformních kněží necítila potřebu změny v latinské liturgii, což Farskému vadilo. Propagoval užívání češtiny ve všech

¹⁵⁷ Teologickou otázku podrobněji přibližují například tyto publikace: MATYÁŠ, Milan: *Poselství husitských katechismů: husitské katechismy ve víře CČSH*. Praha 1994; KUBÍKOVÁ, Jiřina (ed.): *Co nám řekl a napsal Mistr Jan Hus. Sborník materiálů pro den české reformace*. Praha 2002; BUTTA, Tomáš: *Seznámení s Mistrem Janem: pohledy na českého reformátora Jana Husa a úryvky z jeho spisů*. Praha 2015; sborník *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*. Praha 2012; *Zastavení s Mistrem Janem Husem*. [Praha] 2015.

¹⁵⁸ *Základy víry Církve československé husitské se stručným komentářem: přijaté na 1. zasedání VI. sněmu dne 17. října 1971 jako oficiální nauková norma ve znění, ...* Praha 2014, s. 10.

¹⁵⁹ ÚAM CČSH, *Zpráva o I. řádném sněmu*, s. 89.

¹⁶⁰ Problematiku podrobněji rozebírá například publikace: Karel Farský: *sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha 2017.

¹⁶¹ ŠANDERA, Petr: *Husův výklad Mt 16,16-19*. In: *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*. Praha 2012, s. 29.

¹⁶² BUTTA, T.: *Život a dílo Karla Farského*, s. 19.

¹⁶³ *Zastavení s Mistrem Janem Husem*. [Praha] 2015, s. 23.

náboženských úkonech, tedy i jako liturgického jazyka v Československu. Jedna z argumentací zahrnovala přímo Betlémskou kapli. Ta byla přece zřízena s „...výslovným ustanovením...“ hlásat slovo Boží v češtině.¹⁶⁴ Národní jazyk měl „...vést k prohloubení citění a všeho náboženského života.“¹⁶⁵ Dá se tedy říci, že prosazení češtiny v liturgických úkonech mělo zlepšit také komunikaci mezi věřícími a kněžími.

CČS(H) se v mnoha dokumentech odkazovala k zachování svobody svědomí jednotlivce.¹⁶⁶ Vysvětlení otázky svobody svědomí přitom není jednoduchou a jednoznačnou záležitostí. Dle literatury byla svoboda svědomí v CČS(H) uznávána „...ve smyslu negace pronásledování pro víru.“¹⁶⁷ Alois Spisar rozuměl Husovu vnímání zásady svědomí tak, že „...nejvyšší instancí ve věcech víry, v řešení poměru k Bohu, není nějaká zevní autorita, ale naše svědomí.“¹⁶⁸ Tento výrok budí zdání, že si každý věřící může náboženské učení vyložit podle svého a své činy si touto cestou ospravedlnit. Interpretace svobody svědomí nebyla v CČS(H) zcela jednotná, což působí jako fráze, již nelze příliš definovat: „...pro Spisara je to jen princip, který je možno uplatnit za určitých podmínek vůči učení církve, podle Trtíka a Roháče náleží přímo k základním úkolům církve pomoc při utváření svobody svědomí v jedinci, neboť se jedná o jednu ze základních podob křesťanské víry.“¹⁶⁹ Josef Pekař kritizoval tento postoj CČS(H): „V zásadě svědomí viděl (...) podezřelou liberálnost, viděl ji jako dodatečně připojenou, jako agitační heslo přidané k vnějším motivům (k otázkám liturgického jazyka a kněžského bezženství).“¹⁷⁰ Zdá se, že Husova zásada svědomí byla přizpůsobována výkladu

¹⁶⁴ LÁŠEK, Jan Blahoslav: *Mistr Jan Hus (1371-1415)*. In: *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*. Praha 2012, s. 10.

¹⁶⁵ BUTTA, Tomáš: *Liturgie dr. Karla Farského – duchovní zdroje, historický kontext vzniku a její podoba* (dále jen *Liturgie dr. Karla Farského*). In: Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské. Praha 2017, s. 120.

¹⁶⁶ Problém se snaží vysvětlit například tyto publikace: SALAJKA, Milan: *Portrét Církve československé husitské*. Praha 2007; sborník *Víra a služba. Společenství Církve československé husitské v myšlení a praxi*. Praha 2012.

¹⁶⁷ MAREK, P.: *Biskup Gorazd*, s. 239.

¹⁶⁸ ÚAM CČSH, *Zpráva o I. řádném sněmu*, s. 88.

¹⁶⁹ VOGEL, Jiří: *Výzva svobody svědomí současné teologii na pozadí jedné diskuze*. In: *Víra a služba: společenství Církve československé husitské v myšlení a praxi*. Chomutov 2012, s. 28.

¹⁷⁰ TONZAR, D.: *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská*, s. 51.

CČS(H), přičemž se interpretace tohoto principu ze strany duchovních reformní církve lišila. Mohlo se jednat o pouhý popularizační krok, při kterém ani tak nefigurovala úcta k Husovi, jako spíše snaha zalíbit se věřícím, kteří vystupovali proti římskokatolické církvi.

V liturgii našlo husitství rovněž své opodstatnění.¹⁷¹ Nový typ bohoslužby se začal reformovat právě za Husova života. Vladimír Hraba však upozorňuje, že ucelená liturgika nebyla v období kazatelova působení a následně ještě za husitů ustálená. Větší změny uskutečnila až Jednota bratrská, další inspirační reformační zdroj CČS(H).¹⁷² Církevní organizace nezvládala praktikovat na počátku 20. století obřady zcela po svém: „*Když ustavila se naše Cčsl., rozhodla, že přejímá obřadné formy římské, jen v rouše českém, ale jen potud, pokud nebudou nahrazeny novými.*“¹⁷³ Cílem prvního patriarchy tak bylo brzy vytvořit „...*liturgii, která by v sobě odrážela pravou obecnost církve založenou na evangeliu Ježíše Krista.*“¹⁷⁴ Husův vliv je patrný, protože kladl na první místo Písmo. Jak konkrétně se husitství v liturgii promítlo? Při bohoslužebném postupu: „*Např. modlitba Páně je doprovázena nápěvem z husitského „Jistebnického kancionálu“, objevují se texty převzaté z české reformační tradice apod.*“¹⁷⁵ Karel Farský roku 1919 připravil první ucelenou liturgii pojmenovanou *Český misál*. Původně šlo jen o přeložení římského misálu do národního jazyka, který byl později upraven. Celkově misál vycházel ze tří pramenů. Jak bylo naznačeno výše, čerpal z latinské římské mše, poté z „...*pravoslavné liturgie sv. Jana Zlatoustého a české reformační bohoslužby.*“¹⁷⁶ Farského mše zahrnovala oslavu i M. Jana Husa. Konkrétně: „*Sešit č. IV. obsahuje k 6. červenci i dva formuláře pro slavení Památky Mistra Jana Husi. (...) Formuláře hovoří o „mučednické smrti“ a hrdinské oběti“ Husově.*“ Při

¹⁷¹ Rysy husitství v liturgii přibližuje například tato literatura: BUTTA, Tomáš: *Uvedení do bohoslužebné teorie a praxe v Církvi československé husitské: prakticko-teologický výklad liturgie podle patriarchy Karla Farského*. Praha 2005; TONZAR, David: *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církve československé husitské*. Praha 2002; sborníky *90 let Církve československé husitské*. Praha 2010; *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*. Praha 2012.

¹⁷² HRABA, Vladimír: *Kristus vprostřed nás: výklad liturgie a malá liturgika Církve československé husitské* (dále jen *Kristus vprostřed nás*). Hradec Králové 2018, s. 44.

¹⁷³ ÚAM CČSH, *Valný sjezd*, s. 58.

¹⁷⁴ BUTTA, T.: *Bohoslužebný život Církve československé husitské*, s. 177.

¹⁷⁵ HRABA, V.: *Kristus vprostřed nás*, s. 64.

¹⁷⁶ *Tamtéž*, s. 34.

bohoslužbě se duchovní snažili poukázat na paralelu „...mezi Husovým a Ježíšovým utrpením...“¹⁷⁷

Přijímání podobojí lze považovat za významný vnitřní znak ztělesňující husitství v československé bohoslužbě.¹⁷⁸ Byl to opět Karel Farský, kdo přichází poprvé s návrhem sloužit svátost večeře Páně podobojí. Stalo se tak symbolicky 6. července 1920.¹⁷⁹ O jakési nepřipravenosti, která počátky CČS(H) provázela, svědčí fakt, že někteří duchovní si provedením podobojí nebyli jistí. Jeden z dopisů informoval: „...lid chce obecnou zpověď a přijímání podobojí, a nikdo neví, jak se to má dělati.“¹⁸⁰ Význam kalicha měl pro CČS(H) „... svou zvláštní dějinnou symboliku, odkazující k zápasu husitů o přijímání podobojí.“¹⁸¹ Užití kalicha je tak historicky více spojováno s husity než s Husem. Tento středověký kazatel jej však v bohoslužebné praxi schválil, protože přijímání podobojí považoval za „... dovolené a užitečné.“¹⁸²

Hudba a její využití v církvi je posledním stěžejním aspektem odkazujícím na mistra v CČS(H). Hus byl v této oblasti důležitý, protože díky němu začal lidový zpěv pronikat do bohoslužby. Podle CČS(H) byl první, kdo „Pro podtržení biblických myšlenek (...) vyzývá ke zpěvu a cituje úryvky z latinských písní misálu a breviáře.“¹⁸³ Existující české písně upravoval a některé překládal i z latiny. Byl natolik činný, že dokonce skládal své vlastní duchovní písně, například „Navštěv

¹⁷⁷ HOLETON, David – KOLÁŘ, Pavel: *Bohoslužebná úcta k Janu Husovi v období české reformace a dnes*. In: *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*. Praha 2012, s. 129-130.

¹⁷⁸ Problematika je více přiblížena například v těchto publikacích: BUTTA, Tomáš: *Uvedení do bohoslužebné teorie a praxe v Církvi československé husitské: prakticko-teologický výklad liturgie podle patriarchy Karla Farského*. Praha 2005; HRABA, Vladimír: *Křesťanství v nás: výklad liturgie a malá liturgika Církve československé husitské*. Hradec Králové 2018; SALAJKA, Milan: *Portrét Církve československé husitské*. Praha 2007.

¹⁷⁹ BUTTA, T.: *Liturgie dr. Karla Farského*, s. 125-126.

¹⁸⁰ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 102.

¹⁸¹ BUTTA, Tomáš: *Uvedení do bohoslužebné teorie a praxe v Církvi československé husitské: prakticko-teologický výklad liturgie podle patriarchy Karla Farského*. Praha 2005, s. 70.

¹⁸² MATYÁŠ, Milan: *Poselství husitských katechismů: husitské katechismy ve víře CČSH*. Praha 1994, s. 25.

¹⁸³ ČERNÝ, Pavel: *Autorita Bible u Mistra Jana z Husince*. In: *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*. Praha 2012, s. 65.

nás, Kriste“, které následně zaváděl do praxe při svých českých mších.¹⁸⁴ Vznik zcela nových písní byl žádoucí, jelikož je situace 15. století nevyžadovala, a tak jich existovalo velmi málo. Jiřina Kubíková dokonce přisuzuje Husovi roli hudebního pedagoga, protože „(...) *sám prakticky učil lid zpívati*.“¹⁸⁵ Karel Farský se Husem opět nechal inspirovat a vytvořil zpěvník pro věřící CČS(H). Nacházelo se v něm 22 husitských či utrakvistických písní z celkového počtu 135 skladeb.¹⁸⁶ Každá píseň má přiděleno ve zpěvníku své číslo. Farský oceňoval kupříkladu mešní píseň Věry Klecanské „*Hled', Bože lásky*“ věnovanou Husově památce.¹⁸⁷ Autorka se ve skladbě odkázala například na mučednickovu víru v pravdu. Ukončena je vlastenecky: „*Od zhoubné války, svárů, okovů – chraň, Bože Lásky, zemi Husovu!*“¹⁸⁸ Jan Hus do svého kázání zařazoval čtyři české duchovní písně: „*Hospodine pomiluj ny*“, „*Svatý Václave*“, „*Buoh všemohoucí*“ a „*Jezu Kriste štědrý kněže*“. Dále „...*zařazoval zpěv Otčenáše, Kréda a Desatera*.“¹⁸⁹ Píseň „*Jezu Kriste štědrý kněže*“ se dodnes zpívá nejen k příležitosti oslav svátku Husovy smrti, ale i při přijímání večere Páně.¹⁹⁰ V dalších vydáních zpěvníku lze nalézt další husitské písně jako kupříkladu: „*Kdož jste Boží Bojovníci*“, „*Mistr Jan Hus*“ nebo „*V naději Boží Mistr Jan Hus*“.¹⁹¹

Na závěr podkapitoly je nutno zdůraznit, že Hus sice vyzdvihoval na středověk revoluční myšlenky, ale svým vnímáním světa nepřekročil hranice doby. CČS(H) tuto skutečnost chápala, což potvrzoval Alois Spisar: „*Být cititelem Husovým neznamena přijímat do písmenky všechny názory Husovy ze století 15., ale působit v duchu jeho*...“¹⁹² Nebylo možné jej přijímat nekriticky. CČS(H) si uvědomovala historický posun názorů na Husovu osobnost a díky tomu si jeho

¹⁸⁴ KOVALČÍK, Zdeněk: *Zpěvník Dr. Karla Farského – „Zpěvník duchovních doporučitelných bratřím a sestřím církve československé“* (dále jen *Zpěvník*). In: Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské. Praha 2017, s. 83.

¹⁸⁵ CÍSAŘOVÁ-KOLÁŘOVÁ, Anna: *Mistr Jan Hus: Betlémské poselství*. In: Co nám řekl a napsal Mistr Jan Hus. Sborník materiálů pro den české reformace. Praha 2002, s. 32.

¹⁸⁶ KOVALČÍK, Z.: *Zpěvník*, s. 90.

¹⁸⁷ *Tamtéž*, s. 87.

¹⁸⁸ FARSKÝ, Karel: *Zpěvník písní duchovních CČS*. Praha 1951, s. 138.

¹⁸⁹ BUTTA, T.: *Seznámení s Mistrem Janem*, s. 49.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, s. 51.

¹⁹¹ FARSKÝ, K.: *Zpěvník písní duchovních CČS*, s. 8-240.

¹⁹² TONZAR, D.: *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská*, s. 59.

myšlenky interpretovala po svém a chytře je převáděla do podoby, které bylo možné uplatnit ve 20. století. Více než z úcty k Husovi si jeho myšlenky přizpůsobovala k vyvolání zájmu na straně československého reformně smýšlejícího lidu, který si mohla získat. Vstup nového člena do CČS(H) mohl způsobit úbytek věřících v římskokatolických řadách.

4.2. Slavnosti a poutě věnující se osobnosti Jana Husa

Slavnosti a poutě představují významnou složku reflektující kult M. Jana Husa v úctě CČS(H). Projevovaly se různými formami probíhajícími napříč republikou a během let se vyvíjely. Odrážely nálady ve společnosti, které byly určovány mnoha faktory, a neobešly se bez důsledků. Na úvod lze charakterizovat, čím byl 6. červenec pro věřící nově vzniklého společenství: „...*jest to den věnovaný památce Mistra Jana Husi, v němž velká část národa našeho vidí muže, který památným svým bojem za znárodnění pražské university a osvobození ze středověkého universalismu, tak nebezpečného právě menším národům, získal si nesmrtelných zásluh o zachování českého národa i českého ducha v životě státním i literatuře.*“¹⁹³

CČS(H) vedla k pořádání oslav a poutí motivace sledující různé cíle. Velkou roli po celé sledované období hrálo národnostní hledisko. Potřeba reformně smýšlejících věřících oslavovat dlouho zakazovaného kazatele sílila úměrně se zvyšujícím se národním uvědoměním. Tomu napomohlo i všeobecné nadšení ze vzniku Československé republiky. Citlivé téma prvních let existence zahrnovalo panující vztah s římskokatolickou církví, kdy věřící CČS(H) žádali změnu poměrů. Rezoluce z Krakovce sepsaná v roce 1921 zachycovala rázný tón společnosti sympatizující s reformními požadavky a pronášející k vládě toto poselství: „*Žádáme proto zavčas úplnou rozlukou církve od státu, zabavení všeho církevního jmění církve římskokatolické uzmu[tého] kdysi národu a vrácení jemu zpět.*“¹⁹⁴ Věřící CČS(H) považovali nově nabytou samostatnost za završení Husova boje.

¹⁹³ K parlamentní situaci. ČZ, 8, 1925, č. 11, 12. 3., s. 2.

¹⁹⁴ KRŠKO, J.: *Pět životů Jana Husa na Krakovci*, s. 43.

54 organizací,¹⁹⁵ včetně CČS(H), se podepsalo roku 1925 pod tuto tezi: „*Budeme chrániti svobody a demokracie politické, usilovat o demokracii kulturní, hospodářskou a sociální ve smyslu odkazu Husova...*“¹⁹⁶ Každý rok byl vydán manifest, jenž shrnoval cíle organizátorů. Příkladem lze uvést prohlášení z roku 1926 zastávající obdobné cíle předešlého období: „*...budeme manifestovati za idee svobody svědomí a myšlení, za práva lidská, za demokracii politickou, kulturní, hospodářskou i sociální, za veliké idee mravní.*“¹⁹⁷

Cíl slavnosti, jež se stávala pravidelně jakousi manifestací, nebyl každý rok stejný, protože reflektoval dění ve společnosti. Rok 1930 se vyznačoval „*Mohutnou, disciplinovanou přehlídkou husitských batalionů...*“ kvůli blížícímu se sčítání lidu.¹⁹⁸ Z toho vyplývá, že si církev zamýšlela získat věřící honosnými poutěmi po celou dobu působení. Jindy se CČS(H) snažila zabránit mohutnou slavností návratu papežského nuncia do Československa. Rok 1927 měl pro organizátory tedy větší význam než některý jiný a přípravy probíhaly o to usilovněji.¹⁹⁹ Lze vypožorovat, že si duchovní dokázali důležitost události obhájit a následně vykonat obrovskou pout' prakticky každoročně. Nezastínit Husovu akci bylo kupříkladu primárním úkolem roku 1929, kdy římskokatolická církev organizovala svatováclavské oslavy: „*Je to den vážných, odpovědných vzpomínek. (...) Vzpomínky letošní jsou tím vážnější, že připadají do roku mileniového.*“²⁰⁰

Událost k počtě kostnického mučedníka nebyla určena pro katolíky římského vyznání: „*Čech musí slaviti (...) 6. červenec buď jako věřící křesťan nebo nevěrec, ale v každém případě bez Říma a proti Římu.*“²⁰¹ CČS(H) si to nepřála z důvodu toho, že po vzniku republiky se část věřících nakloněných této církvi silně vyhraňovalo proti Vatikánu, který dle nich odmítal uznat Husovy zásluhy i na počátku 20. století. 6. červenec nebyl doceněn římskokatolickým přičiněním, což

¹⁹⁵ Dalšími organizacemi byla například Československá obec legionářská, Československá obec sokolská, Karlova univerzita, dělnická akademie nebo Ženský klub český. Jednalo se o velmi různorodou škálu spolků.

¹⁹⁶ MOTYČKA, J. - BARTOŠ, F. M. (eds.): *Husův památník*, s. 10.

¹⁹⁷ *Husův svátek 1926*. Čechoslovák, 3, 1926, č. 24, 17. 6., s. 1.

¹⁹⁸ *Letošní Husův den v Mor. Ostravě*. Čechoslovák, 9, 1930, č. 22, 29. 5., s. 2.

¹⁹⁹ *Husovy oslavy*. ČZ, 10, 1927, č. 27, 29. 6., s. 6.

²⁰⁰ *Československé veřejnosti!*. ČZ, 12, 1929, č. 18, 1. 5., s. 1.

²⁰¹ *Dopisy*. Právo národa, 3, 1920, č. 14, 23. 4., s. 4.

pořadatele podněcovalo agitovat o to aktivněji pro změnu, která by vedla k uznání významného dne státním svátkem: „*Odčijme tuto křivdu a splňme povinnost, již přikazuje nám smysl našich dějin! Projevme úctu svoji k Husovi i svým velikým předkům a učijme si 6. červenec znovu dnem svátečním!*“²⁰² Trpěli představou, že vláda projevuje o českého kazatele nezájem, pokud výročí mistrova upálení ponechávají obyčejným dnem. Později uznané památné datum označovali za „...*den svaté pravdy a spravedlnosti*“ v roce 1930.²⁰³ Vážili si jej tedy stejně jako ve 20. letech.

Duchovní se snažili opětovně nábožensky povznést stát, který se stával stále více sekulárním. Chtěli v lidech vyvolat chuť se duchovně spojit s Husem, kterého prezentovali od počátku jako vzorného křesťana, jehož mají věřící následovat. CČS(H) zastávala mnohokrát názor, že „...*Nejlepším uctěním památky Husovy bude tiché, ale pevné předsevzetí: žít životem v pravdě křesťanském...*“²⁰⁴ Od prvních slavností panovala přesto citelná orientace na vnější podobu oslavy, jež měla dokázat katolíkům jejich velikost. Někteří duchovní apelovali na zmírnění agitačního rázu oslav až v roce 1931.²⁰⁵

Jeden z cílů akcí znamenal připomenout Husa také jako učitele mravních hodnot českého národa: „*Domýšlen a promítán do dneška, učí a ukazuje, že smysl života člověka je v mravním nazírání na život, v mravní opravdovosti a pravdivosti, v sociálním cítění a konání. Hus vysoko vyzdvihuje tyto mravní hodnoty na shon a chaos dneška.*“²⁰⁶ CČS(H) si uvědomovala, že nový rychlejší svět občas mění lidské hodnoty.

Poměrně poklidnou atmosféru první poloviny 30. let vystřídala polovina druhá plná nejistoty, která byla způsobená politickými změnami. Oslavy se stávaly opět velkolepější, protože pořadatelé pomocí nich manifestovali svou sílu československé veřejnosti: „...*svátek Mistra Jana Husa – bude velikou přehlídkou*

²⁰² *Pražané a všichni lidé čeští!*. ČZ, 5, 1922, č. 25, 23. 6., s. 1.

²⁰³ ÚAM CČSH, f. Archiv Výboru rad starších církve čsl. Velké Prahy, inv. č. 5/ A – 21, sign. A II – 52, *Společný výbor pro Husovy oslavy v Praze. 1930.*

²⁰⁴ *Různé zprávy*. Právo národa, 3, 1920, č. 20, 4. 6., s. 8.

²⁰⁵ *K Husovým oslavám*. ČZ, 14, 1931, č. 25; 17. 6., s. 197.

²⁰⁶ ÚAM CČSH, f. Archiv Výboru rad starších církve čsl. Velké Prahy, inv. č. 9/ A – 5, sign. A II – 52, *Společný výbor pro Husovy oslavy v Praze. 1934*, 18. 6. 1934.

ukázněných šiků všech čechoslováků z Moravy a Slezska. ²⁰⁷ Situace se zostřovala, CČS(H) reagovala oslavami konajícími se roku 1938 a Husa označovala za vzor „...dokonalé statečnosti, rytířské statečnosti, jejíž silou je to, že slouží velikému mravnímu ideálu...“ ²⁰⁸ Změna politických poměrů v březnu 1939 ještě nezabránila uskutečnění Husových oslav. Ty dostaly silně demonstrační ráz poukazující na národní sounáležitost a získávaly celonárodní charakter. Zároveň se projevovala beznaděj, protiněmecká nálada a panovalo zklamání způsobené odnětím státní samostatnosti. Občané reflektovali tyto pocity právě nárůstem oslav a nejrůznějších akcí, a tak se věřící neupínali k Husovi jen během jeho výročí, ale po celý rok. Kupříkladu někteří Pražané přinášeli v květnu 1939 „...na Staroměstské náměstí sta a sta petrklíčových kytiček, jimiž mládež zdobí hrob Neznámého vojína a pomník mistra Jana Husa.“ ²⁰⁹ Za významný okamžik lze označit 20. duben 1939, Hitlerovy 50. narozeniny, kdy „Na pompézní oslavy v Berlíně i v protektorátu zareagovalo české obyvatelstvo tichou, ale vnitřně silnou manifestací u pomníku mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí v Praze.“ ²¹⁰ K Husovu pomníku byl položen „...věnec s nápisem „Pravda vítězí“, ten však česká policie raději odstranila, načež byl vzápětí nahrazen symbolem kalicha.“ ²¹¹ Ze strany vlády byla patrná velká obezřetnost, někteří lidé sympatizující s vytvořeným obrazem osobnosti Jana Husa se však nebáli a stáli za svými hodnotami. Věřícím CČS(H) vadilo, že je při oslavách M. Jan Hus prezentován jako symbol odboje, ačkoliv jiná interpretace mistrovské osobnosti se teď dala těžko očekávat: „Jeho vytrvalost byla poctivá. Nebyla to umíněnost ani vzdor, žádná tvrdohlavost a oposice za každou cenu. Vždyť Mistr Jan právě pokorně prohlásil, že ustoupí všude tam, kde bude lépe poučen.“ ²¹² Doba vytvořila podmínky pro vzájemně smířlivější chování církvi, což lze rozhodně

²⁰⁷ Naše slavnosti r. 1936. Proč konáme manifestační sjezd v Přerově?. ČZ, 19, 1936, č. 14, 2. 4., s. 1.

²⁰⁸ Manifest k svátku Husovu. ČZ, 21, 1938, č. 26, 30. 6., s. 202.

²⁰⁹ KOŘALKOVÁ, K.: Šestý červenec 1939, s. 129.

²¹⁰ JINDRA, M.: Sáhnout si do ran tohoto světa, s. 116.

²¹¹ Tamtéž, s. 117.

²¹² Pravdivost a čistota Husovy památky. ČZ, 22, 1939, č. 25, 22. 6., s. 197.

považovat za pozitivní posun věci. Nepřely se o návštěvnost akcí a méně proti sobě používaly uštěpačné poznámky.²¹³ Každý člověk měl najednou úplně jiné starosti.

Poctivé přípravy oslav probíhaly v závislosti na jiných akcích každoročně i více než měsíc předem. Důležité je si uvědomit, že na M. Jana Husa nevzpomínala výhradně CČS(H). Lze z toho usuzovat, že Husova osoba byla důležitá i mimo okruh jejích věřících. Organizátory se stávaly jednotlivé rady starších CČS(H), dále jednotlivé pokrokové spolky jako zejména Sokol nebo Československá obec legionářská, které s CČS(H) aktivně spolupracovaly. Podmínkou se staly nekonkurenční programy, které se naopak vzájemně doplňovaly nápady. CČS(H) měla z náboženských společností nejbližší k Českobratrské církvi evangelické. Ke spolupráci byla vyzývána dokonce i veřejnost. Pořadatelé prosili rodiče, aby „...vyslali dítky k oslavě Mistra Jana Husi (...) Dítky, svátečně oděné, přinesou si květy, které položí u pomníku Husova na Staroměstském náměstí.“²¹⁴ Kostnická jednota pořádala poměrně pravidelně zájezd do Kostnice od roku 1922. Konal se vždy několik dnů před nebo po oficiálních oslavách, například 10. července, „...aby byla shlédnuta místa drahá všem věrným Čechům.“²¹⁵ V památném roce 1925 se na zajišťování slavnosti podílelo až 53 kulturních korporací.²¹⁶ Tedy ať do počtu pořadatelů nebo místním rozsahem oslav, jednalo se o velkolepou a organizačně jistě náročnou záležitost.

CČS(H) nezastávala post hlavního iniciátora dění pokaždé. Organizací celonárodních oslav byl po většinu let pověřen Společný výbor pro oslavy Mistra Jana Husa v Praze.²¹⁷ V roce 1926 „Usneseno konati tyto [oslavy] společně s pokrokovým souručenstvím resp. s Výborem pro oslavy Husovy. Církev obstará pouze bohoslužby...“²¹⁸ Sokolové byly tehdejšími hlavními pořadateli, kteří Husovo uctění zahrnuli do VIII. Všesokolského sletu, a tak byl program uzpůsoben zejména tomuto spolku. Specificky se jednalo například o časy konání, kdy bohoslužba musela v Praze skončit v devět hodin dopoledne. Protokol Ústřední rady informoval

²¹³ KOŘALKOVÁ, K.: *Šestý červenec 1939*, s. 167.

²¹⁴ *Výzva*. ČZ, 6, 1923, č. 27, 5. 7., s. 6.

²¹⁵ *Různé zprávy*. ČZ, 5, 1922, č. 25, 23. 6., s. 6.

²¹⁶ *Pokyny pořadatelům Husových oslav*. ČZ, 8, 1925, č. 24, 11. 6., s. 4.

²¹⁷ *Husův památný den 1927*. ČZ, 10, 1927, č. 24, 8. 6., s. 1.

²¹⁸ ÚAM CČSH, f. Zápis z ústřední rady církve československé, *zápis schůze z 16. 4. 1926*.

o tom, že akce mimo jiné sloužila pro dobrou věc: „...*Ústřední rada pak se usnáší znovu, aby u příležitosti letošních oslav H. byla v CČS vypsána kostelní sbírka po I Kč z hlavy ve prospěch zřízení sirotčince...*“²¹⁹ K důstojnější oslavě Husovy památky chtěli přispět v neposlední řadě i jednotlivci, proto například Osvald Stryk složil k Husovým slavnostem smíšený sbor.²²⁰

Ustálený rámec a formy oslav naplánovaných na počátku 20. let se po celé sledované období významněji nelišily, proto i přípravy probíhaly opakovaně v podobném duchu. Jednotlivé diecéze dostávaly v letech 1920-1939 jasné instrukce z Prahy, jak správně osobnost Husa uctít i samostatně v místě svého působení. Lze říci, že se jednotlivé akce přizpůsobovaly těm pražským. Vedení ukládala například roku 1922 povinnost: „*Obecenstvo nechť je do té doby všude dobře obeznámeno s písní: Kdož jste Boží bojovníci.*“ Pořadatelé byli velice důkladní, když požadovali zakládat hořící hranice od setmění nejméně do desáté hodiny večerní.²²¹ Přehnaná specifikace zahrnující i dobu zapálených ohňů se objevila, jistě k úlevě všem obcím, jen v roce 1922. Upřesněna byla i místa konání, v rámci níž se nevyklučovala slavnost v přírodě.²²² Přípravy zveřejňoval *Český zápas*, hlavní periodikum CČS(H), a to často již s předběžným bohatým, ačkoliv hodně podobným, průběhem. Informace byly propagovány i pomocí vyvěšených plakátů.²²³ Společný výbor pro Husovy oslavy si podobnost akce uvědomoval, proto chtěl v roce 1930 jednat „...*o zvláště těžké otázce, máli se setrvat při dosud prováděné formě slavnosti či hledat novou, úspěšnější, jak k podobné úvaze nutí též průběh oslavy loňské.*“²²⁴ Pořadatelé se pokusili o změnu tímto způsobem téhož roku: „*Aby všichni příslušníci v náboženských obcích mohli bráti podíl na Husových oslavách, nekonáme letos oslavy centrální, zato tím svědomitěji se přičiníme, aby při místních oslavách statisíce našeho lidu obnovily si v srdcích*

²¹⁹ ÚAM CČSH, f. Zápisy z ústřední rady církve československé, *zápis schůze z 25. 5. 1926.*

²²⁰ *Různé zprávy.* ČZ, 11, 1928, č. 23, 6. 6., s. 8.

²²¹ *Organizační zprávy.* ČZ, 5, 1922, č. 22, 2. 6., s. 5.

²²² *Úřední věstník C.Č.S.* Právo národa, 3, 1920, č. 24, 2. 7., s. 5.

²²³ KRŠKO, Jan: *Pět životů Jana husa na Krakovci*, s. 42.

²²⁴ ÚAM CČSH, f. Archiv ústřední rady církve československé, inv. č. 80 / VI C_4. – A/, sign. A V – 19, *Spisy z roku 1930. Různé, Oslavy: Husovy*, 16. 5. 1930.

a v přesvědčení věčně živou naši největší tradici.“²²⁵ Neznamenalo to však, že by pokrokové instituce toho roku oslavy neplánovaly. Velká všenárodní oslava na Staroměstském náměstí se konala každoročně a stala se dokonce vyvrcholením jubilejních oslav k desetileté existenci CČS(H), jak uvedl dopis adresovaný Ústřední radě: „*Možno na ten den vyvrcholiti naše jubilejní oslavy církevní.*“²²⁶ Tak velké události odpovídal i rozsah příprav. Dopis obsahoval dokonce přímlovu, aby byla akce přesunuta na červen, aby se oslav mohli zúčastnit studenti. K této změně však nedošlo.

Oslavy byly plánovány nejen na výročí mistrova upálení, ale zahrnovaly program i pro předvečer svátku, tedy 5. červenec. Postupně se ustálil takový systém, že tento den často patřil více církvi, zatímco 6. červenec náležel pokrokovým spolkům.²²⁷ Pořadatelé nejčastěji ponechali předvečer oslav s určitými připomínkami a doporučeními na jednotlivých obcích. Husovo výročí pak bylo vyhrazeno pro velkolepou společnou slavnost manifestující zvolené cíle. Pořadatelé dále vyzývali účastníky k tomu, aby nekonali oslavy své a přišly na společnou událost. Pořadatelům se touto povinnou účastí dařilo oslavovat mistrova památku v desetitisících. Obce si nemohly zvolit průběh oslav, který by nekorespondoval se zadanými představami iniciátorů.

Za společný rys všech náboženských obcí a pokrokových spolků lze označit snahu vytvořit velkolepé slavnosti. Jednalo se zároveň o otázku jakési prestiže dané obce. Důležitá nebyla jen mohutnost, ale též důstojnost celé akce. Pořadatelé při organizaci prosili každoročně o velkou návštěvnost, jež zajistí velkolepý průběh, a o včasné přípravy. Vědomí předem zajištěné události jim dodávalo na klidu. Stejně tak se stalo v roce 1928: „*Nesmí býti jediného místa v republice, kde by nebylo vzpomenuť Mistra Jana Husa a jeho života a hrdinného zápasu.*“²²⁸ Plánovaný rozměr oslav se v prvních letech 20. století příliš nelišil. Zlom představoval rok 1925. V euforii z uzákonění Husova výročí památným dnem

²²⁵ *Zúčastněte se co nejpočetněji oslav M. Jana Husi ve svých obcích 5. a 6. července t. r.* ČZ, 13, 1930, č. 26, 25. 6., s. 1.

²²⁶ ÚAM CČSH, f. Archiv ústřední rady církve československé, inv. č. 80 / VI C_4. – A/, sign. A V – 19, *Spisy z roku 1930. Různé, Oslavy: Husovy*, 30. 12. 1929.

²²⁷ *Ctění Husovy památky při Sokolském sletu v Orlové.* Čechosl. 8, 1929, č. 27, 6. 7., s. 3.

²²⁸ *Československé veřejnosti.* ČZ, 11, 1928, č. 23, 6. 6., s. 5.

uspořádali organizátoři oslavu, jejíž význam tkvěl v účasti české vlády v čele se samotným prezidentem Tomášem G. Masarykem. Historický okamžik musel být oslaven mohutněji a důstojněji než dřív. Nutno zdůraznit, že slavnost se ve spolupráci s československou vládou již znovu nezopakovala. Organizace i průběh události se opět zklidnil ve druhé polovině 20. let, ale přece jen byla akce každým rokem o něco výraznější. Účast také každoročně narůstala.

Další významný okamžik znamenala akce roku 1929, protože nastalo svatováclavské výročí. Památný den nesměl být římskokatolickými přípravami zesměšněn, z čehož panovaly obavy při pozorování zvoleného vládního postoje. Dle pořadatelů „...*letošní oslavy připadají do divného prostředí, kdy před hlučně politisujícím katolicismem ustupují všichni mocní našeho státu.*“²²⁹ CČS(H) narážela na údajnou neschopnost československé vlády se klerikálům postavit a při probíhajících oslavách tomu nebylo jinak. Akce přetrvávala v povědomí společnosti i v klidnější první polovině 30. let díky využití rádia. Nové médium některé jejich slavnosti přenášelo již ve 20. letech.

Změna v mohutnosti akce se opět projevila s narůstajícími problémy společnosti ve druhé polovině 30. let, které CČS(H) reflektovala. Pořadatelé proto vyzývali k velké účasti na tábořské pouti konající se roku 1939, která předcházela slavnosti na Kozím hrádku.²³⁰ Slavnost otevření Sboru božích bojovníků v Táboře přerostla v kritickém roce ve velkou národní manifestaci, obecně však nelze pochybovat o projevované opatrnosti ze strany organizátorů. Na schůzi výboru rad starších CČS(H) Velké Prahy „...*bylo doporučeno, aby 5. července 1939 večer neprobíhaly místní oslavy v pražských čtvrtích, nýbrž aby se pražští věřící zúčastnili slavnostních bohoslužeb, které v chrámu sv. Mikuláše vykoná farář Arnošt Šimšík. Zároveň bylo dohodnuto, aby v jednotlivých sborech byly konány v upomínku mistra Jana Husa bohoslužby 6. července, neboť zvláštní oslava na Staroměstském náměstí nebyla církvi v tento den povolena.*“²³¹ Organizace roku 1939 vyvolávala dlouho otázky, ale přetrvávala naděje: „*Půjde jenom o to, v jakém měřítku a jaké*

²²⁹ *Připravte slavné, mohutné a důstojné Husovy oslavy.* Čechoslovák, 8, 1929, č. 26, 27. 6., s. 1.

²³⁰ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 122.

²³¹ *Tamtéž*, s. 130.

*formě bude mu dopřáno tak učinit. Dosud totiž platí zákaz schůzí a veřejných shromáždění, ale také dosud vzpomínka na Husa jest v srdcích lidu vřelá, ba žhavá...*²³²

Organizace mohla být ztížená mnoha skutečnostmi. Probíhalo i několik oslav najednou, které iniciátoři museli sledovat, jako v roce 1921: „*Ve svátek M. Jana Husa 6. července koná církev čsl. m. j. veliké pouti a tábory lidu na hradě Krakovci (pořádají rakovníčtí), na Kozím Hrádku (bratři táborští) a v Husinci (péčí místních bratří čsl.) Ke všem vypraveny budou zvláštní vlaky.*“²³³ Přípravy tak byly někdy poznamenány nedorozuměním. Komunikace mezi touto církví a Sokoly nebyla dotažena například v roce 1921, kdy na slavnostní Krakovec byly pro účastníky objednány nezávisle na sobě vlaky do Petrovic. Potíže nastaly také v oblasti spolupráce, protože rakovníčtí Sokolové ukončili svou pomoc při přípravách kvůli účasti na celorepublikovém sokolském sletu v Praze. CČS(H) si musela s přípravou poradit sama. Rozhodla se navázat z důvodu náročnosti spolupráci s českobratrskou církví evangelickou. Tedy na rozdíl od jiných let, kdy duchovní spolupracovali s laickou společností, roku 1921 proběhla na Krakovci čistě křesťanská akce.²³⁴ Organizátoři si pokládali skoro každý rok otázku, zda Hus bude dostatečně oslaven a nezastíní jej jiná událost. Z tohoto důvodu vedli mnoho diskuzí s představiteli Sokola v roce 1926. Chtěli mít jistotu, že sokolská obec bere své přípravy zodpovědně a jejich představa konání se shoduje.²³⁵ Nutno podotknout, že ne vždy panovala ve věci spokojenost: „*...poctu před pomníkem vzdají jen zástupci žup a ne všechno Sokolstvo a mimo to se tak stane 5. července, o katolickém svátku Cyrila a Metoděje, nikoli na 6. července, kdy bude průvod a hold městu Praze.*“²³⁶ Zmiňovaný přístup se však v pramenech vyskytoval ojediněle.

Vyvíjený společenský tlak na iniciátory se obecně rok od roku lišil. Z protokolu z 11. února 1922 se lze dozvědět: „*Svatořečení M. J. Husa. B. Pavlík*

²³² *Nejdražší den českého lidu. Čechoslovák, 18, 1939, č. 26, 29. 6., s. 1.*

²³³ *Organizační zprávy. ČZ, 4, 1921, č. 22, 3. 6., s. 6.*

²³⁴ KRŠKO, J.: *Pět životů Jana Husa na Krakovci*, s. 42.

²³⁵ *Různé zprávy. ČZ, 9, 1926, č. 15, 8. 4., s. 6.*

²³⁶ *Různé zprávy. ČZ, 9, 1926, č. 20, 13. 5., s. 6.*

se přimlouvá, aby se to stalo k letošnímu svátku Husovu. (...) Br. Prášek navrhuje, aby se to nestalo ve smyslu římské kanonisace, nýbrž jen že přejímáme úctu k M. J. Husovi po svých předcích.²³⁷ Jednalo se o závažnou otázku, do jejíhož řešení se nikomu příliš nechtělo, protože by to právně bylo velmi složité. Potíže mohly vzniknout i s výběrem církevních obcí účastnících se oslav. Zapojení se do akce nebylo plně automatické, ačkoliv nikde nejsou psány přesné požadavky. Kupříkladu obec Loštice nebyla zařazena do rámce společných oslav bez uvedení důvodu, a tak si naplánovala bohoslužby v tělocvičně.²³⁸

Dále pořadatelé museli brát v potaz názor policejní složky. Organizační záležitosti uložené státem řešili na schůzi delegátů br. duchovních správ a rad starších Církve československé Velké Prahy pro rok 1929. Policejní ředitelství muselo mít přehled o průvodu, proto mělo být nahlášeno, která náboženská obec se jej bude účastnit. Ředitelství si vyžadovalo informace i o tom, kudy bude průvod procházet.²³⁹ Pořadatelé se občas nevyhnuli námitkám směřovaným k programu události. Klub československých turistů se stavěl odmítavě k vybudování pamětní desky, jež měla být odhalena při oslavách roku 1935. Zastával názor, že je „...lepší nejprve dokončit rekonstrukci hradu, zřídit zde pamětní síň a do ní umístit sochu Jana Husa.“²⁴⁰ CČS(H) nakonec ustoupila. Roku 1939 byl dokonce průběh podmíněn zaručením organizátorů o zajištění hladkého průběhu akce. V opačném případě by byl slavnostní průvod v Táboře zakázán.²⁴¹ Pořadatelé mohli být vzhledem ke společenským poměrům rádi, že několik poutí bylo v posledním zmíněném roce vůbec povoleno.

Významnou otázkou, jíž si pořadatelé v prvních letech plánování pokládali, bylo stanovení Husova svátku jako pracovního dnu či dnu klidu. Vyzývali společnost k pracovnímu klidu až do roku 1925, kdy byl 6. červenec uzákoněn

²³⁷ ÚAM CČSH, f. Zápisy z ústřední rady církve československé, *zápis schůze z 11. 2. 1922.*

²³⁸ *Různé zprávy*. Čechoslovák, 4, 1927, č. 26, 23. 6., s. 6.

²³⁹ ÚAM CČSH, f. Archiv ústřední rady církve československé, inv. č. 61VI C-12, sign. V – 13, *Spisy z roku 1929. Různé, Husovy oslavy*, 27. 6. 1929.

²⁴⁰ KRŠKO, Jan: *Husovy oslavy CČS na Krakovci z historického hlediska: vývoj Církve československé na jihozápadě Rakovnicka od svého vzniku až do okupace republiky: náboženská obec CČS Velký (Panoší) Újezd*. Rakovník 1999, s. 24.

²⁴¹ KOŘALKOVÁ, K.: *Šestý červenec 1939*, s. 154.

památným dnem. Mnozí lidé, pokud jim to situace umožňovala, nadšeně zůstávali doma. Byla to také jakási forma, kterou CČS(H) chtěla vyburcovat tehdejší vládu ke schválení svých požadavků. Prohlášení výročí za státní svátek bylo pro přívržence M. Jana Husa důležitým zadostiučiněním, proto vznikla při přípravách petice adresovaná vládě a datovaná 10. květnem 1923.²⁴² Politici však prozatím nic nepodnikli, což signatáře překvapovalo a přirozeně to kladli za vinu klerikálům.²⁴³ Skutečnost tedy svědčila o tom, že za často vzniklé problémy obviňovala přímo římské katolíky. CČS(H) byla nespokojena s vládou i v dalších letech, protože adresovala československé vládě rezoluci publikovanou 13. dubna 1927 v Českém zápase: „*Jako věrní ctitelé památky M. Jana Husa odmítáme jakékoliv snahy, které by chtěly slavení svátku Husova v československém národě zmenšovati až konečně zahladiti.*“²⁴⁴ Dali jasně najevo v atmosféře snah o uzavření konkordátu s Vatikánem svůj odmítavý postoj. Účast na oslavě se toho roku stala dle dokumentů pro duchovní CČS(H) závazná a nutně tito museli mít na sobě oblečené taláry. Dále „*...Žádáme proto br. diecézní radu, aby ihned laskavě vyzvala veškerý nábož. obce, aby letos upustily od pořádání místních oslav Husových a dostavily se s prapory a pokud možno s největším počtem příslušníků i školní mládeže jak 5. tak i 6. července t.r.*“²⁴⁵ Z řádků vyznívala naléhavost věci.

Další povinnost organizátorů představovalo s předstihem zajistit řečníky na oslavách. Nutno zdůraznit, že nešlo o bezproblémové počínání. Skoro každá obec po iniciátorech žádala slavnostního řečníka, přičemž oni nenacházeli dostatek takových vhodných osob. O potížích informovali v roce 1927: „*Náboženské obce žádají již na Husův den slavnostní řečníky. Diecézní rada tolik řečníků nemá a nemůže tedy mnohým žádostem vyhovět.*“²⁴⁶ Řečník podle organizátorů musel jít bezpodmínečně příkladem, žít Husovými pravidly, tedy „*...považoval svůj úkol za*

²⁴² *K 6. červenci.* ČZ, 6, 1923, č. 21, 25. 5., s. 4.

²⁴³ *O státní svátek 6. červenec.* ČZ, 7, 1924, č. 22, 29. 5., s. 6.

Mezi signatáře lze uvést: Čsl. obec sokolská, legionářská, učitelská, ústředí čsl. evangelíků, diecézní rada církve československé a další.

²⁴⁴ *Příslušníci církve československé Velké Prahy.* ČZ, 10, 1927, č. 16, 13. 4., s. 1.

²⁴⁵ ÚAM CČSH, f. Archiv Výboru rad starších církve čsl. Velké Prahy, inv. č. 4/A-4, sign. A11 – 52, *Diecézní rada církve čsl. v Praze*, 4. 6. 1929.

²⁴⁶ *Organizační zprávy.* ČZ, 10, 1927, č. 13, 23. 3., s. 4.

*cosi téměř posvátného.*²⁴⁷ Někteří se možná zodpovědnosti, kterou CČS(H) a její přívrženci kladli, zalekli. Pořadatelé se snažili při plánování oslav na Krakovci v roce 1935 podpořit celorepublikový význam tím, že požádali o zaštitění události předsedu vlády. Jan Malypetr se však nechtěl vměšovat mezi reformní a katolický tábor, a proto odmítl na akci vystoupit. Událost se nakonec odehrála pod záštitou patriarchy Gustava Adolfa Procházky.²⁴⁸ Všichni politici možnost řečnictví neodmítli, slavnostní řeč kupříkladu pronesl ministr zemědělství Milan Hodža v roce 1934.²⁴⁹ Význam slavnosti pro některé politické činitele byl tedy patrný.

Pořadatelé pro některé roky zvolili heslo, ve kterém se ztělesňoval duch poutí odrážející společenské poměry. Bylo zveřejněno poprvé v roce 1927: *Snášelivost – „V duchu této krásné a ušlechtilé Husovy prosby budou konány letošní oslavy 6. července.*²⁵⁰ Vatikán dle nich propagoval toho roku zrušení Husových oslav, proto si zvolili heslo nové: *„Hus a ne Řím!*²⁵¹ Roku 1935 při příležitosti 20letého výročí Masarykova projevu v Ženevě bylo následováno heslo: *„Za svobodu a pravdu!*²⁵² Jiné heslo zase nápadně odkazovalo na nejistou budoucnost roku 1938: *„Duchem husitství k brannosti národa.*²⁵³

Duchovní na oslavy přijížděli zdaleka, proto takovým bylo nutné zajistit životně důležité potřeby, jako noclehy a podobně. Na velké poutě, jaká proběhla například v Táboře v roce 1922 spojená s Kozím hrádkem, se věřící museli přihlásit. Po objednání měli zaručen i oběd.²⁵⁴ Z technických záležitostí organizátoři zajišťovali vlaky přivážející hosty na určená místa. Pro společné pražské oslavy se nesmělo zapomenout rezervovat Staroměstské náměstí, a to klidně půl roku dopředu, jak informoval jeden z organizačních dopisů.²⁵⁵ Mimo organizační strukturu pak ještě bylo poukazováno na to, co si věřící mohou k uctění Husa

²⁴⁷ *K Husovým oslavám.* ČZ, 5, 1922, č. 24, 16. 6., s. 1.

²⁴⁸ KRŠKO, J.: *Pět životů Jana Husa na Krakovci*, s. 58.

²⁴⁹ *K Husovým oslavám v Praze.* ČZ, 17, 1934, č. 27, 5. 7., s. 215.

²⁵⁰ *Husův památný den 1927.* ČZ, 10, č. 24, 8. 6., s. 1.

²⁵¹ *Husovy oslavy.* ČZ, 10, 1927, č. 24, 8. 6., s. 4.

²⁵² *K Husovým oslavám.* Čechosl. 14, 1935, č. 23, 6. 6., s. 2.

²⁵³ *Naše slavnosti r. 1938.* Čechosl. 17, 1938, č. 25, 23. 6., s. 1.

²⁵⁴ *Různé zprávy.* ČZ, 5, 1922, č. 23, 9. 6., s. 5.

²⁵⁵ ÚAM CČSH, f. Archiv ústřední rady církve československé, inv. č. 80 / VI C_4. – A/, sign. A V – 19, *Spisy z roku 1930. Různé, Oslavy: Husovy*, 30. 12. 1929.

pořídít. Pořadatelé doporučovali předměty, které jsou žádoucí při slavnosti použít, přičemž vytvářeli i jakousi reklamu těm, co předměty prodávali. Takto si věřící mohli před oslavami zakoupit transparenty „...u sester Fiedlerových na Král. Vinohradech...“²⁵⁶ Mimo jiné doporučovali pohledy, knihy, sbírky přednášek, prapory, lampiony, plakety či odznaky. Husitské transparenty s heslem „*Pravda vítězí*“ měly být dokonce rozdávány při oslavách roku 1929 zdarma.²⁵⁷ Příručky pro pořadatele byly pro zlepšení jejich znalosti propagovány ve 30. letech.²⁵⁸

Oslavy probíhaly na mnoha místech Československa, jak již bylo naznačeno v úvodu podkapitoly. Ve velkých i malých městech, stejně tak na venkově. Některé oblasti byly důležitější než jiné. Většinou se jedná o ty, které poznamenala určitým způsobem husitská historie. CČS(H) je využívala k pořádání svých poutí. Důležitou roli měl Krakovec, na němž se slavilo v některých letech již v červnu.²⁵⁹ Další poutě byly pořádány na hradě Rabí. *Český zápas* se o něm poprvé zmiňoval v roce 1926. Velká společná oslava zde proběhla v roce 1930, ačkoliv pražské oslavy samozřejmě zrušeny nebyly. Věřící se scházeli dále na Kozím hrádku nebo v Husinci již od počátku 20. let. Velký zájem se projevil již roku 1921, kdy pouť pořádala českobudějovická obec.²⁶⁰ Jedinečná národní akce proběhla v rámci Husových oslav v roce 1925 na hoře Říp a večerní planoucí ohně byly pro mnohé obrovským zážitkem.²⁶¹ Místem mohutných oslav se stala kromě památných míst přirozeně Praha. Vedle ní ve 30. letech i Ostrava, o jejíž velkých akcích poprvé věřící slyšeli v roce 1930, nebo Brno, které všechny své náboženské obce spojilo do tzv. „Velkého Brna“ poprvé 6. července 1933.²⁶² Největší oslavy vznikly v krizovém roce 1939 v Praze, dále se mohutně slavilo i v Táboře, v němž každoročně akce probíhala, ale v menším rozsahu než při otevření nového sboru.²⁶³

²⁵⁶ *Organizační zprávy*. ČZ, 4, 1921, č. 26, 30. 6., s. 5.

²⁵⁷ ÚAM CČSH, f. Archiv ústřední rady církve československé, inv. č. 61VI C-12, sign. V – 13, *Spisy z roku 1929. Různé, Husovy oslavy*, 27. 6. 1929.

²⁵⁸ *K Husovým oslavám doporučujeme*. ČZ, 16, 1933, č. 25, 22. 6., s. 199.

²⁵⁹ *Různé zprávy*. Čechoslovák, 3, 1926, č. 24, 17. 6., s. 4.

²⁶⁰ *Různé zprávy*. ČZ, 4, 1921, č. 25, 24. 6., s. 5.

²⁶¹ *Organizační zprávy*. ČZ, 8, 1925, č. 24, 11. 6., s. 5.

²⁶² *Jak oslaví letos církev československá ve Velkém Brně svátek M. J. Husa*. Čechoslovák, 12, 1933, č. 22, 1. 6., s. 2.

²⁶³ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 14.

Způsobů, jakými slavit památku M. Jana Husa, existovalo několik. V určitém podobném rámci fungovaly po celé sledované období, odlišovaly se pouze malými drobnostmi, jako například pozměněnou trasou průvodu. To neznamena, že vše proběhlo v jeden rok na stejném místě. Místní pořadatelé měli alespoň v tomto směru malou volnost. Dochovala se brožura doporučující pořadatelům vhodný program z roku 1925, kterou vydal osvětový svaz. Dokonce bylo propagováno založení výborů pojmenovaných po Husovi ve dnech oslav.²⁶⁴ Do pořadu oslav spadaly aktivity konající se již počátkem července, ačkoliv svátek Mistra Jana připadá na 6. červenec. Do těchto činností lze zařadit zejména přednášky sloužící k osvětě společnosti o daném tématu a mnohdy získání nových členů církve. Velké množství přednášek proběhlo v památném roce 1925. Převažovala orientace na kulturní oblast včetně divadel, nebo mše či tábory lidu s řečníky zejména v obcích, které se chystaly na výročí do Prahy. Zajímavý „*Husův večer*“ v Plzni proběhl 30. června 1923, jehož náplní bylo zazpívání si písně „*Kdo za pravdu hoří*“, poté následoval úvodní proslov s přednáškou na téma Hus a česká reformace a k ukončení byla zvolena opět píseň, tentokrát „*Hranice vzplála*.“²⁶⁵ Program byl 5. i 6. července velmi podobný, jen s tím rozdílem, že hlavní oficiální oslava, jakési vyvrcholení, se konala přirozeně přímo na výročí Husova upálení.

Jednotlivé náboženské obce si uspořádaly v předvečer Husova svátku schůze a přednášky, akademie, divadelní představení nebo tábory lidu u zapálené hranice s řečníkem. Český zápas v roce 1925 doporučoval: „*Rovněž lze téhož dne uctítí památku Husovu tím, že bude slavnostním způsobem označeno jeho jménem některé větší náměstí, ulice, sad, aleje, museum, knihovna...*“ nebo se mohl do významné skály vyrýt kalich, letopočet nebo Husovo jméno.²⁶⁶ České bohoslužby musely být konány na všech místech probíhajících oslav. Možnost půjčit si faráře z jiného působiště existovala, pokud daná náboženská obec neměla svého duchovního. Některé mše byly uskutečněny v přírodě, jindy postačoval oltář ve školní zahradě

²⁶⁴ *M. Jan Hus: pořadatelům oslav ke dni 6. července*. Praha 1925.

²⁶⁵ *Různé zprávy*. ČZ, 6, 1923, č. 26, 29. 6., s. 4.

²⁶⁶ *Pokyny pořadatelům Husových oslav*. ČZ, 8, 1925, č. 24, 11. 6., s. 4.

s Husovým obrazem a kalichem jako v roce 1920.²⁶⁷ Byly slouženy taktéž tryzny za M. Jana Husa. Kulturní odbor odevzdal Husovu bustu veřejnosti v Nuslích roku 1933, a mše tedy dostala zase větší rozměr.²⁶⁸

Při bohoslužbě byla důležitá hudební složka, například se zpívaly husitské písně jako nejznámější „*Kdož jste Boží bojovníci*“, „*Hranice vzplála*“, Husova „*Jezu Kriste, štědrý kněže*“ nebo „*Hled', Bože lásky*“.²⁶⁹ Jedná se o výběr, bylo jich zpíváno více. Nezapomínalo se ani na průvody k hranicím umístěné zpravidla na kopcích za městem. Ve většině případů se jednalo o ty lampionové, které vždy probíhaly za zvuků hudby. U ohně pak věřící při slovech řečníka vzpomínali na českého mučedníka. Roku 1927 „*Na hoře Vítkově zářil mohutný rudý kalich a velká písmena se jménem Husovým.*“²⁷⁰ Na náměstích nejrůznějších měst se odehrávaly každoročně tábory lidu, kde mohl řečník k lidem rovněž promluvit. V Nuslích u radnice například řečnil poslanec Ferdinand Prášek.²⁷¹ Čím důležitější host, tím důstojnější oslava. Nutno podotknout, že akce měly výbornou atmosféru, příkladem lze uvést tábor lidu z Husových oslav v Olomouci roku 1927: „*Balkon [radniční] byl jako léta minulá vyzdoben zelení a státními prapory. Na balkoně plály řecké ohně, před balkonem vlály státní vlajky.*“²⁷² CČS(H) přikládala velkou váhu československé mládeži, a proto průvod dětí dopoledne na Staroměstském náměstí k Husovu pomníku od Šalouna nikoho z přítomných nepřekvapil. Mládež zde poté složila kazateli hold. Večer následovala slavnostní akademie v Obecním domě.²⁷³ Obvyklý průvod dětí „*...z kostela CČS na náměstí k Husově pomníku*“ proběhl i v Kolíně a v mnoha dalších městech. Jednalo se o tradiční jev. Mezi další projevy úcty lze zařadit položení věnce na Husovy pomníky.²⁷⁴ Po oba dny pak v osvětlených oknech českých občanů byly vylepeny transparenty a vyvěšeny státní

²⁶⁷ *Husův svátek*. ČZ, 3, 1920, č. 26, 16. 7., s. 5.

²⁶⁸ *Různé zprávy*. ČZ, 16, 1933, č. 26, 29. 6., s. 206.

²⁶⁹ *Organizační zprávy*. ČZ, 5, 1922, č. 22, 2. 6., s. 5.

²⁷⁰ *Pražské Husovy oslavy*. ČZ, 10, 1927, č. 28, 13. 7., s. 1.

²⁷¹ *Husův památný den ve Velké Praze 1925*. ČZ, 8, 1925, č. 27, 2. 7., s. 5.

²⁷² *Oslavy Husovy v Olomouci*. ČZ, 10, 1927, č. 29, 20. 7., s. 5.

²⁷³ *K 6. červenci*. ČZ, 8, 1925, č. 26, 25. 6., s. 3.

²⁷⁴ *Organizační zprávy*. ČZ, 8, 1925, č. 27, 2. 7., s. 6.

i husitské prapory. Návštěvnost byla mnohdy obrovská, oslavy v Praze se krizového 5. července 1939 účastnilo okolo 50 000 občanů.²⁷⁵

Slavnosti 6. července byly ještě honosnější. Dopoledne byly konány bohoslužby podle Farského liturgie, které vedl každoročně patriarcha v Chrámu svatého Mikuláše. Pořadatelé jej honosně ozdobili, přičemž záleželo na každém detailu: „*Kol poprsí Husova, vzácného díla místa Šalouna, vytvořen firmou Králíčkovou květinový háj a četné sestry nanesly kvítí, takže ovzduší chrámové naplněno vůní květů.*“²⁷⁶ Mše se konaly na náměstích, ve farních kostelech či v kaplích státních reálků, jednoduše kdekoli se dalo. Zpívalo se, jak bylo pro ČČS(H) zvykem. Ve výjimečných případech byla narušena důstojnost oslav jako například v roce 1932. Při bohoslužbě někteří věřící dělali grimasy na kněze Miroslava Zázvorku, který se rozhádal s radou starších. Snažili se ho zesměšnit.²⁷⁷ Jakýmsi pomyslným centrem Husovy památky se stal Šalounův pomník, na jehož schodech byla odsloužena česká mše již roku 1920. Oslava zde tehdy nebyla ještě v takovém rozsahu jako v dalších letech, kdy u něj stávala čestná stráž, přičemž se často jednalo o Sokoly. Ti na pomník položili vavřínový věnec nejen v roce 1922.²⁷⁸ Následovalo přečtení manifestu lidu slavnostním řečníkem a zasypání pomníku květinami. Na lemování „...*nepřehlednou řadou praporů*“ byli pořadatelé hrdí roku 1927.²⁷⁹ Staroměstská radnice bývala nádherně ozdobena květinami a žárovkami. Z balkonu radnice vlál bílý prapor s červeným kalichem nebo byl na budově instalován světelný kalich.²⁸⁰ Vše probíhalo za doprovodu sokolské, vojenské a národní hudby a celý program ukončila pokaždé národní hymna.

Do honosného průvodu patřily všechny věkové kategorie, od dětí až po starší občany. Vpředu byla vždy nesena korouhev, kupříkladu v roce 1922 se v Lounech jednalo o bílou korouhev s červeným kalichem a nápisem „*Pravda vítězí*“.²⁸¹ Dále občané nesli prapory. Vyžadována byla stylizace do národních,

²⁷⁵ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 131.

²⁷⁶ *Husovy oslavy v Praze*. ČZ, 11, 1928, č. 28, 11. 6., s. 3.

²⁷⁷ KRŠKO, J.: *Pět životů Jana Husa na Krakovci*, s. 52.

²⁷⁸ *Různé zprávy*. ČZ, 5, 1922, č. 27, 7. 7., s. 6.

²⁷⁹ *Pražské Husovy oslavy*. ČZ, 10, 1927, č. 28, 13. 7., s. 1.

²⁸⁰ *Oslava památky M. Jana Husa v Praze*. ČZ, 21, 1938, č. 28, 14. 7., s. 220.

²⁸¹ *Husovy oslavy na venkově*. ČZ, 5, 1922, č. 29, 21. 7., s. 5.

sokolských či legionářských krojů, jako tomu bylo v průvodu více než 4000 lidí ve Slezsku.²⁸² V demonstračně významném roce 1939 v Táboře „*Průvod zahajovalo padesát husitských a jiných symbolických praporů. Vpředu kráčeli duchovní, představitelé města a okresu, mladé ženy a dívky v národních krojích. V ulicích Tábora bylo snad deset tisíc lidí.*“²⁸³ Nebylo neobvyklé, že se v průvodu objevily „...koňské povozy vyzdobené Husovou podobiznou a ověšené fábory v národních barvách“²⁸⁴ nebo alegorické vozy, které například v roce 1926 představovaly M. Jana Husa před kostnickým koncilem.²⁸⁵ Lampionové průvody byly zakázány roku 1939, ale část společnosti slavící Husovu památku nařízení úřadů příliš nedodržovala.²⁸⁶ Každoročně u Šalounova pomníku, ale i u jiných, vystupovaly sbory, jako byl například známý sbor Hlahol.²⁸⁷

Oslava zahájená zpěvem „*Kdož jste boží bojovníci*“ proběhla v 11 hodin roku 1929, byl zde také přečten Husův list z vězení a zazněly „...*fanfáry na lesní rohy z ochozu týnského kostela.*“²⁸⁸ Časy zahájení samozřejmě nebyly pokaždé stejné, kupříkladu roku 1930 se začalo již v 10 ráno.²⁸⁹ Odpoledne pak probíhaly po celém území tábory lidu, na kterých mohl slavnostní řečník vystoupit s přednáškou. Zapalovaly se ohně, konaly zahradní slavnosti a divadla. Ve Velké Bystřici se vstávalo již v pět hodin ráno, aby iniciátoři stihli přivítat hosty na nádraží a seřadit se do průvodu, který procházel městem.²⁹⁰ Došlo i k několika jedinečným událostem, jako bylo otevření Husovy síně a odhalení Husova pomníku v Táboře v roce 1928. Dostavil se významný řečník, ministr školství a osvěty Gustav Habrman i s manželkou.²⁹¹

²⁸² *Slavnostní den slezské diecése na Kresách.* Čechoslovák, 8, 1929, č. 28, 11. 7., s. 1.

²⁸³ KOŘALKOVÁ, K.: *Šestý červenec 1939*, s. 154.

²⁸⁴ KRŠKO, J.: *Pět životů Jana Husa na Krakovci*, s. 42.

²⁸⁵ *Husovy oslavy v Praze.* ČZ, 12, 1929, č. 28, 10. 7., s. 235.

²⁸⁶ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 122.

²⁸⁷ *Oslava památky Mistra Jana Husi.* ČZ, 15, 1932, č. 26, 29. 6., s. 1.

²⁸⁸ ÚAM ČČSH, f. Archiv Výboru rad starších církve čsl. Velké Prahy, inv. č. 4 / A – 2, sign. A II – 52, *Společný výbor pro Husovy oslavy v Praze. 1929*, 24. 5. 1929.

²⁸⁹ ÚAM ČČSH, f. Archiv ústřední rady církve československé, inv. č. 80 / VI C_4. – A/, sign. A V – 19, *Spisy z roku 1930. Různé, Oslavy: Husovy*, 28. 6. 1930.

²⁹⁰ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc (dále jen ZAO-OI), f. 1105, kart. 59, inv. č. 880, *Slavnostní otevření Husova sboru ve Velké Bystřici 5. a 6. července, 1937.*

²⁹¹ KOŘALKOVÁ, Květa – TECL, Rudolf: *Historie pomníku mistra Jana Husa v Táboře (1904-1928)* In: Tábořský archiv: sborník Státního okresního archivu v Táboře, 2001, č. 10, s. 439.

Mimo jiné bylo otevřeno při příležitosti výročí několik Husových sborů, poprvé se tak stalo v roce 1924 v Kasejovicích u Blatné.²⁹² Z dalších otevřených lze jmenovat sbor ve Velké Bystřici nebo v Táboře. U některých oslav byl položen základní kámen, jako tomu bylo v Olomouci nebo Ostravě, či uložena prst' z bojišť první světové války.²⁹³ Unikátní slavnost proběhla v Dobříkově v roce 1931. Jednalo se o otevření starobylého kostelíku přeneseného z Podkarpatské Rusi pod záštitou československého ministra Václava Klobáče, který jej zakoupil a věnoval CČS(H). Nesl název Husova kaple a lidé v něm mohli zhlédnout lidové umění, byl tedy využíván jako muzeum.²⁹⁴

Na území Československa také vznikaly Husovy pomníky. Roku 1925 byl odhalen například pomník podle Šalounova návrhu v Libani.²⁹⁵ Pomníkem se chlubili o deset let později v Tuchoměřicích: „*Husův pomník, postavený ve formě hrubého obelisku z lámaného kamene se zapuštěným reliéfem...*“²⁹⁶ Jedinečná akce však byla v Novém Městě nad Metují, protože zde vznikla poslední socha Mistra Jana Husa odhalená v protektorátu.²⁹⁷ Tato událost provedená v roce 1939 se naštěstí obešla bez následků.

Některé obce konaly různé koncerty, lidové zábavy nebo dětské dny. Jednu z forem představovaly zájezdy, kdy například do Kostnice se několikrát během sledovaných let zopakoval. Poprvé proběhl v roce 1922, přičemž pro věřící znamenala prohlídka města Kostnice a památek spojených s Husem ohromný zážitek. Nutno podotknout, že se objevil i případ, kdy se husitský zájezd nevyvedl. Jednalo se o jedinou akci do roku 1939, a to do Beskyd. Výlet musel být z Husových dnů přeložen na srpen 1929, protože o něj veřejnost projevila malý zájem.²⁹⁸

²⁹² *Organizační zprávy*. ČZ, 7, 1924, č. 23, 5. 6., s. 9.

²⁹³ *Kolín*. ČZ, 14, 1936, č. 25, 18. 6., s. 199.

²⁹⁴ *Slavnostní otevření starobylého kostelíka z Podkarpatské Rusi v Dobříkově u Chocně*. ČZ, 14, č. 26, 24. 6., s. 1.

²⁹⁵ *Z Libaně*. ČZ, 8, 1925, č. 26, 25. 6., s. 5.

²⁹⁶ *Z náboženských obcí*. ČZ, 13, 1935, č. 27-28, 4. 7., s. 221.

²⁹⁷ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 124.

²⁹⁸ *Husova oslava slezské diecése v Orlové*. Čechoslovák, 8, 1929, č. 24, 13. 6., s. 1.

Jaké měly oslavy důsledky a ohlasy? Všimnout si lze několika jevů. Akce v první řadě vyvolávaly v očích pořadatelů nespokojenost s návštěvností oslav ze strany katolíků. Stížnosti lze vysledovat zejména v průběhu 20. let. Tzv. „*matrikovi katolíci*“ nebyli vítáni. Pořadatelé je opakovaně vyzývali k neúčasti, pokud se nechtěli vzdát členství v římskokatolické církvi. V Kožově u Loun si stěžovali: „...do jednoho přišli, avšak s tím úmyslem, aby tu oslavu překazili. Když však viděli ten zástup nadšeného lidu našeho, neodvážili se žádných výtržností.“²⁹⁹ Výňatek reflexe z *Českého zápasu* poukazoval na údajnou sílu československého lidu, která uměla římské katolíky umlčet. Pozvánka na Kozí hrádek v roce 1922 vyvolávala paradox, protože hlásala, že lidé jsou zváni bez rozdílu vyznání a politické příslušnosti.³⁰⁰ Organizátoři považovali pravděpodobně za samozřejmé, že je tím myšleno jiné, než římskokatolické vyznání. Problém přetrvával, přičemž roku 1923 byl označen jako „*Kapitola stará a trapná*“.³⁰¹

Celé období bylo citelně poznamenáno konflikty s římskými katolíky. Ti dokázali reflektovat slavnosti velmi negativně: „*Vždycky jsme slyšeli, že odpadlická spodina národa uctívá Husa proto, že se postavil proti papeži, proti tradici, svatým otcům atd...*“³⁰² Rok 1927 byl považován za velmi vypjatý. ČČS(H) měla čelit katolické propagandě fungující ve větším měřítku než v předchozích letech. Důvodem se staly oslavy Cyrila a Metoděje na Velehradě, kde se uskutečnila velká pouť.³⁰³ Velkou pozornost věnovala ČČS(H) katolicky oslavovanému svatováclavskému výročí. Po srovnání s Husovými slavnostmi došla k názoru, že bylo dosaženo „...*plné uvědomění si konstruktivní, pokrokové části národa, že v zájmu zživotnění a věčného uchování životadárné tradice husitské, nebylo by škoda opustiti katolicky znetvořenou a zneužívanou idylu „vlasteneckoprávní“*“.³⁰⁴ Rivalita mezi oběma tábory přetrvávala i ve 30. letech. Při Husových oslavách na Svatém Kopečku v Olomouci „...*začaly na kostelních věžích všechny zvony zvoniti a hned na to vyšel z kostela hlouček římských katolíků (...) aby zde vykonal*

²⁹⁹ *Dopisy*. ČZ, 3, 1920, č. 26, 16. 7., s. 7.

³⁰⁰ *Různé zprávy*. ČZ, 5, 1922, č. 25, 23. 6., s. 6.

³⁰¹ *Různé zprávy*. ČZ, 6, 1923, č. 29, 20. 7., s. 5.

³⁰² *Naše hnutí*. ČZ, 7, 1924, č. 30, 24. 7., s. 10.

³⁰³ *Ohromný úspěch letošních Husových oslav*. Čechosl. 4, 1927, č. 28, 14. 7., s. 1.

³⁰⁴ *Po miléniových oslavách*. Čechosl. 8, 1929, č. 42, 17. 10., s. 1.

„pobožnost“ na uctění slovanských apoštolů Cyrila a Metoděje. Římané měli sebou velkou kapelu, která bez přestání hrála všechny sloky známé písně: „Ejhle oltář...“ Každý, kdo tuto píseň zná, dovede si představit, jak dlouho to trvalo, než byla píseň ukončena.³⁰⁵ CČS(H) se neustále přetahovala o věřící s nejpočetnější římskokatolickou církví a právě oslavy napomáhaly k získávání nových věřících, kdy nejednou po Farského přednášce k nově vzniklému společenství přestoupil. Úspěšnost oslav se pak odrážela na zvyšující se návštěvnosti osob. Kupříkladu již roku 1921 v Domrově: „Kostel byl plný účastníků jako o největších výročních svátcích, což svědčí o velikém porozumění občanstva pokrokového.“³⁰⁶ Zájem o akci byl jakýmsi ukazatelem, podle nějž šlo usuzovat, nakolik byla Husova památka živá ve společnosti.

Akce zanechávaly hluboký dojem. Byly velkolepé, důstojné i pietní. Možno je charakterizovat ještě mnoha dalšími přívlastky. Vyvolávaly však každý rok otázku, zda ji lidé opravdu prožívali nebo šlo jen o formální úctu vyžadovanou společenskými poměry. Například v roce 1936 ve Znojmě „Celým městem stál hustý špalír, který se jen na průvod díval. Proč se všichni nevrátili do průvodu...“³⁰⁷ Na otázku si nedokázali dost dobře odpovědět, je však pravda, že vnitřní prožívání a sblížení věřících často vznikalo až s krizovou situací ve společnosti, jak dokládá památník z roku 1925: „Ve chvílích úzkosti a malomyslnosti upíraly se duše všech do minulosti, k našim národním vůdcům.“³⁰⁸ Taková situace panovala koncem 30. let: „...i hlasatel radiožurnálu musel připustit, že letošní oslava na Staroměstském náměstí je taková jako už léta nebyla. A to, že se opět vracíme k Husovi, každého poctivého Čecha, který úzkostí trnul nad nezájmem vedoucího tohoto státu o ideály naší minulosti, muselo potěšit.“³⁰⁹ Je obdivuhodné, že část společnosti slavící Husovu památku dokázala zachovat klid a uskutečnit oslavy v neprovokativním duchu i roku 1939. Jak dokládá i Květa Kořalková

³⁰⁵ *Provokace při oslavě mistra J. Husa na Sv. Kopečku*. Čechosl. 10, 1931, č. 25, 16. 7., s. 2.

³⁰⁶ *Naše hnutí*. ČZ, 4, 1921, č. 30, 29. 7., s. 5.

³⁰⁷ *Husova oslava ve Znojmě*. Čechosl. 15, 1936, č. 31, 30. 7., s. 3.

³⁰⁸ MOTYČKA, J. - BARTOŠ, F. M. (eds.): *Husův památník*, s. 54.

³⁰⁹ *Po oslavách*. ČZ, 20, 1937, č. 29, 22. 7., s. 214.

v jejich početném, ale klidném průběhu tkvěla duchovní síla.³¹⁰ Časopis *Venkov* Husovým oslavám roku 1939 však vytýkal roztržitost.³¹¹ Pokud jej tehdejší redakce *Venkova* viděla nejednotné a početnost mohla být ještě mohutnější, lze si jen těžko představit, jak by takový průvod vypadal. Již tak byla spontánní slavnost viděna jako celonárodní a spadala do rámce poutí demonstrující odpor vůči německé okupaci.³¹² Za nejimpozantnější oslavy ve sledovaném období lze považovat právě ty probíhající v roce 1939, dále se jim vyrovnaly pouze oslavy v roce 1925.

Představitelé CČS(H) mimo katolíky kritizovali téměř celou společnost včetně vládnoucích činitelů. S laxním přístupem byli duchovní nespokojeni roku 1921, protože lidé oslavy nedostatečně prožívali. Nejvíce jim vadila skutečnost, že pro úřady představoval toho roku 6. červenec všední den. Veškeré dění komentují v Českém zápase: „*To, co letos dalo se dnem 6. července, nelze nazvati jinak, nežli ostudou.*“³¹³ Uvědomovali si, že den nebyl považovaný za státní svátek, ale přesto jej přívrženci reformních změn v předešlých letech slavili. Nutno podotknout, že oficiálních slavností se mnoho věřících zúčastnilo, tedy to byla spíše neúčast státní správy než otázka prožívání u obyčejných občanů. Za další absurdní skutečnost duchovní označili nepropůjčení Kozího hrádku ke slavnostem. Vadilo jim, že se Jihočeská společnost pro zachování Husitských památek chtěla pokusit abstrahovat od náboženského významu.³¹⁴

Duchovní se dvakrát ve sledovaném období významněji ohradili vůči sokolské neúčasti. Poprvé se nejednalo o plošný nezájem, panoval pouze v německobrodské jednotě. Těžko zhodnotit, zda byl vlastně sokolský přístup v souladu s vyjadřováním CČS(H). Sokolové se ohradili, že někteří jsou ateisté nebo jiného vyznání zúčastnit se by tedy nebylo správné.³¹⁵ Neupřesnili, zda se jednalo o římskokatolické vyznání. Pokud by tomu tak bylo, CČS(H) by jim to

³¹⁰ KOŘALCOVÁ, K.: *Šestý červenec 1939*, s. 165.

³¹¹ *Tamtéž*, s. 137.

³¹² JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 131.

³¹³ *Ostuda*. ČZ, 4, 1921, č. 28, 14. 7., s. 1.

³¹⁴ *Naše hnutí*. ČZ, 7, 1924, č. 40, 2. 10., s. 7.

³¹⁵ *Různé zprávy*. ČZ, 5, 1922, č. 31, 4. 8., s. 7.

neměla mít za zlé, protože sami nepodporovali „matrikové katolíky“ na jejich akcích. Ve 30. letech došlo k druhému incidentu, kdy při všesokolském sletu nebyl vzdán hold Husově památce v Praze. Údajně z důvodu, aby se neurazilo polské a slovinské sokolstvo.³¹⁶ Neúčast při oslavách způsobila v porovnání s úzce spjatým všesokolským sletem v roce 1926 o to větší šok pro pořadatele.

Vláda byla kritizována v prvních letech zejména v souvislosti se snahou duchovních prohlásit 6. červenec státním svátkem. CČS(H) se pozastavovala nad vzniklým chaosem neřešeným československou vládou v roce 1922, která měla pravděpodobně jiné starosti. „*Obchody byly zavřeny, pekárny nepekly, tiskárny stály, banky a státní úřady pracovaly, zem. Správní výbor a pražský magistrát neúřadovaly...*“³¹⁷ Žádný systém neexistoval, přičemž se přívrženci památky Jana Husa shodovali, že je nutné věci sjednotit. Vláda měla konečně projevit svůj postoj, avšak oficiálně k tomu došlo až o tři roky později. Duchovní v pozdějších letech chválili v tomto ohledu některé velké firmy, které měly pro své zaměstnance pochopení a snažily se jim výroční dny zpříjemnit ještě o něco více: „...*například firma Baťa, poskytovaly svým zaměstnancům v prvním týdnu července hromadnou dovolenou.*“³¹⁸

Tzv. „Marmaggiho aféru“ z roku 1925 lze označit za nejvýznamnější společenský konflikt z celého sledovaného období.³¹⁹ Oslava se stala díky důsledku snad nejznámější akcí meziválečného Československa. Nuncius Marmaggi musel odcestovat na přání papeže z Československa zpět do Vatikánu po 6. červenci. Oficiálním důvodem byla aktivní účast prezidenta T. G. Masaryka a vlády na Husových oslavách. Papeži se přičila myšlenka vyvěšeného husitského praporu na Pražském Hradě. Vzniklá situace byla považována za hrubou urážku papežské stolice a vedla k dvouletému přerušení diplomatických vztahů, přičemž nový zástupce papeže byl do Československa poslán na základě ujednaných dohod roku 1927. Celou situaci podrobně sledoval tisk, viz další kapitola. Se schválením

³¹⁶ *Už i Sokolstvo?*, Čechoslovák, 11, 1932, č. 29, 21. 7., s. 3.

³¹⁷ *Různé zprávy*. ČZ, 5, 1922, č. 28, 14. 7., s. 5.

³¹⁸ KOŘALKOVÁ, K.: *Šestý červenec 1939*, s. 132.

³¹⁹ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 118.

6. července jako památným den opět zavládla euforie, která vedla k větší okázalosti oslav. Nadšení však nebylo vždy vítáno. Husův obraz připomínající významný rok měl být zavěšen v obecní kapli v Bohumileči. Pořadatele zaskočila ale policie, která na základě rozhodnutí okresní politické správy v Turnově bohoslužbu i zavěšení obrazu zakázala.³²⁰ Vláda se oficiálně nezúčastnila oslav v dalších letech a CČS(H) na věc měla jasný názor: „*Koho tu vinit? Vládu národa z 75 proc. Katolického! Vinit lze jedině český lid, že setrváním v římské církvi nutí vládu, aby vzhledem na početný stav katolíků dělala Římu nedůstojné ústupky.*“³²¹ Během slavnostního období mohlo docházet k neradostným incidentům, jako se tomu stalo na Blatenském vrchu v Rudohoří, kde byl zdemolován Husův pomník v předvečer svátku roku 1926.³²² Významněji se mezinárodní společenské poměry znovu na akci odrazily až v roce 1939, ale i přesto byl Hus na mnoha místech alespoň skromně uctěn.³²³

Podkapitola čtenáře seznámila s rozmanitými variantami oslav konaných k počtě M. Jana Husa, které byly motivovány často nejen úctou k tomuto kostnickému mučedníkovi, ale i národnostními hledisky vyvolanými dobou, snahou získat si nové věřící a někdy až příliš negativním postojem vůči římskokatolické církvi. Heslo propagující snášenlivost pak mohlo znít poněkud úsměvně. O náročnosti příprav, probíhajících několik týdnů dopředu, nelze pochybovat. Pořadatelé je až na pár výjimek vždy úspěšně zvládly. Všechny církevní obce však musely tuto událost organizovat podle představ CČS(H). Husova osobnost byla mnohdy využívána k prosazení a zviditelnění postojů čelních představitelů CČS(H). Pořadatelé se svými slavnostmi snažili znevažovat akce, které pořádali římsští katolíci. V očích zúčastněných měla tato událost působit jako ta lepší, přičemž se argumentovalo tím, že Husova památka nesmí být znevažována. Kostnická tragédie měla věřící sympatizující s reformními požadavky mobilizovat k tomu, aby jejich postoj k Vatikánu zůstal negativní. Náboženské povznesení společnosti, jež

³²⁰ *Různé zprávy*. ČZ, 8, 1925, č. 27-28, 2. 7., s. 7.

³²¹ *Oslava Mistra J. Husa v Praze*. Čechoslovák, 4, 1927, č. 28, 14. 7., s. 1.

³²² *Různé zprávy*. ČZ, 11, 1928, č. 29, 18. 7., s. 5.

³²³ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 122.

pořadatelé propagovali, pak mohlo vyznít jako prázdné fráze. Zároveň však v dobách krize tyto oslavy přispívaly k soudržnosti a fungovaly jako morální podpora věřícím sympatizujícím s Husem i CČS(H). Je také pravdou, že výtěžek z oslav sloužil mnohdy k pomoci potřebným, protože z něj byl například vystavěn sirotčinec. Pořadatelé prezentovali oslavy tak, že v očích čtenáře vyvolávají zdání události, do které byla zapojena celá československá společnost. Ve skutečnosti se jí zúčastnil menší okruh lidí, což je logické, když většina československých věřících patřila k římskokatolické církvi. K velké návštěvnosti rozhodně přispěl fakt, že duchovní CČS(H) měli se svou náboženskou obcí prakticky povinnou účast. Ačkoliv představitelé této církve propagovali, že nejlépe bude Hus uctěn tichým a vnitřním prožíváním, jejich akce měly honosný ráz vyznačující se průvody plnými krojů, zábavou a pompou, které v očích odpůrců nebyly vítány. Některé účastníky oslav mohla více než zbožnost přitahovat zvědavost a zábava. Nutno však dodat, že někteří duchovní CČS(H) se s takovou formou uctívání Jana Husa neztotožňovali.

4.3. Stavební činnost – Husovy sbory

Sbory CČS(H) nacházející se v mnoha českých městech a obcích reprezentují důležité svatostánky, ve kterých se mohou její věřící scházet. Svou osobitou povahou představují unikátní architekturu meziválečných let. CČS(H) se snažila mnohými prvky vytvořit svůj jedinečný styl, jež by ji identifikoval ve společnosti. Mnohé intelektuální diskuze proto předcházely postavení jakéhokoliv sboru.³²⁴ V jedinečných chrámech byly zhmotněny pilíře ztělesňující církev, jako například odkaz české reformace nebo úcta projevovaná Janu Husovi.

Výstavby sborů započaly poměrně pozdě po vzniku společenství, od roku 1924. O vlastních sakrálních prostorách se původně vůbec neuvažovalo. Bohoslužby se měly nadále vykonávat v dosud užívaných kostelech, o čemž byli

³²⁴ BUTTA, Tomáš – HULEC, Mikuláš – POPELOVÁ, Lenka: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 9.

věřící informování již v *Prohlášení Národu československému*.³²⁵ Nových budov nejvíce přibýlo po započetí práce, a to z potřeby vlastních prostor. Koncentrace stavebních prací postupně klesala, avšak znatelný ruch převládal až do konce 30. let. Duchovní z Heřmanic informovali v roce 1937 o postupném ukončování činnosti z důvodu toho, že mnohá místa již svůj sbor měla: „*Slavnost otevření sboru bude v naší diecési zakrátko vzácností, protože jen několik obcí je dosud bez sboru a proto využijme plně povznášejících momentů nadcházející slavnosti.*“³²⁶ Z výše uvedené citace je patrné, že se duchovní snažili motivovat své věřící k hlubšímu prožívání akce.

Po celé zkoumané období této diplomové práce se obecně stavělo. S jistotou lze říci, že církevní obce nechaly vystavět 110 sborů do roku 1936 a z toho bylo 95 pojmenovaných po Husovi.³²⁷ Dohromady údajně vzniklo 157 zajímavých chrámů.³²⁸ Přesné počty existujících staveb je nutno brát s rezervou, protože jiná literatura udává, že ve 157 sborech se kázalo již v roce 1930.³²⁹ Materiály, ze kterých lze čerpat, se tedy mohou lišit. O velkém pracovním úsilí však nelze pochybovat. Rychlost stavby se mnohokrát nevyplatila a provedení práce svědčilo o špatné kvalitě budov, přesto z celkového počtu lze jmenovat mnohé, které jsou dnes zařazeny mezi kulturní památky. Příkladem lze uvést Husovy sbory v Praze, dále v Olomouci, Brně-Botanická, Českých Budějovicích, Náchodě, Vlašimi a na dalších českých místech.

V chápání CČS(H) se v souvislosti s těmito budovami od počátku jednalo o „...*důležité místo, které napomáhá a slouží společenství*...“³³⁰ Proč byl zvolen pojem sbor? Nové společenství chtělo zdůraznit, že je při bohoslužbě důležité

³²⁵ WENZLOVÁ, Amáta M.: *Sakrální architektura církve československé husitské – její vývoj a utváření v počátečním období (1920-1950)* (dále jen *Sakrální architektura*). In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 43.

³²⁶ *5. července všichni do Heřmanic*. *Čechoslovák*, 15, 1936, č. 27-28, 6. 7., s. 3.

³²⁷ *Sbory Husovy nebo Spasitele?*. *Čechoslovák*, 15, 1936, č. 32, 6. 8., s. 2.

³²⁸ KAŇÁK, B.: *Budování církve (1924-1939)*, s. 47.

³²⁹ KAŇÁK, Bohdan: *Stručná historie církve československé husitské*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 23.

³³⁰ HRABA, V.: *Víra, naděje, láska*, s. 42.

shromáždění věřících – sbor – namísto hmotné stavby.³³¹ Označení pak ideově odkazovalo na samotného českého kazatele, který název používal pro shromáždění věřících.³³² Při bližším zkoumání je jasné, že mezi názvy sborů převládá pojmenování po M. Janu Husovi. Pro identifikaci CČS(H) je nutno odkazovat na středověké utrakvisty, kteří „...označovali některé kostely právě Husovým jménem.“³³³ CČS(H) tedy nezahájila nový fenomén, jen jej vlastně obnovila. Druhým nejčastěji zvoleným jménem byl Sbor Dr. Karla Farského, jaký existuje například v Semilech. Případně bylo využito významných reformačních osobností. Řada staveb obsahovala „...ryze náboženský přívlastek, vážící se ke Kristu nebo k apoštolům.“³³⁴ Někteří duchovní byli přesvědčeni, že pojem sbor k vymezení církve nestačí. Panovalo nebezpečí záměny s laickými sbory, a proto redaktoři předložili v *Českém zápase* další vhodná označení: „*A to nejlépe možno doplňkem Páně.*“³³⁵ Mnohé pak nesou název Žižkův sbor, Sbor Jiřího z Poděbrad nebo Sbor Mistra Jakoubka ze Stříbra. Některé jsou jedinečné jako například Sbor Prokopa Holého v Olomouci, Sbor Prokopa Velikého v Bakově nad Jizerou, Chrám spasitele v Brně-Židenicích, Sbor kněze Ambrože v Hradci Králové nebo známý Sbor Božích bojovníků v Táboře. Tzv. Husův dům od Tomáše Šaška a Ladislava Bártla v Hořelicích z roku 1923 lze charakterizovat za jakéhosi předchůdce sborů CČS(H).³³⁶ Hus se stal prvním, na koho duchovní pomysleli při pojmenovávání této budovy. Jediným odkazem na reformátora se stal název objektu, na rozdíl od pozdějších architektonických výtvorů. Úcta k mistrově památce však byla zhmotněna dalším generacím již v tomto prvopočátku.

Než bylo možno využívat vlastní prostory, bohoslužby se konaly na mnoha různých místech. Tak tomu bylo v římskokatolických kostelích, například v Praze

³³¹ KAŇÁK, Bohdan: *Olomouc: Husův sbor*. Velehrad 2007, s. 32.

³³² BUTTA, Tomáš: *Liturgický prostor a jeho pojetí v církvi československé husitské* (dále jen *Liturgický prostor a jeho pojetí*). In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 31.

³³³ *Tamtéž*, s. 31.

³³⁴ SALAJKA, M.: *Portrét Církve československé husitské*, s. 4.

³³⁵ *Naše chrámy*. *Čechoslovák*, 18, 1939, č. 34, 24. 8., s. 5.

³³⁶ WENZLOVÁ, A. M.: *Sakrální architektura*, s. 44.

na Zbraslavi se konaly v kostele sv. Havla. Církev jej spolužívaly do roku 1924.³³⁷ CČS(H) sídlila dále v českobratrských stavbách, jako tomu bylo v Nymburku, a dokonce ve světských prostorách, jako v sálech radnic nebo školních místnostech pronajatých v Čelákovících. Mše probíhaly často velmi improvizovaně na nádvoří starého Zemského domu v Brně-Botanická.³³⁸ Duchovní získali dokonce místnost v obytném domě č. p. 17 v Novém městě nad Metují.³³⁹ Provedení se nevyklučovalo v přírodě, protože i Kristus přeci vyučoval pod širým nebem. Liturgie se dle rady starších CČS(H) podle doporučení z roku 1924 „...koná na každém místě, kde se přítomní shromáždí v duchu a v pravdě (...) Doporučuje se konat dle vzoru našich otců i na tichém místě ve volné přírodě.“³⁴⁰ Z teze vyplývá, že pro bohoslužbu nebyl stěžejní hmotný objekt, ačkoliv si duchovní uvědomovali nutnost zvláštních prostorů. Při pravidelné bohoslužbě mohly nastat komplikace dané přírodními podmínkami, proto bylo nezbytné se někde uchýlit. Výběr místa konání omezil boj o kostely, přičemž nespokojenost vyvolaná nemožností využívat římskokatolické chrámy byla v CČS(H) a mezi jejími přívrženci podpořena osobitým chápáním funkce chrámů, které představovaly „...objekty veřejného rázu postavené věřícími a sloužící věřícím. Jestliže tedy ve farnosti existuje silná skupina lidí, která přechází k nové církvi, má nárok přejít i s bohoslužebnými stavbami a majetkem sloužícím farním potřebám.“³⁴¹ Toto vnímání nebylo v československé společnosti podpořeno, a tak nová církev své nároky na spolužívání ztrácela.

Otázka kostelů se stala jedním z vážných problémů, který CČS(H) po svém založení musela vyřešit. V některých místech, kde bylo relativně dost věřících CČS(H) i římskokatolické církve, nastaly střety v případě, že zde byl jen jeden vhodný objekt k bohoslužbám. Ze strany CČS(H) docházelo k protiprávnímu zabírání kostelů a záležitost začala být řešena na státní úrovni. Jednání

³³⁷ *Praha-Zbraslav: Husův sbor.* In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 251.

³³⁸ *Brno-Botanická: Husův sbor* (dále jen *Brno-Botanická*) In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 87.

³³⁹ *Nové město nad Metují: Husův sbor.* In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 183.

³⁴⁰ BUTTA, T.: *Liturgický prostor a jeho pojetí*, s. 29.

³⁴¹ MAREK, P.: *Církevní krize*, s. 259.

o východisku se protahovala z důvodu složitosti problému, ale nakonec se vládní činitelé na základě legislativy rozhodli, že „...kostely jsou majetkem římskokatolické církve, a proto objekty zabrané radikálně orientovanými členy CČS musí být římskokatolické církvi vráceny.“³⁴² K problematice se vyjádřili dokonce i představitelé Vatikánu, kteří zdůrazňovali, že „...kostely jsou majetkem katolické církve, byly vybudovány vyznavači katolického náboženství pro katolický lid, aby sloužily katolickému kultu.“ CČS(H) vnímala jako urážku, že by měla všechny kostely přenechat římskokatolické církvi a svůj postup omlouvala jako „...akt vynucený okolnostmi.“³⁴³ Příčinou se měl stát nedostatek místa pro konání mše. Například v Drahotuších si duchovní CČS(H) posteskli: „...ve svátky stalo se pravidlem vynášení omdlelé.“³⁴⁴ Konfliktní situace si nejednou vyžádala policejní zásah. V Chotovinách dokonce došlo k zapečetění kostela.³⁴⁵ Zatímco spoluužívání kostelů by CČS(H) s radostí podpořila, římskokatolická církev k ní přistupovala jen tehdy, pokud neměla jinou možnost a toto řešení nakonec nebylo podpořeno ani státními orgány. CČS(H) se stavěla k vracení kostelů poměrně zamítavě a nakonec začala za pomoci státních subvencí s výstavbou vlastních církevních objektů.³⁴⁶ Vrchol sporů se přirozeně pohyboval těsně před prvními výstavbami, tedy zhruba v letech 1923 a 1924. Dozvuky lze však sledovat ještě v roce 1926.³⁴⁷

Složité poměry ale nesouvisely vždy s římskokatolickou církví. Velké starosti lze zaznamenat koncem 30. let v souvislosti se změnou společenských poměrů. Rudolf Pařík, první samostatný duchovní správce ustanovený pro Svinov, informoval o situaci 23. října 1939: „Abychom mohli vůbec působiti i kalich jako odznak husitismu a slunce z vrcholu věže sboru jsme musili sundati a prapor s kalichem a kalich na rouchu venku raději nenosíme.“³⁴⁸

³⁴² MAREK, P.: *Biskup Gorazd*, s. 168.

³⁴³ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 111.

³⁴⁴ *Památník sboru mistra Jana Husa církve československé v Drahotuších*. [Česko 1936], s. 22.

³⁴⁵ *Chotoviny: Husův sbor*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 143.

³⁴⁶ MAREK, P.: *Česká reformace 20. století*, s. 125.

³⁴⁷ WENZLOVÁ, A. M.: *Sakrální architektura*, s. 43.

³⁴⁸ CHYTIL, Tomáš: *80 let Husova sboru v Ostravě-Svinově*. Ostrava 2014, s. 36.

Zadavatelům staveb přidávaly starosti rovněž finance. Zadlužení neminulo žádnou z církevních obcí, přičemž nedostatek peněz vyvolával další spory. Pomohlo jim zřízení Ústředního stavebního fondu z popudu Ústřední rady CČS v roce 1923. Obce by dokázaly bez čerpání alespoň minimální finanční částky z fondu jen stěží s činností začít. Tyto peníze však často nestačily, navíc se na ně čekalo dlouho a v některých případech se stalo, že žádost o pomoc Ústřední rada CČS ani nevyslyšela. Fond pomáhal například i se zajišťováním účelnosti staveb.³⁴⁹ Finanční situaci mírně uklidnilo poskytování státních subvencí určených na církevní novostavby, které ovšem nebylo při velké stavební aktivitě CČS(H) lehké získat. Ze všeho výše zmíněného plyne, že církevní obce byly většinou odkázány samy na sebe, například obec Nevelkov postavila sbor jen díky dobrovolné pomoci věřících.³⁵⁰ Jindy pomohlo město, když například v Kolíně darovalo církvi pozemek,³⁵¹ nebo Sokol poskytující peníze Jaroměři.³⁵² Peníze na stavbu se nejčastěji získávaly veřejnou sbírkou, která se konala například při Husových oslavách. Významným okamžikem se stal vznik Besedy Mistra Jana Husa v roce 1930. Ta svými aktivitami, jako byla mimo jiné divadelní představení, finančně přispívala na postavení nových náboženských budov.³⁵³ Obec si uvědomovala, že úspěšné dokončení stavby tkví ve správném hospodaření, proto se duchovní v Drahotuších zadlužili až při konci, ačkoliv bylo jasné, že práce budou trvat velmi dlouho.³⁵⁴ Finančník Brusák 22. dubna 1929 zval pražskou delegaci na oslavu k příležitosti otevření Husova sboru v Náchodě a psal: „*Většina našich příslušníků je z dělného lidu, který vzdor špatným finančním poměrům chce Vám ukázati, co dokáže svornost, jednota a nadšení. Tři a půl roku stavěli jsme náš sbor – odnikud nedostali jsme ani haléře podpory stavební, vše museli jsme v pravdě vyžebrať*

³⁴⁹ WENZLOVÁ, A. M.: *Sakrální architektura*, s. 43-44.

³⁵⁰ *Nevelkov: Husův sbor*. In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 179.

³⁵¹ *Jaroměř: Husův sbor*. In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 149.

³⁵² *Kolín: Husův sbor*. In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 157.

³⁵³ *Praha-Holešovice: Husův sbor* (dále jen *Praha-Holešovice*). In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 227.

³⁵⁴ *Památník sboru mistra Jana Husa církve československé v Drahotuších*, s. 23.

a výpůjčkou opatřiti...“³⁵⁵ Z řádků srší hrdost a zároveň jakási výtka k vedení církve, že se o své obce neumí vždy postarat. Věřící CČS(H) byli ve většině případů ti, co přispívali drobnými dary k pokračování stavby. Jedni stavbu dotovali, jiní přispěli k růstu objektu svými silami, někteří zase poskytli materiál, který vlastnili. Všechny tyto aktivity představovaly náročné činy z pohledu nastupující finanční krize ve 30. letech. Peníze se tak někdy střádaly poměrně rychle, jindy to trvalo velmi dlouho.

Husovy sbory byly postaveny špičkami v oboru architektury. Mezi tyto představitele patřil Josef Gočár, Jiří Stibral, Pavel Janák, Jan Víšek nebo Hubert Aust, který je autorem stavby v Olomouci.³⁵⁶ Některá města zvolila architektky regionálního významu nebo dokonce teprve studenty, jako tomu bylo v Náměšti nad Oslavou, ve které se stavělo podle návrhu Miloslava Jiráňka.³⁵⁷ Většina staveb vznikla v tehdy moderním stylu funkcionalismus s prvky konstruktivismu. Nešlo však o pravidlo, například v Husově sboru Praha-Dejvice, sídle patriarchy a ústřední rady CČS(H), se mísilo více stylů, a to zejména novogotika a novorománský sloh.³⁵⁸ Bylo populární budovat stavby i v novoklasicismu, jako tomu bylo v Čáslavi.³⁵⁹ Některé budovy se svým stylem zařadily mezi vzácné památky. Mezi takové patří i Austův sbor v Olomouci.³⁶⁰ Architekti se se svým návrhem přihlásili do tradičně vypisované soutěže. Nutno podotknout, že projekty byly z velké části nezrealizované zejména z důvodu nepřijatelného překročení finančního rozpočtu. CČS(H) si tak drahé návrhy nemohla dovolit nebo se jim v nich nelíbil nějaký obsažený jev. Církev si nepřijemnou skutečnost uvědomovala, a proto zveřejnila obecnější požadavky v *Českém zápase*. Budovy musely být vkusné a účelné, esteticky propracované, „...musí být na první pohled z nich vidět,

³⁵⁵ ÚAM CČSH, f. Archiv Výboru rad starších církve čsl. Velké Prahy, inv. č. 4/A-3, sign. A11 – 52, *Brusák Ferdinand, pokladník rady st. církve čsl. V Náchodě 1929 IV.* 22, 22. 4. 1929.

³⁵⁶ KAŇÁK, B.: *Budování církve (1924-1939)*, s. 47.

³⁵⁷ *Náměšť nad Oslavou: Husův sbor*. In: Sborník církevní architektury československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 177.

³⁵⁸ *Praha-Dejvice: Husův sbor, se sídlem patriarchy a Ústřední rady CČS(H)*. In: Sborník církevní architektury československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 221.

³⁵⁹ *Čáslav: Husův sbor*. (dále jen *Čáslav*). In: Sborník církevní architektury československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 99.

³⁶⁰ ŠTĚPÁNOVÁ, Petra: *Výtvarné umění v CČSH*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha 2010, s. 206.

že jsou shromaždišti lidí nábožensky cítících a žijících.“³⁶¹ Soutěže tak nejednou vyvolaly spory, například v plánu pro sbor v Brně-Botanická: „Někteří členové rady starších i stavebního odboru nebyli spokojeni s vítězným návrhem, rozhodli se nerespektovat soutěž a její výsledky a zahájili proti vůli většiny členů stavební komise další jednání návrhu podoby budoucího sboru.“³⁶² Následovaly tahanice o podobu stavby. Nakonec byl zrealizován vítězný projekt, který zahrnoval ústupek vůči tvůrci návrhu v podobě zbudování věže. Ta v původním projektu nefigurovala.

Hlavní architektonický cíl sborů tkvěl ve vyjádření charakteru celé církve, což dosvědčoval článek v *Českém zápase*: „Církev Československá usiluje o prostý, zdravý, jednoduchý život a to musí být vyjádřeno v architektuře vnitřní i zevnitřní našich sborů.“³⁶³ Při vytváření vnější a vnitřní podoby budov se architekti a stavitelé řídili touto nosnou myšlenkou.

Velkou událost pro CČS(H) a její věřící představovalo položení památného kamene, která byla pokaždé doprovázená slavností. K prvnímu položení kamene došlo v Husově sboru v Rudné u Prahy 2. září 1923 a mezi poslední akci tohoto typu patřila kupříkladu stavba sboru v Turnově z 26. září 1939.³⁶⁴ Některé sbory začaly věřícím sloužit od položení památného kamene za poměrně krátkou dobu, jako tomu bylo v již zmíněné Rudné u Prahy, jiné sbory se stavěly velmi dlouho. Husův sbor v Kyjově iniciátoři dostavěli až v roce 1932, po šesti letech.³⁶⁵ Den otevření chrámu se odvíjel od finančních možností obce. Kameny byly při slavnosti dovezeny na vyzdobených vozech, přičemž pocházely z nejrůznějších míst důležitých pro husity, jako byl Kozí hrádek, Krakovec nebo Husinec. Jedním z dárců se staly i náboženské obce. Za tábořskou městskou radu odevzdal kámen z Kozího hrádku předseda Věšín roku 1926 při slavnosti v Příbrami.³⁶⁶ V unikátních případech byl památný Husův kámen umístěn v přiléhající zahradě, jako se tomu

³⁶¹ *Stavba našich sborů*. ČZ, 15, 1932, č. 5, 3. 2., s. 35-36.

³⁶² *Brno-Botanická*, s. 87.

³⁶³ *O stavbách sborů*. ČZ, 9, 1926, č. 21, 20. 5., s. 3.

³⁶⁴ *Turnov: Husův sbor*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 267-285.

³⁶⁵ *Kyjov: Husův sbor*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 161.

³⁶⁶ ÚAM CČSH, f. Složky náboženských obcí Církve československé husitské, *Tábor (1935-1945)*, zápis z 22. 5. 1936.

stalo v Čelákovicích.³⁶⁷ Slavnosti položení kamene nebo otevření sboru se běžně konaly taktéž při příležitosti výročí Husova upálení. Některé kameny na sobě měly vytesaný kalich a letopočet uložení ke zvýraznění mistrovny památky. Našli se i jedinci, co v určitých případech stavbu sboru považovali za zcela neopodstatněnou. V Choužově u Loun v roce 1925 si stěžovali: „...stavba československých sborů v obcích s mizivou katolickou menšinou je plýtváním s národním majetkem, za což jsou zodpovědny kruhy poslanecké, kteréž za 6 roků trvání republiky pro otázky náboženské nehnuly prstem.“³⁶⁸

Znamení kalicha se stalo nejvýraznějším vnějším husitským symbolem umístěným na chrámech. S typickou vysokou věží v prvotních plánech sborů se nepočítalo, ale velmi záhy se stala jakýmsi osobitým znakem poukazující na nové společenství. Na věži byl vždy osazen nejen symbol kalicha, ale i kříže, tedy specifický znak CČS(H). Některé památky nesly dokonce odkaz východní církve v podobě pravoslavného kříže. Objekty často vyobrazovaly památný rok vzniku, ten lze objevit ve Rtyni v Podkrkonoší ve štítu s plastickým kalichem, na němž dominuje letopočet 1922.³⁶⁹ Kalich musel být lidem velmi dobře viditelný také z dálky. Duchovním CČS(H) ve Vodňanech nedostačoval nejtypičtější reformační symbol, a tak si jej nechali zpodobnit s husitským sluncem.³⁷⁰ Husův sbor v Ledči nad Sázavou byl unikátní stříškou, jež měl tvar husitské helmice, což byl další středověký odkaz.³⁷¹ Příkladem stavby bez věže, kterých příliš neexistuje, je Husův sbor v Čáslavi.³⁷²

Prímým odkazem na M. Jana Husa jsou pak citáty, jež byly zobrazeny na fasádách. Nejčastěji figuroval nápis „*Pravda vítězí*“.³⁷³ Ten lze nalézt v Jaroměři, Náchodě nebo v Pardubicích. Odvolání na Husa byla nepochybně obsažena i ve

³⁶⁷ Čelákovice: *Husův sbor*. In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 103.

³⁶⁸ *Naše hnutí*. ČZ, 8, 1925, č. 3, 15. 1., s. 6.

³⁶⁹ *Rtyně v Podkrkonoší: Husův sbor* (dále jen *Rtyně v Podkrkonoší*). In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 263.

³⁷⁰ *Vodňany: Husův sbor*. (dále jen *Vodňany*). In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 296.

³⁷¹ *Ledeč nad Sázavou: Husův sbor*. In: Sborny církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 164.

³⁷² Čáslav, s. 99.

³⁷³ TAUSCHOVÁ, Eva et al.: *Almanach Husova sboru 1928-2008*. Jaroměř 2008, s. 17.

sborech, které nejsou podle něj pojmenovány, proto lze k výše uvedenému mottu řadit Žižkův sbor v Červeném Kostelci.³⁷⁴ Mezi další uváděná Husova slova patřila v určitých obměnách: „*Milujte se a pravdy každému přejte*“, jež byla obsažena v Ostravě-Stará Bělá a Vítkovice, Chrudimi, Úpici a Českých Budějovicích.³⁷⁵ Každý jednotlivý sbor měl velmi podobné až stejné znaky, zároveň byl každý jiný, což stavby činilo unikátními.

Úcta projevovaná Mistru Janu Husovi se odrazila rovněž v pojmenování zvonů nebo ve vyobrazeních, které se na nich nacházely. Jeho jméno bylo zachyceno plně nebo zkratkami. Pokud bylo ve sborech nainstalováno více zvonů, Husovu jménu náležel jeden z největších, což svědčí o váze, kterou jeho jméno ukládaly. Například čtyři zvony byly zavěšeny ve Sboru Jiřího z Poděbrad v Tmani. Největší patřil Kristu, druhý Husovi a třetí byl pojmenován po J. A. Komenském. Husův zvon nesl typický nápis: „*Věrný křesťane, hledej pravdu, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu a braň pravdu až do smrti.*“³⁷⁶ Jednalo se zároveň o zvony zrekvírované, přičemž stejný osud potkal velkou většinu z nich během druhé světové války. Vojáci je používaly z ekonomických důvodů jako výrobní materiál. Dohromady bylo takto postiženo 160 zvonů CČS(H).³⁷⁷

Liturgická síň nacházející se v centru sboru byla nejdůležitějším prostorem sloužící pro konání bohoslužeb. V chrámu existovaly další účelové prostory určené pro konání přednášek, divadel či jako knihovna. Součástí mnohých byla kolumbária. Otevřený prostor uvnitř sboru byl zajímavým rysem charakterizující společenství, jež měl odrážet otevřenost vůči všem lidem. Vnitřní část sboru tak vytvářela jedno velké společné místo.³⁷⁸ Neexistovala zde hierarchie, kterou Jan Hus kritizoval. V tomto rozčlenění sboru lze vidět úctu ke kostnickému

³⁷⁴ Červený Kostelec: Žižkův sbor. In: Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 112.

³⁷⁵ Ostrava-Stará Bělá: Husův sbor. In: Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 205.

³⁷⁶ Tmaň: Sbor Jiřího z Poděbrad. In: Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 282.

³⁷⁷ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 278-282.

³⁷⁸ BUTTA, T.: *Liturgický prostor a jeho pojetí*, s. 31-32.

mučedníkovi a důraz na jednotu náboženské obce. CČS(H) chvíli trvalo, než si v interiéru našla svůj styl. Dle směrnic pro stavbu sborů a far CČS z roku 1928 bylo jasně dáno, že liturgická síň je nositelem těchto parametrů: „*Výzdoba této síně budiž prostá, klidná, důstojná a omezena na míru nejmenší a může sestávat: z kříže se sochou Krista, obraz nebo poprsí Husa, praporů nebo eventuálně vhodného biblického nápisu neb emblému církve. Obrazů a soch budiž rozhodně málo a umělecké úrovně.*“³⁷⁹ Husova důležitost byla naznačena již tím, že právě jeho busta byla vyzdvížena mezi základní sborovou „výbavu“ na rozdíl od jiných reformačních osobností. Prostory působily velmi jednoduše až prostě, ale i přes strohost se představitelům církve dařilo v chrámech udržovat důležitou symboliku. Celý plán budovy byl hluboce promyšlen a vše zde mělo svůj vlastní smysl. Liturgická síň obsahovala kříž, obraz nebo sochu Krista.

Výbava interiérů byla velmi střídámá. Český zápas informoval: „*Nikterak se neprohřešíme, jestliže na levou a pravou stranu oltáře zavěsíme obraz Husův a Komenského (nebo i někoho jiného) a... Dost!*“³⁸⁰ Popis přesně odpovídal obrazům v Praze-Zbraslavi. Umělci zobrazovali M. Jana Husa nejčastěji s Biblií v ruce, protože ta byla zdrojem jeho poznání víry. Nápis zvěstovaly věřícím nejen biblické texty, ale i Husovy výroky.³⁸¹ Velké množství staveb obsahovalo alespoň jeden odkaz na betlémského kazatele, proto jsou níže uvedeny jen některé ukázky. Nutno zdůraznit, že náboženská obec předměty mohla získat od věřících, jako tomu bylo v Králově poli v Brně: „*Pozadí oltáře ozdobeno bude velkým obrazem Mistra Jana, který darovala s. Fráňová...*“³⁸² Husova postava byla zahrnuta do zajímavého cyklu Vývoje českého člověka ve Vodňanech. Na této nástěnné malbě byly vyobrazeny důležité české osobnosti. Mimo středověkého kazatele autor na vyobrazení zachytil Žižku, Komenského a Masaryka. Jedná se o příklad umělecké tvorby, která byla odstraněna z chrámu v 50. letech.³⁸³ Další oblíbený prvek chrámů představovala vitrážová okna. Věřící si v Praze Holešovicích mohou dodnes

³⁷⁹ WENZLOVÁ, A. M.: *Sakrální architektura*, s. 45.

³⁸⁰ *Naše chrámy*. Čechoslovák, 18, 1939, č. 34, 24. 8., s. 5.

³⁸¹ BUTTA, T.: *Liturgický prostor a jeho pojetí*, s. 37.

³⁸² *Z našich obcí*. Čechoslovák, 3, 1926, č. 37, 16. 9., s. 5.

³⁸³ *Vodňany*, s. 296.

prohlédnout 7 historických figur: sv. Václava, Cyrila a Metoděje, M. Jana Husa, Jana Žižku, Jiřího z Poděbrad a J. A. Komenského.³⁸⁴ Hus byl velmi často zachycován pouze s Karlem Farským, jako tomu bylo v případě dvou reliéfů s názvem „*Mistr Jan Hus na kazatelně*“ a „*Karel Farský v zamyšlení nad Písmem svatým*“ v Semilech.³⁸⁵ Součástí reliéfů mohly být i nápisy. Husovo poslání oblíbené u CČS(H) „*Milujte se, pravdy každému přejte,*“ si lze prohlédnout ve Rtyni v Podkrkonoší.³⁸⁶ Husovy busty, sochy, obrazy byly použity v interiérech velmi často. Je nutné si uvědomit, že odkazy na kostnického kazatele se nenacházely bezpodmínečně jen v Husových sborech. Specifická upomínka v podobě uložené prsti z rodného Husova domu z Husince byla uložena ve sboru Dr. Karla Farského v Semilech. Iničiátoři k ní přidružili kousek kamene z černé kuchyně a třísky z podlahy domu. Hus byl opět spojen s Farským, protože zde byla uložena i prst z Farského domu nacházejícího se ve Škodějově.³⁸⁷

Následující řádky slouží jako mikrosonda přibližující průběh stavby Husova sboru v Olomouci a jeho otevření. Postavení olomouckého sboru bylo důležité v tom ohledu, že město se stalo moravským nejvýznamnějším centrem CČS(H). Církev jej nechala postavit mezi lety 1925 a 1926 architektem Hubertem Austem ve spolupráci s olomouckou Radou starších. Autora limitovaly finance, ale jinak měl poměrně volné pole působení. Realizaci nato provedl architekt František Petřík z Olomouce.³⁸⁸ O projekt měl zájem i slavný František Bílek, jenž 3. ledna 1925 v dopise psal: „*Každý povídá, jak jeden z mých chrámů se má uskutečnit v Olomouci. (...) Nechybili by páni z Olomouce, stavěli-li by můj chrám; jenom prosím, ať věc nezničí, ať ve všem přijdou na poradu ke mně, jestli to míní vážně*

³⁸⁴ *Praha-Holešovice*, s. 228.

³⁸⁵ JINDRA, Martin: *Výtvarné umění v liturgickém prostoru Církve československé (husitské)*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 73.

³⁸⁶ *Rtyně v Podkrkonoší*, s. 265.

³⁸⁷ *Semily: Sbor Dr. Karla Farského*. In: *Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů*. Praha 2019, s. 272.

³⁸⁸ HORNIŠER, Zdeněk (ed.): *Výstavba Husova sboru v Olomouci v zápisech Rady starších (1920-1930)* (dále jen *Výstavba Husova sboru*). Olomouc 1997, s. 4.

*s mým plánem!*³⁸⁹ Jeho návrh však nebyl realizován, protože dle Karla Farského nepanovala příznivá finanční situace v ČČS(H). S výstavbou sboru bylo započato, tak jako v jiných obcích, z důvodu nedostatku volného místa. Nejprve kněží využívali domácí kapli v Komeniu – dnešní aula FF UP, protože žádost spoluužívat kostel Panny Marie Sněžné nebyla vyslyšena ani po několikanásobném vyjednávání olomoucké náboženské obce, stejně jako ve většině československých městech.³⁹⁰ Duchovní pomýšleli na katolický kostel z toho důvodu, že zde neprobíhaly bohoslužby. Jednalo se o typický příklad, kterým bylo argumentováno při snaze získat římskokatolické prostory. Olomoucká rada si posteskla nad postojem československé správy: *„Naděje na spoluužívání našich kostelů je menší a menší, poněvadž úřady státní v tomto případě osvědčují velkou lhostejnost a oddalují rozřešení těchto otázek do nedohledné doby.*“³⁹¹ Duchovním z Olomouce dal podnět k tomuto smýšlení generální inspektor Machar, který v únoru roku 1925 navštívil Olomouc: *„...a tu s radostí se na něho obrátilo tehdejší představenstvo v naději, že ten nám zajistí ke kostelu, aneb snad k spoluužívání dopomůže. (...) jaké zklamání v p. inspektorovi; tento přijal deputaci velmi chladně a poukázal abychom následovali příkladu našich předků, kteří vykonávali své bohoslužby pod širým nebem, aneb v lesích, poznamenal, že kolem Olomouce máme k tomu účelu dosti lesů.*“³⁹² Vznik stavebního odboru nutného pro realizaci byl navržen v červnu 1924. Začalo se také jednat o vhodném místě, kde by stavba mohla být umístěna. Mezi návrhy figurovalo místo na hradbách u kina Edison nebo na dnešní Třídě 1. máje.³⁹³ Rada starších měla vyhlédnuto na počátku snažení oblast u Hodolan. Husův sbor tam nicméně chtěla stavět sama obec Hodolany a odmítala se této možnosti vzdát. Argumentovala, že *„Dobře cítí, že pokud nábož. obec nemá svého chrámu, stále ji*

³⁸⁹ JINDRA, Martin: *Přátelství Karla Farského s duchovním tvůrcem Františkem Bílkem*. In: Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské. Praha 2017, s. 133.

³⁹⁰ *Olomouc: Husův sbor*. (dále jen *Olomouc*). In: Sbory církve československé husitské – architektonické dědictví našich regionů. Praha 2019, s. 189.

³⁹¹ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 7-11.

³⁹² Husův sbor Církve československé husitské, Olomouc, Náboženská obec Církve československé v Olomouci, *Zápisy o schůzích stavebního odboru Husova sboru od 14. 6. 1924 do 26. 3. 1925*, zápis z 22. 5. 1925.

³⁹³ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 12-15.

*ještě něco schází k plnosti jejího života.*³⁹⁴ Jejich usilovná snaha o postavení chrámu je poměrně pochopitelná, protože jejich bohoslužby se musely konat velmi improvizovaně a do centra Olomouce by to věřící měli daleko. Olomoucká Rada starších musela brát při výběru místa zřetel na požadavky samotného patriarchy Karla Farského, který měl o oblasti již jasno: „*Upozornil jsem Olomoucké na něj sám, když jsem viděl stavební místo na pokraji města na zbytku šancovní bašty, které se jim snad nabízí. Viděl jsem tam v duchu kousek Akropole, ale intimnější nežli v Athénách.*“³⁹⁵ Jednalo se o pozemek umístěný u jednoho z ramen řeky Moravy na břehu Mlýnského potoka na parcele č. 538.³⁹⁶ Přestože dnes lze tuto oblast označit za centrum města, v době stavby se nacházela na jeho okraji.

První výraznější problém při pokusech o postavení vlastního chrámu nastal kvůli vnitřním neshodám, protože biskup Gorazd vkládal našetřené peníze na stavbu více do kostela v Chudobíně. Svár vyvrcholil rozpuštěním stavebního odboru, avšak práce pokračovala při nově vzniklém stavebním odboru při farní radě.³⁹⁷ Duchovní CČS(H) začaly usilovně shánět finance pomocí darů i půjček. Vše probíhalo pod velkým tlakem, přičemž Aust podotýkal, „...že při tak důležité práci nemožno pracovati s kvapem a jest nutno celý námět důkladně promyslet.“³⁹⁸ Námět byl poměrně jedinečný svým antickým nádechem, který ve výše použité citaci předznamenal Farský. Od podobného zpracování se při stavbách v budoucnu upustilo. Architekt v souladu s požadavky kladl důraz na účelnost a reprezentativnost.³⁹⁹ Nutno zdůraznit, že v původním projektu nedominovala typická věž, tu Aust musel na Farského žádost dodělat. Přítomnost věže hrála v očích patriarchy velkou roli: „...aby stavba měla výrazněji náboženský charakter a nebyla ani při prvním zběžném pohledu považována za budovu, sloužící světským účelům.“⁴⁰⁰

³⁹⁴ *Slavnost položení základního kamene československého chrámu v Olomouci-Hodolanech.* In: Čechoslóvák, 3, 1926, č. 33, 19. 8., s. 3.

³⁹⁵ JINDRA, M.: *Přátelství Karla Farského s duchovním tvůrcem Františkem Bílkem*, s. 133.

³⁹⁶ *Olomouc*, s. 189.

³⁹⁷ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 18.

³⁹⁸ *Tamtéž*, s. 21.

³⁹⁹ *Olomouc*, s. 189.

⁴⁰⁰ KAŇÁK, B.: *Olomouc: Husův sbor*, s. 24.

Slavnost kladení památného kamene byla plánována záhy po všech úvodních rozhodnutích o stavbě. Diskutovalo se o všem, i o výběru data akce. Biskup Stejskal chtěl oslavu hned 28. 6. 1925, protože duchovní byli na výročí Husova upálení vázání ke svým náboženským obcím, a tím by se přirozeně snížila účast v Olomouci. Nicméně 6. července „...možno docílit jak finančního tak i morálního efektu a proto doporučuje tento den ku pořádání slavnosti tak důležitého významu.“⁴⁰¹ Slavnost se odehrála opravdu v Husův památný den. Po průvodu od Komenia byla vykonána slavnostní mše následovaná řečí a poklepy základního kamene. Lidé se na staveništi pohybovali v národních krojích. Sokolský spolek propůjčil obci zahradu na odpolední slavnost, ke které se pokračovalo od sboru rovněž průvodem. Ten byl zajímavý alegorickými vozy, o kterých mimo jiné informovalo i moravské periodikum: „*Krásnou část průvodu tvořilo 8 alegorických vozů, s neobyčejnou péčí vypravených, znázorňující náš boj za svobodu politickou a duchovní: Hus před koncilem Kostnickým, Prokop Holý, Bílá Hora, poprava českých pánů na Staroměstském nám, poslední útulek jazyka českého, vzkříšení odkazu Husova, zatčení K. Havlíčka Borovského, vítězství. Před vozy jel Žižka se svým vojskem.*“⁴⁰² Husovi patřil první alegorický vůz. Do kamene byla vložena pamětní listina, což se dělo běžně i u jiných sborů.

Při stavbě způsobovalo výrazný problém bahnitě podložení budovy, což se naštěstí vyřešilo v srpnu 1925: „*Provedena zkouška výkopem v louce asi ve vzdálenosti 10 m směrem ku Hejččinu a shledáno, že pod bahnitým povrchem travou zarostlým (louka) jest v hloubce 80 cm dosti tvrdý jíl, kterýž na suchu značně zatvrdnul.*“⁴⁰³ Půda byla zpevněna a mohlo se pokračovat v práci. Podobný problém nastal i při pracích v Drahotuších, jak bylo vzpomínáno v památníku: „*Přihlásily se nám celé desítky pracovníků zdarma. Práce byla velmi obtížná, neboť voda se nám valila za patami.*“⁴⁰⁴ V Olomouci pracovaly desítky lidí, denně až 200 věřících.⁴⁰⁵ Finanční problémy narůstaly i přes dosažení na státní subvence. Těžko si pak lze

⁴⁰¹ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 23.

⁴⁰² *Naše památné slavnosti*. Čechoslovák, 2, 1925, č. 28, 9. 7., s. 2.

⁴⁰³ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 32.

⁴⁰⁴ *Památník sboru mistra Jana Husa církve československé v Drahotuších*, s. 23.

⁴⁰⁵ KAŇÁK, B.: *Olomouc: Husův sbor*, s. 24.

představit, jaká situace panovala například v nedaleké Ostravě. Při stavbě Husova sboru ve Svinově se nechala Ústřední rada ČČS slyšet, že se má náboženská obec spoléhat „...jen na vlastní síly.“⁴⁰⁶ Dělníci sice obecně často pracovali zadarmo nebo za minimální mzdu, avšak olomoucká náboženská obec nemohla nakonec vůbec pracovníky vyplatit, což vyvolalo čtyř denní stávkou zedníků od 16. do 20. srpna 1926. Petřík se úspěšně snažil vyhovět všem jejich požadavkům.⁴⁰⁷

Co se týká interiéru, věřící zde nenalezne ani jeden odkaz na M. Jana Husa kromě typického znaku kalicha na budově, který byl vložen na každý sbor. Lze se domnívat, že za příznivější finanční situace by tomu mohlo být jinak, protože se o sochařské výzdobě jednalo, avšak „*Usneseno prozatimně od těchto soch upustiti, aby se nezvyšoval stavební náklad.*“⁴⁰⁸

Slavnostní otevření sboru bylo opět velkolepé. Zahájení divadelním představením, zpěvem „*Kdož jste Boží bojovníci*“ a slavnostním proslovem se konalo čtvrtého září 1926 večer. Průvod proběhl následující den ráno od Komenia přes náměstí k Husovu sboru, kde zazpíval pěvecký sbor Žerotín. Bohoslužba, při níž se opět zpívalo, se uskutečnila po slavnostních proslovech, a vše bylo zakončeno národními hymnami. Odpolední průvod započal ve dvě hodiny odpoledne od sboru, přičemž opět byly využity alegorické vozy. Cílem se stala sokolská zahrada, v níž se uspořádala bohatá zahradní slavnost lidové povahy.⁴⁰⁹ Akce, při níž byl kladen památný kámen či otevřen sbor, se velmi podobala tomu, jak se slavilo výročí M. Jana Husa. V tomto směru se akce opakovaly.

Český zápas v červenci 1926 zveřejnil zprávu: „*Že stavba vyniká velkolepostí, nemůže nikdo upřít. Zvláště každý obdivuje mohutnost této stavby a vkusné zařízení všech místností. Nejvíce se líbí bohoslužebná místnost, která vyniká svým rozsahem i výškou vyznačující se monumentální velkolepostí...*“⁴¹⁰ Ve skutečnosti nebyla práce zcela dokončena. Počáteční nadšení z nově postaveného sboru opadlo právě při dokončovacích pracích a následných těžkostech

⁴⁰⁶ CHYTIL, T.: *80 let Husova sboru v Ostravě-Svinově*, s. 19.

⁴⁰⁷ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 67-68.

⁴⁰⁸ *Taméž*, s. 47.

⁴⁰⁹ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 56-64.

⁴¹⁰ *Různé a z našich obcí*. Čechoslovák, 3, 1926, č. 30, 29. 7., s. 3.

při umořování dluhů. Okresní soud v Olomouci provedl exekuci již v říjnu 1926.⁴¹¹ Olomoucká Rada starších, se snažila stejně jako jinde v republice, zmírňovat finanční tíseň nejrůznějšími kulturními aktivitami. Například brněnští duchovní taktéž využili tohoto účelu, když dovolili přenášet koncerty z kulturního sálu Českým rozhlasem z Husova sboru v Brně-Botanická.⁴¹² Obec v Olomouci se potýkala s významně těžkou finanční existencí do 30. let, což vyvolávalo napětí mezi duchovními Rady starších. Celkové náklady vyložené na stavbu sboru překročily původní limit. Zaplaceno bylo přes 1,700.000 Kč.⁴¹³

Podkapitola popisuje proces výstavby Husových sborů i s problémy, které stavby provázely a kterými byla tato činnost vyvolána. Zachycuje prvky, které odkazují na úctu projevanou M. Janu Husovi. Na závěr přibližuje výstavbu konkrétního Husova sboru v Olomouci. Se stavební činností CČS(H) se zpočátku nepočítalo. Čelní představitelé této církve byli pravděpodobně přesvědčeni, že působení v doposud užívaných kostelích obhájí. Je pravda, že i věřící, kteří přešli do CČS(H), se mohli podílet na vzniku římskokatolických kostelů, ale pokud z tohoto společenství odešli, přirozeně nárok na užívání prostorů ztratili. CČS(H) argumentovala mnoha důvody, kterými si snažila ospravedlnit své nezákonné obsazování římskokatolických kostelů. Těžko říci, jestli těmto argumentům opravdu sama věřila. CČS(H) se cítila být ukřivděná postojem státních orgánů, protože musela tyto stavby vrátit římskokatolické církvi. Stát se v otázce kostelů přiklonil k tomu, že chrám patřil vždy majiteli, což byli římskokatolíci, ale směrem k CČS(H) udělala vstřícné gesto. Nabídla tomuto novému náboženskému společenství finance, které mělo použít na výstavbu vlastních chrámů. CČS(H) sama přispěla k velkému zadlužení, protože začala stavět velmi honosné kostely na mnoha místech, přičemž státní pokladna nebyla schopná tak velkou stavební aktivitu dotovat. Každá náboženská obec chtěla svůj sbor a většina z nich neodhadla své finanční možnosti. Nebylo tedy zcela na místě si stěžovat, že nejsou dotováni státem a ústředím CČS(H). Církevní obce se tak stávaly závislé na darech od věřících této církve.

⁴¹¹ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 72.

⁴¹² BEZDIČKOVÁ, Květoslava: *80 let Husova sboru Církve československé husitské v Brně, Botanická: sborník*. Brno 2009, s. 14.

⁴¹³ KAŇÁK, B.: *Olomouc: Husův sbor*, s. 25.

Nutno podotknout, že obětavost věřících, ale také mnoha duchovních CČS(H), kterou při stavbě sborů prokázali, svědčila o hluboké touze zanechat dalším generacím něco imponujícího. Stavební činnost tak podněcovala sounáležitost mezi věřícími a náboženskou obcí.

5. Obraz mistra Jana Husa v tisku

5.1. Oficiální a regionální periodikum

Periodika se stala významným komunikačním prostředkem mezi CČS(H) a jejich věřícími. Charakteristika oficiálního listu *Českého zápasu* a nejvýznamnějšího regionálního časopisu pro Moravu, Slovensko a Podkarpatskou Rus *Čechoslovák* je představena již v úvodu diplomové práce, proto zde je obecněji pojednáno pouze o husovském tématu. M. Janu Husovi byl věnován největší prostor ve výročních číslech, ale redakce zveřejňovala velké množství článků již několik čísel před a po kostnickém výročí. Červencová čísla byla nabyta reflexí týkající se zejména Husových slavností probíhajících na mnoha místech Čech a Moravy. Dvojčíslo věnované památce Jana Husa mohlo mít až 12 stran a v některých vydáních se neobjevila téměř jiná zpráva než o něm, jako tomu bylo ve výročním čísle *Českého zápasu* v roce 1939. 6. červenec se stal pro CČS(H) nejdůležitějším svátkem po výročí vzniku Československa 28. října, proto mělo téma M. Jana Husa své místo v časopisech po celý rok. Nemusel mu patřit ani článek, přesto jeho jméno zaznělo u témat, která se jím přímo nezabývala. Pouhá zmínka však přidala těmto informacím na vážnosti. Teolog byl promítán i do kulturní rubriky, v níž redakce doporučovala jeho spisy nebo knihy, které se jím zabývaly, například byly ve velkém množství publikovány edice Husových děl. Pomocí kulturních aktivit byl kostnický mučedník přibližován lidem, což mělo přispět k jeho pochopení. Periodikum *Čechoslovák* zveřejňovalo, jako regionální časopis zaměřující se více na oblastní problematiku, méně článků vztahujících se k Husovi než ústřední *Český zápas*. Informace o kostnickém mučedníkovi uvedené v časopisech si nikdy vyloženě neodporovaly, naopak byly podobné, často totožné.

Práce se níže zaměří na často prolínající se tematické celky, které měly v obou listech největší zastoupení a dotýkaly se osobnosti středověkého mučedníka a římskokatolické církve. Jedná se o tyto okruhy: Jan Hus prezentovaný jako národní hrdina, reflexe hesla „Pryč od Říma“ a problematika rozluky církve od státu, problém zavedení Husova svátku, Marmaggiho aféra, urovnání vztahů mezi

Československem a papežskou stolicí, vztah CČS(H) ke katolíkům, Jan Nepomucký v kontrastu s osobností Jana Husa, slavnosti k památce Jana Husa, svatý Václav a M. Jan Hus, stavební činnost CČS(H) a oslavy vázané k Husovým sborům, Husovy pomníky, vše o Husovi jako osobě a jeho učení, otázka revize procesu Jana Husa, názorové střety ohledně Husovy osobnosti.

Jan Hus prezentovaný jako národní hrdina

M. Jan Hus byl využíván jako národní a sociální vzor zejména v období první republiky. Čechoslováci se k němu upínali v obdobích útlu, protože jej vnímali jako bojovníka proti nesvobodě a násilí. CČS(H), stejně jako zbytek republiky, vzhlížela k prvnímu československému prezidentovi, proto redakce časopisů zveřejňovaly Masarykovy myšlenky vztahující se k Husovi po celé sledované období. Jeho slova dodávala kostnickému mučedníkovi v očích veřejnosti sympatizující s CČS(H) na důležitosti a redakce si to uvědomovala. Jan Hus byl v časopisech propagován jako národní opora, ale sám prezident zdůrazňoval, že „*V běžném nyní smysle Hus ovšem nebyl národní.*“⁴¹⁴ S tezí souhlasil člen CČS(H) Miloslav Kaňák: „*Byl synem vlasti, kterou hluboce miloval, ale náležel všem.*“⁴¹⁵ Existovaly tedy v lidském myšlení jakési meze, které zabraňovaly, aby Hus nebyl vykládán jako nacionalista v novodobém slova smyslu. CČS(H) se cítila být povinna probouzet mravní ideály národa, tudíž národnostní a náboženskou myšlenku považovala za propojenou. Vyčítala československému národu rozpolcenost, protože věřící naklonění reformním myšlenkám oslavovali ve dnech Husových, ale stále jej nenásledovali svými skutky. Tito věřící měli během oslav přemýšlet: „*...proč tu je náš národ, proč se vyvíjel tak a ne onak...*“⁴¹⁶ Duchovní se snažili propagací Husa jako národního hrdiny a pokládáním podobných otázek vyburcovat národ k vlasteneckým činům a ptali se, zda jsme Husovým národem. Redakce odpovídala záporně, viděla nedostatek „*...vnitřního života, života duchovního...*“⁴¹⁷ Husitská tradice byla přitom pokládána za jakousi

⁴¹⁴ *Podstata české reformace.* ČZ, 6, 1923, č. 27, 5. 7., s. 5.

⁴¹⁵ *Hus, husitství a nacionalismus.* ČZ, 22, 1939, č. 27, 6. 7., s. 1.

⁴¹⁶ *Duch našich dějin.* Čechoslovák, 15, 1936, č. 27-28, 6. 7., s. 1.

⁴¹⁷ *Byl Hus kacír?.* Čechoslovák, 2, 1925, č. 27, 2. 7., s. 2.

sjednocující sílu národa, protože „...smrt Husova vyvolala do boje celý národ za práva přirozeného rozumu a mravní cti.“⁴¹⁸

Nacionalismus zazníval ze zdánlivě obyčejných článků v tisku především v prvních letech existence církve, kdy bylo národnostní cítění vystupňováno euforií z nově vzniklého státu. Hus dle autorů kladl „...správně obzvláštní přednost vlastnímu národu a řeči mateřské.“⁴¹⁹ Na tomto místě lze oponovat, protože redakce tímto výrokem nebyla zcela objektivní a překročila Husův význam vlastenectví. Mistr nevyzdvihoval národ proti ostatním. Projevoval úctu těm, kteří dle něj žili řádným křesťanským životem a češtinu propagoval z toho důvodu, aby lidé náboženským otázkám lépe rozuměli.

Zkoumaná periodika obsahovala mnoho vlasteneckých zpráv, zejména v prvních letech existence ČČS(H), které byly ovlivněny radostí ze vzniku nové republiky. Čtenář téměř nenašel nacionální články v obou časopisech roku 1928, ale to neznamená, že by se redakce k tomuto tématu přestaly vyjadřovat. Redakce *Čechoslovák* kriticky reagovala na veřejné přihlášení Eduarda Beneše k Husově osobě v roce 1932. Budoucí prezident teologa označil za ztělesnění myšlenky demokracie a pokroku: „...vzorem pro správné pochopení vlastenectví a nacionalismu.“⁴²⁰ ČČS(H) zpochybnila ministrův postoj, protože dle ní Beneš o Husovi sice hezky vyprávěl, ale neřídil se podle něj. Toto církevní společenství bylo ve druhé polovině 30. let k demokratickému státnímu zřízení Československa silně kritické. Ptalo se často čtenáře, jak by Hus reagoval na tehdejší poměry: „Při své nesmlouvavosti a charakteru by nemohl Mistr Jan mlčet ani ke způsobu, jakým se u nás provozuje demokracie.“⁴²¹

Naléhavost zpráv ve zkoumaném tisku se postupně měnila v souvislosti s projevujícím se útlakem konce 30. let. Obě periodika jsou opětovně plná vlasteneckých článků od roku 1938 a Husovo jméno nemuselo v člancích ani figurovat, přesto byl vliv citelný již z názvu, který měl čtenáře zaujmout. Příkladem

⁴¹⁸ *Význam Husův*. *Čechoslovák*, 10, 1931, č. 26-27, 6. 7., s. 2.

⁴¹⁹ *Za pravdu*. *ČZ*, 4, 1921, č. 26, 30. 6., s. 1.

⁴²⁰ *Hus je výrazem demokracie a pokroku*. *Čechoslovák*, 11, 1932, č. 30, 27. 7., s. 1.

⁴²¹ *Mistr Jan v ČSR*. *Čechoslovák*, 15, 1936, č. 30, 23. 7., s. 1.

lze uvést článek pojmenovaný „*Mobilisujme ducha husitské tradice!*“⁴²² Kazatelova tradice byla neustále aktuální a používaná k výzvám sjednotit národ před nepřítelem. Patriarcha G. A. Procházka připodobnil složitou společenskou situaci té ve středověku: „*Dnes, jako v době Husově zmítá se život ve zmatku a tápe v tmách.*“ Zároveň Procházka v článku apeloval na svědomí politiků, kteří neměli zapomínat, k jakému národu patří a zůstat mu věrní.⁴²³

Reflexe hesla „Pryč od Říma“ a problematika rozluky církve od státu

Osobnost M. Jana Husa rezonovala na politické scéně a stala se středem svárů mezi reformně smýšlející částí společnosti a římskými katolíky. Využívání Husa souviselo i s všeobecně rozšířeným heslem: „Pryč od Říma“. Averse proti římskokatolické církvi, která byla spojována s habsburskou monarchií, se projevila v tisku hned počátkem 20. let. Redakce *Českého zápasu* nechala otisknout poměrně agresivní články, jež propagovaly: „*Po ztrestání Vídně, súčtujem i s Římem...*“⁴²⁴ Útočná slova potvrzovala napjatou atmosféru namířenou proti Vatikánu, kdy nepřáteli se stali všichni, kteří se postavili na stranu římských katolíků. Neustále bylo opakováno, že k podřízení papežskému stolci v Československu již nikdy nedojde. Čtenář *Českého zápasu* četl slova: „Pryč od Říma“ po celou první polovinu 20. století často. Téma ustupovalo v roce 1924, proto se mu věnoval více *Český zápas* než *Čechoslovák*, který začal vycházet až tohoto roku a počáteční spory s Vatikánem přirozeně nerefletoval. Věřící naklonění CČS(H) považovali uznání Husova památného dne v roce 1925 za jakési zadostiučinění, což vedlo ke zklidnění situace a používání hesla téměř zmizelo. Odřímštění bylo nicméně propagováno v prvních letech *Českého zápasu* téměř v každém čísle časopisu. Agresivní vystupování CČS(H) posílil přístup československého státu, který chtěl v náboženských věcech zůstat neutrální. Vládní postoj podle nového náboženského společenství vyzníval tak, že nestojí za národem, jež uznává Jana Husa, kterého římskokatolická církev v očích reformně smýšlející společnosti odsoudila. CČS(H)

⁴²² *Mobilisujme ducha husitské tradice!*. ČZ, 21, č. 13, 31. 3., s. 1.

⁴²³ *Všem věrným Čechům!*. Čechoslovák, 17, 1938, č. 45, 10. 11., s. 1.

⁴²⁴ *Probudte se!*. ČZ, 3, 1920, č. 24, 2. 7., s. 3.

povzbuzovala národ v boji proti Římu i vštěpováním myšlenky, že Husův potomek dávno nechtěl setrvat v římskokatolické církvi, ale nevěděl „...kam by se utekl, aby (...) vyhověti mohl potřebám své duše...“⁴²⁵ Tito věřící měli nyní možnost uchýlit se k nově vzniklé církvi. CČS(H) je však v oficiálních zápisech kritizovala: „Naše veřejnost je, bohužel – nechci užítí příkřejšího slova – tak otupělá, že dnes dovede mluvit na Staroměstském náměstí o slavnostech Husových, ale zítra jde do Říma.“⁴²⁶ Situace byla mnohokrát řešena protiřímskými manifesty burcujícími společnost, které se konaly právě u Husových pomníků. Požadavek rozluky církve od státu zazníval spolu s heslem „Pryč od Říma“. Duchovní podírali svůj nárok církevního odloučení od československého zřízení Masarykovým názorem, že po dosažení politické svobody by měla následovat náboženská volnost.⁴²⁷ Mezinárodní vztahy mezi Československem a Vatikánem však komplikovaly provedení rozluky, ke které nakonec nedošlo. Rozluková myšlenka byla živá v *Českém zápase* ještě v roce 1926, kdy proběhlo několik manifestů, ale nejednalo se o větší články k tématu. Čtenář by ojedinělou zmínku našel ve třicátých letech, kdy si redakce *Čechoslováka* posteskla na účet české inteligence v roce 1932, že nebyla údajně tak pokroková, protože jinak by se ústupky vůči Římu nekonaly.⁴²⁸

Problém zavedení Husova svátku

Uzákonění 6. července památným dnem se stalo příčinou mnoha sporů. Téma se objevilo poprvé v oficiálním periodiku v povýročním Husově čísle v roce 1920, přičemž redakce odsoudila vládní stanovisko označení Husova úmrtí za všední den. Přístup vlády byl pochopitelný, jelikož stát tvořil odhadem z 80% obyvatelé římskokatolického vyznání, kteří se stavěli proti zavedení svátku.⁴²⁹ CČS(H) neskrývala zklamání z údajného neuctění památky kostnického mučedníka a snažila se vládu přesvědčit prostřednictvím postoje svých věřících, které vybízela: „*Odčinnme tuto křivdu a splňme povinnost, již přikazuje nám smysl*

⁴²⁵ *Český národ a církev*. ČZ, 3, 1920, č. 24, 2. 7., s. 2.

⁴²⁶ ÚAM CČSH, *Valný sjezd*, s. 65.

⁴²⁷ *Různé zprávy*. ČZ, 5, 1922, č. 15, 14. 4., s. 6.

⁴²⁸ *To jim nepřekáží*. Čechoslovák, 11, 1932, č. 29, 21. 7., s. 1.

⁴²⁹ *Různé zprávy*. ČZ, 6, 1923, č. 27, 5. 7., s. 6.

*našich dějin!*⁴³⁰ Propagace uzákonění narůstala v *Českém zápase* od roku 1922, *Čechoslovák* se připojil svými články až v památný rok 1925, protože po svém vzniku se zabýval více organizačními záležitostmi než politikou. CČS(H) chtěla v tisku poukázat na honosné oslavy i bez vládního uznání. Vyvolávala dojem, že uzákonění státního svátku nepotřebuje, protože Husovo výročí již bylo reformně smýšlejícími věřícími jako památný den oslavováno. Ukřivděným tónem vzkazovala římským katolíkům, kteří byli ze situace viněni: „*Husův den bude národním svátkem, když jej učiníme svátkem sami...*“⁴³¹ O úctu projevovanou Husovi ze strany vlády však ve skutečnosti CČS(H) stála. V *Českém zápase* došlo dokonce k uveřejnění petice adresované vládě v květnu 1923, která však zůstala bez odezvy. Duchovním CČS(H) vadili zmatky, jež situací nastaly: „*Ministerská rada ponechala jednotlivým resortním ministrům na vůli, aby sami rozhodli, má-li se v tento významný den pracovati či nikoliv. Jistě šalamounské, že ano?*“⁴³² Řešení situace bylo jednoznačně odsouzeno.

Téma bylo v obou listech nejvíce reflektováno v období uzákonění Husova výročí památným dnem v roce 1925. Čtenář našel článek v každém čísle zejména oficiálního periodika, protože vždy více řešilo politiku než regionální list. Informace doznávaly v *Českém zápase* ještě v roce 1926, kdy se redakce snažila pracovní klid legitimizovat v očích československé veřejnosti. Zveřejněna byla důvodová zpráva i jeden ze senátních proslovů na Husovu obhajobu. Čtenář našel v oficiálním časopise ještě dvě zmínky ve 30. letech. Husův svátek byl totiž spojován se svobodou národa koncem 30. let, kdy se prohlubovala krize demokracie: „*Neboť pokud bude národ moci svátek Husův oslavovat, bude to důkazem, že náš národ je svobodný.*“⁴³³ Výročí bylo s omezeními oslaveno ještě v roce 1939, tudíž výrok mohl být jakousi útěchou věřícím.

Marmaggiho aféra

⁴³⁰ *Pražané a všichni lidé čeští!* ČZ, 8, 1925, č. 25, 23. 6., s. 1.

⁴³¹ *O Husa.* ČZ, 6, 1923, č. 27, 5. 7., s. 2.

⁴³² *Různé zprávy.* ČZ, 5, 1922, č. 29, 21. 7., s. 7.

⁴³³ *Svátek Husův jest svátkem svobodného národa.* ČZ, 20, 1937, č. 26, 1. 7., s. 1.

Vyhrocená atmosféra vyvrcholila diplomatickou roztržkou s Vatikánem roku 1925. Tzv. Marmaggiho aféra byla zachycena v obou časopisech prostřednictvím dlouhých článků zveřejněných často na titulní straně. Téma v tisku rozpoutalo senzaci, která opadla v roce 1926, ale *Český zápas* si vzpomněl na aféru nárazovou zmínkou ještě ve 30. letech.

Aféru způsobilo pohoršení nuncia Marmaggiho ze zavedení Husova svátku, přičemž vrcholem se staly slavnosti kazatelova úmrtí, po kterých byl nuncius bezprostředně odvolán na příkaz papeže z Československa. Důvodem se stala oficiální účast vlády v čele s Masarykem při oslavách, což Vatikán považoval za schválení protikatolické akce. *Čechoslovák* informoval: „...urazil se nuncius Marmaggi a opustil ostentativně naši republiku z důvodu, poněvadž protektorát oslav Husových v Praze přijal sám prezident republiky a jejich čestné předsednictví předseda ministerské rady.“⁴³⁴ Roztržka zapříčinila dvouleté přerušení vztahů mezi československou vládou a papežským stolcem. Reformně smýšlející část společnosti vítala Marmaggiho odchod, ale vedoucí představitelé republiky věděli, že mezinárodní rozbroje nezajistí dobro státu. Vláda se proto již nikdy v budoucnu oficiálně nezúčastnila Husových oslav. Postoj státu byl samozřejmě ve zkoumaném tisku opět odsuzován a CČS(H) chápala nunciův odchod jako výzvu k boji. Odrazem se staly názvy článků jako „vojna vypovězena“.⁴³⁵ Novinové stati byly emocionálně podbarveny, stejně jako se tomu občas stalo u politických témat naznačených výše. Duchovní CČS(H) neviděli možný kompromis, a proto jejich potlačované emoce vygradovaly v tisku, ve kterém možné vítězství Vatikánu bylo vnímáno jako ztráta státní suverenity. Negativní pocity panující v CČS(H) nevyznívaly pouze z článků, které popisovaly oficiální stanoviska vlády. Při vzpomínkách na oslavu z poloviny 20. let bylo v *Českém zápase* konstatováno: „Tak Řím znovu, a to po 510 letech, odsoudil Husa a s ním český lid, pokud ctí Husa.“⁴³⁶ Redakce jakoby se snažila poznámkou propagovat vidění Říma jako věčného nepřítel, který neustále uráží český národ.

⁴³⁴ *Úvaha k dnešní době*. *Čechoslovák*, 2, 1925, č. 32, 13. 8., s. 2.

⁴³⁵ *Vojna vypovězena*. *ČZ*, 8, 1925, č. 28, 9. 7., s. 1.

⁴³⁶ *Jindy a nyní*. *ČZ*, 13, 1930, č. 27, 2. 7., s. 249.

Urovnání vztahů mezi Československem a papežskou stolicí

Mezinárodní vztahy mezi Československem a Vatikánem byly urovnány uzavřením konkordátu až na přelomu let 1927/1928. Tzv. *modus vivendi* upravovalo způsob soužití mezi těmito právními subjekty.⁴³⁷ *Čechoslovák* upozorňoval na možný postup vlády článkem již v roce 1925. Čtenář našel velké množství zpráv v době jednání roku 1927, kdy se politické téma opět dostalo i na titulní stranu. Časopisy zachytily reflexi důsledků této aféry v roce 1928. Uzavření konkordátu bylo však ve společnosti živé dle *Čechoslováka* ještě v roce 1933. Stejně tak *Český zápas* kritizoval uzavření konkordátu ještě ve 30. letech. Odpůrcům římskokatolické církve tedy vadily upravené poměry mezi ČSR a Vatikánem, ačkoliv jim nebyly věnovány žádné články.

CČS(H) podporovala úplnou rozluku ve státě a vystupovala proti uzavření dohody od počátků jednání, panovala tedy dlouhotrvající nespokojenost vůči krokům československé vlády. Redakce *Českého zápasu* chápala konkordát zejména ve vztahu upravujícím realizaci Husových oslav: „*Jest to národní ostuda a hanba. My, že se vůbec máme dohodovat s někým o tom, s které stránky smíme oslavovat našeho Mistra Jana Husa?*“⁴³⁸ Pořadatelé Husových slavností reagovali resolucí adresovanou vládě, v níž odmítali „...*jakékoliv snahy, které by chtěly slavení svátku Husova v československém národě zmenšovati až konečně zahladiti.*“⁴³⁹ Mezi věřícími podporujícími Husovu památku panoval strach z toho, že by Husův svátek mohl právně zaniknout po upravení mezinárodních vztahů. *Čechoslovák* podporoval obavy vytvořenými spekulacemi o nejrůznějších tajných dodatcích konkordátu.

CČS(H) tedy urovnání vztahů vnímala negativně a své kroky projednávala na zasedání: „*Usneseno vyzvati všechny nábož. obce, aby svolaly protestní schůze proti zamýšlenému konkordátu s papežskou kurií a proti návratu Marmaggiho do Prahy. K protestním táborům buďtož pozvány všechny pokrokové strany*

⁴³⁷ HORNIŠER, Z. (ed.): *Výstavba Husova sboru*, s. 121.

⁴³⁸ *Proti snahám o konkordát*. *Čechoslovák*, 3, 1926, č. 23, 10. 6., s. 3.

⁴³⁹ *Příslušníci církve československé Velké Prahy*. *ČZ*, 10, 1927, č. 16, 13. 4., s. 1.

a korporace. Do „Čechoslováka“ dáti o tom provolání.“⁴⁴⁰ CČS(H) využívala periodika ke zveřejňování obsahu většiny svých projednávaných bodů, proto neměla často potřebu tyto informace uchovávat v rozepsané podobě v oficiálních zprávách. Ojedinelé zmínky ze zápisů, jako je výše uvedená, jsou dokladem toho, že tisk předkládal stanoviska, která CČS(H) opravdu zastávala.

Vztah CČS(H) ke katolíkům

Duchovní CČS(H) se prezentovali v novinách po celé sledované období protikatolicky, k postoji vyšlo vůči římským katolíkům nespočet článků a zpráv. Reflexe otázky spoluzívání kostelů byla častá od roku 1920 do počátků staveb vlastních sborů roku 1924. *Čechoslovák* se tedy k problematice vyjádřil minimálně stejně jako k problematice matrikových katolíků. Jednalo se o skupinu věřících, kteří nevystupovali proti Husovi, ale právně setrvali v římskokatolické církvi. *Český zápas* je zejména během první poloviny 20. století nejednou odsoudil.

Agitace proti římskokatolické církvi se zvyšovala při určitých událostech, jako například roku 1930. Probíhalo sčítání lidu a CČS(H) se snažila získat stoupence, což by se ve výsledcích promítlo v nárůstu členů církve, kteří představovali sílu tohoto společenství. Občané se měli při této příležitosti zamyslet, kdo byl vinen ze smrti Jana Husa.⁴⁴¹ Dosáhnout objektivně napsaných informací bylo pro redakci nemožné. Z článků vyzařovala jakási předpojatost, kterou by však čtenář objevil pravděpodobně v určité míře i v římskokatolickém tisku: „*O utiskování římských katolíků v naší republice čteme v klerikálním tisku všech odstínů téměř denně,*“⁴⁴² informoval *Český zápas*. Agresivně vyznívajících článků namířených proti katolíkům ubývalo úměrně s uklidněním politické situace 20. let. To však neznamenalo, že by se CČS(H) usmířila s římskokatolickou církví. CČS(H) sice naznačila koncem vypjatých 30. let přání podpořit křesťanskou spolupráci, avšak kritické zprávy proti katolíkům existovaly nadále. Náboženské tábory se stále

⁴⁴⁰ ZAO-OI, f. 1956, inv. č. 4, *Protokoly zasedání (1924-1932)*, zápis z 31. 8. 1927.

⁴⁴¹ *Všem věrným Čechům*. ČZ, 13, 1930, č. 47, 19. 11., s. 1.

⁴⁴² *Různé zprávy*. ČZ, 7, 1924, č. 24, 12. 6., s. 9.

neměly rády, ale situace vyvolaná nastupujícím nacismem vyžadovala jejich pozornost v jiných oblastech.

Obsahová náplň protikatolicky namířených článků byla po dobu sledovaného období téměř totožná. Náboženské obce informovaly o zamítnutí přístupu do kostelů, což jim způsobovalo existenční potíže. Z těchto zpráv zaznívaly smíšené pocity věřících, lítost kombinovaná s jakousi bojovností stát si za svým. Postoj matrikových katolíků, který tito věřící zaujali směrem k Vatikánu, hrál pro CČS(H) velkou roli. Pořadatelé na Husových oslavách raději snesli ateisty než matrikové katolíky, kteří údajně neměli odvalu vystoupit z církve. *Čechoslovák* charakterizoval tuto skupinu obyvatel jako vzor „...bezcharakterního služebníčkování a poklonkování tomu, co už dávno nevěří.“⁴⁴³

Redakce časopisů nezveřejňovaly jen své názory, ale také zprávy, které otiskli katolíci. Hus byl například údajně „...také světce určité části národa. Už to, že není ctěn od celého národa, je příznakem neblahým.“ Následovala přirozeně reakce na výše uvedený římskokatolický výrok. CČS(H) se bránila, že národnímu uctění kostnického mučedníka bránili právě katolíci.⁴⁴⁴

Jan Nepomucký v kontrastu s osobností Jana Husa

Jan Nepomucký byl nejčastějším katolickým světce používaným v protikladu k M. Janu Husovi. *Český zápas* se námětu Nepomuckého věnoval, na rozdíl od *Čechoslováka*, v prvním roce vydání. Ročníky nebyly plné článků o Janu Nepomuckém, ale čas od času se o něm vždy v negativním smyslu zmínily. Dle CČS(H) se jednalo o uměle vytvořenou postavu, jež byla agitačně využívána proti Janu Husovi. *Čechoslovák* jej v úvodním článku roku 1927 dokonce označil jako „světe temna“.⁴⁴⁵ Redakce *Českého zápasu* striktně vystupovala proti Nepomuckého svátku 16. května zejména během prosazování Husova památného dne a naprosto opomíjela zaběhlé tradice pro spoustu československých obyvatel.

⁴⁴³ *Matrikovi katolíci a M. J. Hus*. *Čechoslovák*, 5, 1928, č. 17, 26. 4., s. 2.

⁴⁴⁴ *Různé zprávy*. *ČZ*, 13, 1930, č. 32, 6. 8., s. 295.

⁴⁴⁵ *Světce temna*. *Čechoslovák*, 4, 1927, č. 19, 13. 5., s. 1.

Slavnosti k památce Jana Husa

Slavnosti, spolu s tématem sborů, byly konstantními složkami obou listů. Nereflektoval je pouze *Čechoslovák* ročníku 1924, a to z toho důvodu, že vyšel poprvé v průběhu daného roku. *Čechoslovák* přinášel obecně méně informací o oslavách, protože se věnoval více regionální oblasti, tedy kladl větší pozornost na zprávy o slavnostech v Olomouci, Ostravě a Brně. Celonárodní pražskou akci zveřejňoval samozřejmě pravidelně. Kratší i delší zprávy se začaly objevovat v obou časopisech zhruba měsíc před Husovým svátkem a doznívaly ještě několik čísel po výročním vydání. Znění bylo každoročně téměř totožné a čtenář se mohl jednoduše ztratit v jejich množství. Nárazové informace o slavnostech byly uvedeny po celý rok. Periodika sloužila jako informační portály zejména pořadatelům, jimž redakce touto cestou zveřejňovala požadavky. Zápisy ze schůzí rad obsahovaly většinou jen poznámku, že zde bylo o oslavách referováno, proto badatel nalezne nejvíce podrobností až v *Českém zápase*.

Pražské slavnosti a poutě na památná místa spojená s Janem Husem si získaly nejvíce pozornosti. Návštěvnost se pak stala podle CČS(H) ukazatelem toho, jak moc je Husova tradice živá ve společnosti.⁴⁴⁶ Upnutí k jeho památce nastávalo v obdobích plných společenských problémů, ale ačkoliv v první polovině 30. let panovala finanční krize, přesto se průběh Husových slavností jevil v tuto dobu klidněji, než dříve. To dosvědčoval například *Čechoslovák* při popisu akce v Brně: „...v poslední době zájem naší veřejnosti o oslavy památky M. J. Husa není toho druhu, jaký bychom si přáli, a který by odpovídal také významu a důležitosti...“⁴⁴⁷ Je možné, že nízká účast v tomto roce byla jen regionální, protože *Český zápas* nepřinesl zprávy o neúčasti věřících na slavnostech. Redakce *Čechoslováka* psala v dalších letech opět o obrovském zájmu. Je také dobré zdůraznit, že reakce účastníků na slavnosti byla zachycena vždy pozitivně po celé sledované období.

⁴⁴⁶ *Nejživelnější tradice čes. národa*. ČZ, 11, 1938, č. 26, 30. 6., s. 203.

⁴⁴⁷ *Jak oslaví letos církev československá ve Velkém Brně svátek M. J. Husa*. *Čechoslovák*, 11, 1932, č. 23, 9. 6., s. 2.

CČS(H) propagovala myšlenku, že chce mravně povznést věřící a vyvarovat se povrchnosti. Nutno si proto uvědomit, že oslavy měly představovat pouze vnější formu víry a důležitější bylo žít podle Husova příkladu: „*Musíme si upřímně připomenouti, zda skutečně hledáme pravdu, učíme se pravdě, milujeme-li pravdu a zdali jdeme za pravdou důsledně...*“⁴⁴⁸ Nelze také opomenout, že slavnosti vyvolávaly provokace. Římskokatolická církev viděla v oslavách každoročně se opakující urážku. Nejednou se vyjadřovala k akcím tohoto typu a vyzývala své věřící k tomu, aby v případě toho, že pokrokaři slaví pálením hranic, pálili vše, „... *co s Husem a jeho působením i kultem souvisí.*“⁴⁴⁹ Redakce upozorňovala na odčinění národní katastrofy, která vznikla porážkou na Bílé hoře: „*Tenkrát, když po bitvě na Bílé hoře násilně potlačen jeho svátek a již se zdálo, že se podařilo vyrvati národu jeho památku...*“⁴⁵⁰ Rozšíření svátku do celé společnosti, která už nemusela slavit tajně, mělo zmírnit všeobecně rozšířený předsudek přetrvávající ještě na konci 20. století.

Propagace ze strany CČS(H) sílila v reakci na aktuální katolické slavnosti, jako tomu bylo například v roce 1929 při Václavském miléniu.

Svatý Václav a M. Jan Hus

Svatý Václav byl vnímán ze strany CČS(H) jako římskokatolický světec, proto mu redakce ani v jednom periodiku nevěnovala tolik pozornosti jako Husovi. Svatováclavské výročí si však vyžádalo pozornost. *Čechoslovák* působil na čtenáře agresivněji, když například otiskl informaci o tom, že jediným Václavovým „šťěstím“ byla mučednická smrt a jen díky tomu si vysloužil úctu.⁴⁵¹ Výroční číslo *Českého zápasu* srovnávalo svatého Václava a M. Jana Husa. Osobnosti vyvolaly velkou společenskou diskuzi, přičemž představovaly katolické a reformě orientované programy, které byly kladeny proti sobě. Patriarcha Kovář se nepostavil zcela na Husovu či Václavovu stranu. Vnímá obě osobnosti tak, jakoby se doplňovaly:

⁴⁴⁸ *Husův svátek 1926.* ČZ, 9, 1926, č. 24, 9. 6., s. 5.

⁴⁴⁹ *Různé zprávy.* ČZ, 8, 1925, č. 16, 16. 4., s. 6.

⁴⁵⁰ *Husovy oslavy v Praze.* ČZ, 11, 1928, č. 28, 11. 6., s. 3.

⁴⁵¹ *O svatováclavské oslavě.* Čechoslovák, 8, 1929, č. 27, 6. 7., s. 6.

„Václav je svítání, Hus je poledne...“⁴⁵² Zaujal tímto výrokem poměrně nekonfliktní stanovisko, ale přesto se zdá, že se CČS(H) obávala zastínění Husovy památky ze strany katolických slavností. Na dny Husova výročí totiž spadal orelský slet podílející se na svatováclavských oslavách, a v tom CČS(H) jasně viděla snahu římských katolíků dokázat, že „...Václav překonává Husa...“⁴⁵³ Diecézní rada v Praze projednávala svůj postup: „*Jest nutno, aby letošní oslava Husova vyzněla opravdu mohutně a ukázala i těm, kdož sem přijedou v červencových dnech na orelské slavnosti a mileniovou oslavu, že národ náš je opravdu národem husitským.*“⁴⁵⁴

Český zápas se na úkor článků o Husovi zaměřil na Václava ve druhé polovině roku 1929. Českoslovenští duchovní totiž také oslavovali jednoho z prvních českých svatých, pouze se nepodíleli na oslavách katolických. Toto téma nebylo nadále po výročí reflektováno, avšak ojedinělé články o husovské a svatováclavské tradici lze nalézt v roce 1937 v *Českém zápase* a v roce 1939 v *Čechoslovákovi*.

Stavební činnost CČS(H) a oslavy vázané k Husovým sborům

Český zápas zveřejňoval první zmínky o stavební činnosti CČS(H) v roce 1923. *Čechoslovák* se tématu věnoval od svého založení roku 1924. Časopisy zveřejnily k této problematice po celé sledované období velké množství zpráv, přičemž si téma sborů nejednou získalo titulní stranu. Redakce *Českého zápasu* informovala o výstavbě snad každého sboru v republice, průběh prací a otevření zachycovala u těch důležitějších. Periodika reflektovala i oslavy spojené s položením základního kamene, které se staly jednou z důležitých akcí CČS(H). Počet zpráv se úměrně zvyšoval s rostoucí stavební aktivitou, přičemž byly obsahově velmi podobné a často se měnilo jen místo události. Ve zkoumaných časopisech převažovaly články čistě informačního rázu. Náboženské obce se seznámily prostřednictvím tisku s mnohými organizačními požadavky oslav

⁴⁵² *Václav a Hus, svatováclavství a husitství*. ČZ, 12, 1929, č. 27, 3. 7., s. 222.

⁴⁵³ *Velká manifestační schůze CČS v Praze 18. března 1929*. ČZ, 12, 1929, č. 13, 27. 3., s. 105.

⁴⁵⁴ ÚAM CČSH, f. Archiv Výboru rad starších církve čsl. Velké Prahy, inv. č. 4/A-4, sign. A11 – 52, *Diecézní rada církve čsl. v Praze*, 7. 6. 1929.

i průběhu stavby právě. Dále jejich stránky přinášely například informace o programu oslav k příležitosti kladení památného kamene či otevření sboru, které byly velmi podobné těm Husovým. Otevření sborů i položení památných kamenů připadlo často k příležitosti Husových oslav, přičemž oznámení o těchto slavnostech se objevovaly několik čísel dopředu.

Nelze opomenout, že periodika přinášela zprávy o finančních příspěvcích se jmény dárců. Sbírkový na výstavbu sborů mohly probíhat i několik let, jako se tomu stalo u sboru v rodném Husinci roku 1935. Tato důležitá sbírka byla představována čtenáři zpočátku formou článků, které se však postupem času změnily na pouhý výčet darů.

Všechna vycházející čísla časopisů byla nabytá informacemi o stavbách CCŠ(H). Na problematiku spojenou se sbory byl kladen velký důraz v očích věřících, protože „*Husovy sbory jsou dnes životní otázkou nás všech.*“⁴⁵⁵ *Český zápas* věnoval dlouhé články pražským sborům nebo těm, které byly nějakým způsobem v dané době důležité. Jako příklad lze uvést sbor v Táboře, jehož slavnostní otevření v roce 1939 bylo spojeno s manifestací českého národa. *Čechoslovák* se naproti tomu více zaměřoval na regionální sbory. Výstavba Husova sboru v Olomouci si získala největší pozornost, ale redakce podrobně přiblížila i sbory v Ostravě nebo Brně. Rozdíl mezi oficiálním a regionálním periodikem se promítl v roce 1932, kdy jediný *Český zápas* zveřejnil nové požadavky, jak mají sbory vypadat. Důvodem byl vznik mnoha nerealizovatelných návrhů.

Husovy pomníky

Další složku stavebního zájmu CCŠ(H) představovaly pomníky. *Český zápas* přinášel čtenářům informace o památnících již roku 1924, na rozdíl od *Čechoslováka*, který zveřejnil první zprávu až v roce 1927. Během 30. let tyto příspěvky o vzniku nových pomníků v časopisech klesají, avšak několik monumentů bylo postaveno i v této době v souvislosti s narůstajícím napětím ve společnosti a přichylováním se k Husovi. Dokládaly úctu ke středověkému kazateli.

⁴⁵⁵ *Z našich obcí*. *Čechoslovák*, 2, 1925, č. 47, 26. 11., s. 3.

Informační časopisecké zprávy, jež věřící zvaly k nově vzniklým pomníkům, střídaly historické informace o prvních pokusech jejich vzniku. Úkolem CČS(H) bylo vyburcovat věřící k pomoci při záchranných akcích pomníků. Taková situace nastala například v souvislosti s odstoupením území po uzavření mnichovské dohody, kdy Husova socha v Mostě měla být zachráněna převezením do Dolní Cerekvě. Akce byla finančně nákladná, proto redakce z obou listů shodně žádala o pomoc: „*Pomohli jsme tolika uprchlíkům ze Sudet, pomozme i tomuto velikému svědku naší slávy.*“⁴⁵⁶ Snaha byla neúspěšná, jelikož pomník byl zničen dříve, než se plán o přemístění sochy zrealizoval.⁴⁵⁷

Český zápas v neposlední řadě informoval o lidech, kterým připadalo budování pomníků zbytečné, protože by raději věnovali finance do jiných záležitostí: „*Pro nás Čechoslováky není potřeba budovati pomník pro mistra, jehož památku jsme uctili právě naším odloučením od církve.*“⁴⁵⁸ Tento přístup nebyl ze strany redakce nijak komentován.

Vše o Husovi jako osobě a jeho učení

Studovaná periodika zveřejňovala také čistě náboženské články o Husovi, které byly často dlouhé a otištěné na úvodní straně. Vyjadřovaly uctivé nazírání na jeho osobnost. Alois Spisar zastával názor, že „*Hus je a bude vždy naším učitelem, mistrem. Učitelem života náboženského a mravního. Nemáme ve svých dějinách učitele lepšího.*“⁴⁵⁹ Farský se k mistru několikrát vyjádřil ve své postile, ale odkazovaly na něj i jiné významné osobnosti CČS(H). Duchovní věřili, že společnost lépe pochopí Husovu osobnost a učení na základě článků a přilne k němu. Citovali z jeho spisů, které měly dát slovům větší váhu nebo předkládali věřícím mistrův životopis. Vysvětlovali, proč je pro ně Hus důležitý a pro společnost neustále aktuální, přičemž naráželi na Husovu pravdu, kterou

⁴⁵⁶ *Městská rada v Mostě věnovala CČS Husův pomník.* ČZ, 22, 1939, č. 10, 9. 3., s. 79.

⁴⁵⁷ JINDRA, M.: *Sáhnout si do ran tohoto světa*, s. 126.

⁴⁵⁸ *Organizační zprávy.* ČZ, 6, 1923, č. 7, 16. 2., s. 7.

⁴⁵⁹ *Jan Hus-náš Mistr.* Čechoslovák, 1, 1924, č. 10, 9. 10., s. 1.

charakterizovali jako „*Pravda Husova – toť blahoslovená Kristova spravedlnost.*“⁴⁶⁰

Husova osobnost měla být zkoumána komplexně, ale zároveň podle CČS(H) nebylo možné přejímat jeho myšlenky nekriticky, protože „...*shodoval se Hus se svojí dobou zcela,*“⁴⁶¹ Církevní společenství souhlasilo s Masarykem, protože i on tvrdil: „*Nebudeme tedy věřit v jednotlivostech, co věřil ještě on, neboť v těch věcech jsme nad něho a jeho dobu pokročili...*“⁴⁶² Tato myšlenka, stejně jako mnohé další, se několikrát opakovala v období let 1920-1939.

Nutno zdůraznit, že CČS(H) se považovala za pokračovatele Husovy práce a propagovala: „*Jestliže tedy celý československý národ, dnes politicky osamostatnělý, má snažiti se jíti za Husem (...) pak tím více činiti tak musí příslušníci církve naší československé, která chce býti – ale nejen chce – nýbrž má a musí býti pokračovatelkou ve svatém díle Mistra Jana, v boji za Pravdu, za vítězství Pravdy!*“⁴⁶³ Z výše uvedené citace je jasné, že se jednalo o apel na duchovní CČS(H).

Jan Hus si získal největší pozornost ve výročních číslech předložených časopisů, která mu mnohdy patřila celá. Jeho osobnost byla reflektovaná v každém čísle obou periodik, ačkoliv méně teologických zmínek o Husovi bylo výjimečně publikováno v *Českém zápase* roku 1927.

Otázka revize procesu Jana Husa

Úcta projevovaná ke kostnickému mučedníkovi přinášela snahy o jeho revizi jako světce, ačkoliv se k tématu po celé zkoumané období vyskytlo jen několik málo článků. V *Českém zápase* jednou v roce 1921 a dvakrát v roce 1930. V *Čechoslovákovi* pak bylo v roce 1927 konstatováno, že se revize nikomu nechce řešit z důvodu složitosti procesu.⁴⁶⁴ CČS(H) byla přesvědčena o nemožnosti revize,

⁴⁶⁰ *Naše postyla.* ČZ, 6, 1923, č. 32, 10. 8., s. 1.

⁴⁶¹ *Učení Husovo.* Čechoslovák, 3, 1926, č. 26-27, 1. 6., s. 2.

⁴⁶² *Mistru Janu svaté paměti.* ČZ, 5, 1922, č. 27, 7. 7., s. 1.

⁴⁶³ *Za Mistrem J. Husem.* ČZ, 15, 1932, č. 26-27, 6. 7., s. 1.

⁴⁶⁴ *Jen se nebát revise.* ČZ, 10, 1927, č. 47, 24. 11., s. 2.

protože Jan Hus byl odsouzen právoplatně svolaným sněmem, z toho důvodu redakce obou časopisů ostře odsuzovala snahy některých katolíků. K otázce se vyjádřil i G. A. Procházka, který vzkazoval iniciátorům pokusů o revizi, že problém s katolicismem se tímto způsobem nevyřeší.⁴⁶⁵

Názorové střety ohledně Husovy osobnosti

Názorové střety se nárazově objevovaly ohledně Husovy osobnosti. Větších kritických článků vyvolávajících diskuzi ve společnosti bylo však jen několik.

CČS(H) neustále polemizovala s názory Josefa Pekaře. Duchovní nesouhlasili například s jeho tvrzením, že by Hus neměl lidem 20. století jako středověká osobnost co nabídnout, protože „...*ideami, kterými byl veden, proniká až do naší doby.*“⁴⁶⁶ Na druhou stranu historikovými názory argumentovali proti římskokatolické církvi, kdykoliv se Pekař vyjádřil o Husovi přívětivě. *Český zápas* zveřejňoval střet mezi Josefem Pekařem a Františkem Michálkem Bartošem například článkem zabývajícím se správným určením Husova rodiště. Tematická stať se stala příkladem článku, který byl publikován na pokračování po dobu několika let.⁴⁶⁷ *Čechoslovák* tento názorový střet nereflekoval.

Rozhořčení vyvolal útok Karla Horkého, který hrubě spojil Husovu osobnost s francouzskou prostitutkou žijící v 18. století, jež údajně nesla stejné jméno jako mistr.⁴⁶⁸ Toto téma bylo řešeno v několika číslech oficiálního i regionálního periodika a odrazilo se i ve společnosti, protože Spolek československých spisovatelů nesoucí název Máj donutil Horkého vzdát se členství ve výboru.⁴⁶⁹

Neuctivé vyjadřování ohledně Husovi osoby tedy nebylo nijak ojedinělé. August Naegle, rektor Německé univerzity v Praze (dnešní Univerzita Karlova), se

⁴⁶⁵ *Pro národní katolicism.* ČZ, 13, 1930, č. 3, 15. 1., s. 1.

⁴⁶⁶ *Organizační zprávy.* ČZ, 5, 1922, č. 26, 30. 6., s. 7.

⁴⁶⁷ *Ostatní opory Pekařovy teorie o novém rodišti Husově.* ČZ, 9, 1926, č. 18, 29. 4., s. 1.

⁴⁶⁸ *K. Horký útočí na dobré jméno Husovo.* ČZ, 15, 1932, č. 16, 20. 4., s. 131.

⁴⁶⁹ *Různé zprávy.* ČZ, 15, 1932, č. 18, 4. 5., s. 151.

dotkl „...nešetrně světlé a drahé památky M. J. Husi, líčí ho jako nedůsledného kacíře a českého šovinistu...“⁴⁷⁰ Ústřední rada CČS(H) tím byla natolik pobouřena, že v jednom z jejích oficiálních dokumentů napsala: „...bylo uznáno, že na tuto smělost měl být svolán veřejný protestní tábor, který by rázně odmítl tuto pohanu římských – katolíků.“⁴⁷¹

Na závěr je nutno říci, že celkově byl tisk CČS(H) silně protikatolicky zaměřen, ačkoliv v méně konfliktních letech útočnost vůči této církvi polevila. CČS(H) se vyhraňovala nejen vůči Vatikánu, ale i vůči československé politice, pokud se neztotožnila se stanovisky vlády. Zveřejňované myšlenky v tisku reagovaly na aktuální a mnohdy politicky vyvolané nálady ve společnosti. Upřímná úcta k Janu Husovi z článků vyznívá, ale není pochyb, že jeho osobnost se stala mocenským nástrojem čelních představitelů CČS(H) používaným v neprospěch římskokatolické církve. V některých článcích nebyly redakce zkoumaných časopisů schopny zaujmout objektivní stanovisko. Na druhou stranu se CČS(H) snažila svými texty poskytnout morální oporu svým věřícím a podpořit sounáležitost k národu. Mimořádně silná snaha oživit kazatelovy hodnoty panovala zejména v obdobích společenských krizí. CČS(H) často mluvila o československé společnosti tak, jakoby vyzdvihovala, kritizovala i promlouvala ke všem jedincům tohoto národa. Ve skutečnosti však periodika této církve četl poměrně úzký okruh lidí. Jednalo se o věřící CČS(H) a některé osoby, které tato problematika zaujala.

5.2. Časopis pro československé děti a mládež

CČS(H) myslela nejen na dospělé, ale i děti a mládež. Časopis, který původně nesl jméno *Malý Čechoslovák* a během své existence vystřídal hned několik názvů, začal vycházet koncem roku 1923 a s dvouletou přestávkou byl publikován až do roku 1942. *Český zápas* představil nové periodikum jako „...obrázkový měsíční časopis pro školní děti našich příslušníků za tím účelem,

⁴⁷⁰ Pošetilá „věda“ stárnoucích vědátorů. *Čechoslovák*, 18, 1929, č. 50, 12. 12., s. 1.

⁴⁷¹ ÚAM CČSH, f. Archiv ústřední rady církve československé, inv. č. 80 / VI C_4. – A/, sign. A V – 19, *Spisy z roku 1930. Různé, Oslavy: Husovy*, 30. 12. 1929.

*aby mládež sjednocoval, vzdělával a vychovával a budoucí pravé křesťany a svobodné občany, milující pravdivé křesťany a svobodné občany, milující pravdu a spravedlnost, dobro a krásu.*⁴⁷² CČS(H) jej tedy věnovala každému, koho list zaujal. Redakce chtěla doplnit vzdělání dětí nejen svých příslušníků, ale i veřejnosti sympatizující s CČS(H). Duchovní chtěli mít vychovanou mládež „...v duchu Kristově, Husově a Komenského, vedenou k lásce bližnímu a k snášenlivosti a lásce k vlasti.“⁴⁷³

Každý ročník měl dohromady deset čísel, přičemž nevycházel v období prázdnin. Husovo výročí tedy v časopise nebylo reflektováno, což se odrazilo na publikovaných článcích o kostnickém mučedníkovi. Redakce častěji vzpomínala na výročí, jež spadala do vydavatelsky aktivních měsíců, jako bylo například Masarykovo jubileum. Přímých článků o středověkém kazateli existovalo v měsíčníku velmi málo, ačkoliv se redakce svými názory Husa dotýkala a zprostředkovávala tímto způsobem teologovy myšlenky, které mohly mít na děti vliv. Do dětských příběhů byly zakomponovány jako ponaučení: „*I vzpomněl si, co Mistr Jan Hus v postille praví: Tu věz, že bohatec více jest miloval psy než Lazara, bližního svého, a že v tom hříše jest mnoho boháčův nynějších.*“⁴⁷⁴ Duchovní se nenásilnou formou snažili o podvědomé učení. Konec každého čísla zahrnoval nejrůznější hádanky, které děti mohly následně odeslat zpět do redakce a něco vyhrát. Husitské téma se objevovalo i zde, ačkoliv nebylo natolik časté.

Každý ročník časopisu přinesl nějakou informaci o Husovi, ale často se jednalo jen o kazatelovo vyobrazení nebo báseň. První ročník z přelomu let 1923/1924 přinesl jen jednu z celkového množství 41 veršovaných skladeb. Například báseň „*Malý Čechoslovák*“ prezentovala Jana Husa jako neochvějného zastánce pravdy.⁴⁷⁵ Děti se pomocí měsíčníku seznamovaly se zjednodušeným Husovým životopisem: „*Pobíhal po stráních a lučinách i v lesích, hrával si*

⁴⁷² *Malý Čechoslovák*. ČZ, 6, 1923, č. 45, 9. 11., s. 4.

⁴⁷³ Husův sbor Církve československé husitské, Olomouc, Náboženská obec Církve československé v Olomouci, *Zápisy o schůzích rady starších od 29. 1. 1922 do 20. 11. 1923*, zápis z 12. 9. 1922.

⁴⁷⁴ *Bratr Paleček*. *Malý Čechoslovák*, 1, č. 1, 1923/1924, s. 117.

⁴⁷⁵ *Malý Čechoslovák*. *Malý Čechoslovák*, 1, č. 1, 1923/1924, s. 1.

s hochy.⁴⁷⁶ Vyznění informací o Husovi bylo tedy v tomto periodiku popsáno dětskýma očima a proměna v komplikovanější články nastala až po obnovení vydávání časopisu. Redakce otiskla kupříkladu odbornější informace o interiéru jednoho z Husových sborů, přičemž uctivě popisovala: „*Další postava představuje největšího a nejdražšího Čecha, našeho národního světce a mučedníka pro pravdu boží, Mistra Jana Husa.*“⁴⁷⁷ Některé články byly zaměřeny proti římskokatolické církvi stejně jako v časopisech pro dospělé. Redakce v jednom z nich kriticky srovnávala papeže „...*jest oděn v násilníků hávě...*“ a mistra Jana Husa, který „...*z Čech sluha Páně přichází, chtě hlasu srdce poslechnout, ctě Pravdy Boží Příkazy.*“⁴⁷⁸ Otevřeně v listu poukazovala na viníka Husovy smrti. Statí o kazatelově osobě sice nebylo tolik, ale vyznívalo z nich jasné poselství, které nabádalo děti vychovávané ve vlasteneckém duchu umět si, stejně jako kostnický mučedník, stát za svými názory. Morální vzor je měl naučit správnému chování. Je dobré upozornit, že některé protikatolické pasáže mohly mladé čtenáře přesvědčovat k nepřátelství vůči římským katolíkům. CČS(H) v člancích dětem dokonce radila, jak nejlépe oslavit Husovu památku: „*Umiňte si, že budete vždy tak hodné, pravdomluvné, pilné, jak on si přával! Že budete mít všechny lidi rádi a že každému ze svých sil vždy pomůžete.*“⁴⁷⁹

Společenské dění se v *Malém Čechoslovákovi* odrazilo ve druhé polovině 30. let. Mnichovská dohoda byla označena za velké neštěstí a vznikla potřeba s tématem obeznámit i mladou generaci, přičemž patriarcha František Kovář se snažil do situace vnést pozitivní náboj: „*A nezapomeňme nikdy ani na to, že naše vlast a náš národ byly největší tehdy, když šly s Mistrem Janem Huse a s Božími bojovníky za pravdou boží. V nové republice přilněme ve své církvi tím vroucněji k pravdě boží v duchu Ježíšově! Pak se nemusíme bát ničeho.*“⁴⁸⁰ Představil dětem M. Jana Husa jako českého patrona, na kterého mohou myslet v těžkých dobách.

⁴⁷⁶ *Jan Hus*. *Malý Čechoslovák*, 3, č. 10, 1925/1926, s. 146.

⁴⁷⁷ *Krásný Husův sbor*. *Malý Čechoslovák*, 13, č. 10, 1937/1938, s. 144.

⁴⁷⁸ *Mistr Jan Hus*. *Malý Čechoslovák*, 1, č. 9-10, 1923/1924, s. 133.

⁴⁷⁹ *Oslava 6. července*. *Malý Čechoslovák*, 3, č. 10, 1925/1926, s. 147.

⁴⁸⁰ *Letošní 28. říjen*. *M. Č.*, 14, č. 2, 1938/1939, s. 19.

Čtenář o Husovi našel nejméně informací v období, kdy došlo k obnovení měsíčníku. V ročníku 1935/1936 se mu redaktoři například nevěnovali vůbec. Také v *Českém zápase* existovala rubrika pro mládež, pojmenovaná v jednom z období jako „*hlídka mládeže*“, která se mimo jiné věnovala i osobnosti Jana Husa a která dětem například doporučovala vhodnou literaturu a prameny na toto téma. Současně vyzývala: „*Vzpomeňte důstojné památky upálení Mistra Jana Husa!*“⁴⁸¹

⁴⁸¹ *Hlídka mládeže*. ČZ, 10, 1927, č. 26, 15. 6., s. 4.

Závěr

Osobnost M. Jana Husa se stala pro české dějiny důležitou. Vytvářený obraz tohoto kostnického mučedníka vyzývající věřící k dodržování pravdy, následování vlastního svědomí a k sociálnímu cítění zůstal aktuální nejen v období, které následovalo po jeho smrti, ale i ve 20. století prostřednictvím duchovních CČS(H). Památka na středověkého českého patrona je ve společnosti živá dodnes, protože Husův citát „*Pravda vítězí*“ je součástí české prezidentské standardy.

Někteří radikální kněží nebyli na přelomu 19. a 20. století spokojeni s fungováním římskokatolické církve, proto využili církevní krize a euforie související se založením Československa a vytvořili nové náboženské společenství. CČS(H) si zachovala po celé období let 1920-1938 negativní přístup k římskokatolické církvi. Nepřetržitě se vymezovala vůči její tradici. CČS(H) si stěžovala na to, že jsou římsští katolíci v lepším postavení než českoslovenští duchovní, že nově vzniklá církev měla problém získat státní subvence a že vládní představitelé těmto reformním kněžím a Husově památce neprojevovali dostatečnou úctu. Ve skutečnosti však tomu nebylo zcela tak, protože Masarykova demokratická republika vytvořila dobré podmínky k rozvoji tohoto nového náboženského společenství. Založení CČS(H) by bylo jistě složitější, pokud by nedošlo k vytvoření Československa, v krajním případě nemusela ani vzniknout. Vládní orgány se převážně snažily udržovat neutrální přístup k církevním otázkám, protože nově vzniklý a zatím málo stabilizovaný stát chtěl vytvářet klidné mezinárodní vztahy. Českoslovenští politici si byli vědomi, že vznik nového náboženského společenství může negativně ovlivnit československo-vatikánské vztahy. Poměry mezi Československem a Římem byly po několik let opravdu problematické. Nelze opomenout fakt, že vstup do CČS(H) nebyl pro reformně smýšlející věřící vždy jednoduchý, protože to mnohdy mohlo znamenat i rozchod s rodinou.⁴⁸² K rozhodnutí jim mohla pomoci mimo jiné i úcta zachovávaná k Husovi. Zde lze

⁴⁸² *Památník sboru mistra Jana Husa církve československé v Drahotuších*, s. 28-29.

pozorovat, jak mohlo být přesvědčení některých věřících v českého patrona a reformní myšlenky CČS(H) silná.

Vznik nové církve nebyl dostatečně připraven, proto došlo k vymezení věrouky CČS(H) až v pozdějších letech. Společenství se považovalo za protirímsky orientovanou církev, ale původně převzalo jejich katolické principy. K utvoření vlastní teologie tedy došlo až po vzniku CČS(H), přičemž tento proces provázely mnohé problémy. Při zkoumání tradice Jana Husa a jeho učení v této církvi musí být badatel opatrný, protože se jedná o poměrně složité a mnohdy pro laika kontroverzní téma. Úzký vztah k Janu Husovi a jeho víře v CČS(H) nepochybně existoval. Nikdy během existence tohoto náboženského společenství nenastal moment, že by byla úcta k M. Janu Husovi výrazněji zpochybněna. Každý důležitý dokument se k Husovi uctivě vyjadřoval. CČS(H) se inspirovala ve svém náboženském programu Husovými myšlenkami, ale jeho učení nikdy nepřevzala v plném znění. CČS(H) si zároveň v nacionální době, kdy se část společnosti vyhraňovala vůči Habsburkům a spolu s nimi i vůči římskokatolické církvi, mohla Husa jako národního hrdinu vybrat spíše účelově. Čelní představitelé sice upozorňovali, že s Husovými tezemi je nutné pracovat kriticky a uzpůsobovat je náboženským podmínkám 20. století, ale Husův obraz do jisté míry využívali proti římským katolíkům.

Vnímání M. Jana Husa se ve sledovaném období v církvi příliš neproměnilo, od svého založení jej duchovní prezentovali jako nejdůležitějšího českého patrona a pokrokového reformátora středověku. Husova tradice se odrazila v různých aspektech života církve, jako bylo například využití hudby v bohoslužbě, oslavy k uctění jeho památky nebo stavební činnost. Důležitým reformačním prvkem se stal kalich, umístěný ve znaku církve, na bohoslužebném oděvu nebo uložený na osobitých Husových sborech. Je však důležité si uvědomit, že ačkoliv měla církev k Husovým myšlenkám pravděpodobně nejbližší, inspirovala se dalšími reformačními osobnostmi, jako byl například J. A. Komenský. CČS(H) chtěla navazovat na pedagogiku a výchovu v duchu tohoto českého učitele.

Obraz Jana Husa, který CČS(H) interpretovala v československé společnosti, hrál pro toto společenství velkou roli, proto byl přídomek „husitská“ opodstatněný. Zvýraznil charakter církve, kterým se její představitelé otevřeně

přihlásili k české reformaci v čele s Janem Husem. Před připojením přídomku přirozeně docházelo k polemikám, zda je odkaz k Husovi v pojmenování CČS(H) nejvhodnější, ale ani při jednáních na církevním sněmu nebyla jeho památka nikdy v církvi znevážena.

Ve společnosti nakloněné reformním změnám se uctívání Husova kultu proměňovalo v závislosti na společenských změnách. Reformně smýšlející lidé se k Husovi upínali v napjatých dobách československé historie, protože věřili v Husovy morální hodnoty, které propagovala rovněž CČS(H). Hus měl výraznější ohlas v reformně orientované společnosti v době, kdy došlo ke schválení Husova památného dne a z Prahy odešel nuncius Marmaggi, nebo ve složitějších podmínkách konce 30. let. Zejména v letech 1938 a 1939 narůstalo uctívání Husova kultu mezi československými věřícími v souvislosti s rozšiřujícím se režimem nacistického Německa a přicházející válkou.

CČS(H) prezentovala slavnosti Husova výročí často jako manifestaci jednoty národa. Československý národ byl však z většinové části tvořen věřícími římskokatolického vyznání, proto je nutné brát tezi s rezervou. Je však pravdou, že v dobách krize mohla tato akce sloužit jako prvek soudržnosti mezi lidmi. Slavnosti k uctění Jana Husa se pravidelně uskutečňovaly do roku 1938, kdy se postupně měnily společenské poměry. Roku 1939 se také konaly, ale byly již sledovány nově nastoupeným nacistickým režimem. Duchovní CČS(H) touto každoroční událostí neoslavovali pouze památku středověkého kazatele, ale vyzdvihovali vlastenectví a především ovlivňovali veřejné mínění. Slavnosti mohly sloužit například jako nástroj k získávání nových členů CČS(H).

Církevní sbory jsou dodnes nejen významnými sakrálními stavbami, ale i funkčními stavbami, ve kterých se konají mnohé kulturní akce. Při výstavbách vznikaly potíže, které církevní obce překonávaly velmi dlouho. CČS(H) volila pro pojmenování sborů nejčastěji Husovo jméno. Je však zajímavé, že v některých Husových sborech, jako kupříkladu v Olomouci, nenalezne věřící ani jeden Husův odkaz mimo husitský kalich, zatímco ve sborech pojmenovaných po jiné důležité osobnosti pro CČS(H) lze najít řadu prvků s Husovou tematikou. K odstraňování husitských znaků v období od vzniku prvních staveb do roku 1939 běžně

nedocházelo. Výjimkou byly zvony zrekvírované pro vojenské účely během druhé světové války.

Mezi CČS(H) a věřícími této církve hrál tisk v letech 1920-1939 významnou roli. Hus měl každoročně své výroční číslo, které bylo jako jediné výrazně zdobné, ale i v ostatních číslech autorkou studovaných týdenících měl často více prostoru než jiná česká reformační osobnost. Redakce zkoumaných časopisů samozřejmě nezveřejňovaly jen články informující o tématech týkajících se mistra Jana Husa. V některých ročnících obou listů se ve sledovaném období 1920-1939 vztahovalo k Husovi méně článků, ale přesto jeho jméno mnohokrát zaznělo v jiných zprávách. Za nejslabší výroční číslo věnované památce Jana Husa lze označit ročník *Českého zápasu* roku 1934, ve kterém bylo zveřejněno velmi málo článků k oslavám M. Jana Husa. Zkoumané časopisy čtenáře informovaly často o tom, co zaznělo při zasedáních CČS(H). Například požadavky týkající se uskutečnění oslav k Husově výročí adresované jednotlivým pořadatelům slavností nebo organizační záležitosti církve se shodovaly se zněním oficiálních zpráv z církevních jednání. Tisk po celé sledované období útočil svými články proti římskokatolické církvi a nástrojem této kritiky se velmi často stala osobnost Jana Husa a historický přístup Vatikánu vůči tomuto středověkému náboženskému představiteli. CČS(H) se pomocí časopisů snažila záměrně ukazovat jako ta lepší. Některé články se o problematice spojené s Janem Husem doslovně shodovaly v obou zkoumaných časopisech. *Malý Čechoslovák* reflektoval, na rozdíl od časopisů pro dospělé, osobnost M. Jana Husa minimálně. V tomto směru došlo v současnosti k posunu, protože redakce *Českého zápasu* vydává pro dětské publikum měsíční přílohu *Cesta*, která je nabyta husovskou tematikou.

Seznam použitých pramenů a literatury

Vydané prameny

BARTOŠ, František Michálek: *Vzpomínky husitského pracovníka*. Praha 1970.

FARSKÝ, Karel: *Zpěvník písní duchovních CČS*. Praha 1951.

HORNIŠER, Zdeněk (ed.): *Výstavba Husova sboru v Olomouci v zápisech Rady starších (1920-1930)*. Olomouc 1997. (Rukopis uložen v příruční knihovně Státního okresního archivu Olomouc, sign. B 1818).

KROFTA, Kamil: *Duchovní odkaz husitství*. Praha 1946.

KYBAL, Vlastimil - HRDLIČKA, Jaroslav (ed.) - LÁŠEK, Jan Blahoslav (ed.): *Paměti Vlastimila Kybala*. Chomutov 2012.

MASARYK, Tomáš Garrigue: *Česká otázka: O naší nynější krizi; Jan Hus*. Praha 1924.

MASARYK, Tomáš Garrigue: *Jan Hus: Naše obrození a naše reformace*. Praha 1991.

M. Jan Hus: pořadatelům oslav ke dni 6. července. Praha 1925.

MOTYČKA, Jaroslav - BARTOŠ, František Michálek (eds.): *Husův památník: sborník o životě a díle velikého hlasatele pravdy a bojovníka za svobodu svědomí a myšlení M. Jana Husa vydaný r. 1925, kdy Národní shromáždění po vůli věrného lidu československého a v duchu jeho dějin prohlásilo 6. červenec památným dnem Československé republiky*. Praha 1925.

NEUMANN, Augustin Alois: *Katoličtí mučedníci doby husitské*. Hradec Králové 1927.

NOVOTNÝ, Václav: *Mistr Jan Hus - Život a učení. díl 1., část 2., Život a dílo*. Praha, 1921.

Památník sboru mistra Jana Husa církve československé v Drahotuších. [Česko 1936].

PEKAŘ, Josef: *O smyslu českých dějin*. Voznice 2013.

Archivní prameny

Husův sbor Církve československé husitské, Olomouc

Náboženská obec Církve československé v Olomouci, *Zápisy o schůzích rady starších od 29. 1. 1922 do 20. 11. 1923.*

Náboženská obec Církve československé v Olomouci, *Zápisy o schůzích stavebního odboru Husova sboru od 14. 6. 1924 do 26. 3. 1925.*

Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské, Praha:

fond Archiv ústřední rady církve československé

inv. č. 61VI C-12, sign. V – 13, *Spisy z roku 1929. Různé, Husovy oslavy.*

inv. č. 80 / VI C_4. – A/, sign. A V – 19, *Spisy z roku 1930. Různé, Oslavy: Husovy.*

fond Archiv Výboru rad starších církve čsl. Velké Prahy

inv. č. 4/A-4, sign. A11 – 52, *Diecézní rada církve čsl. v Praze.*

inv. č. 4/A-3, sign. A11 – 52, *Brusák Ferdinand, pokladník rady st. církve čsl. V Náchodě 1929 IV. 22.*

inv. č. 4 / A – 2, sign. A II – 52, *Společný výbor pro Husovy oslavy v Praze. 1929.*

inv. č. 5/ A – 21, sign. A II – 52, *Společný výbor pro Husovy oslavy v Praze. 1930.*

inv. č. 9 / A – 5, sign. A II – 52, *Společný výbor pro Husovy oslavy v Praze. 1934.*

fond Zápisy z ústřední rady církve československé, *zápisy schůzí 4. 1. 1922 - 20. 12. 1926.*

fond Složky náboženských obcí Církve československé husitské, *Tábor (1935-1945)*.

VI. řádný sněm Církve československé, *zápis 16. – 17. říjen 1971*.

Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské. Praha 1983.

Usnesení VI. řádného sněmu CČSH. Praha 1972.

Valný sjezd Církve československé konaný v sobotu a v neděli dne 8. a 9. ledna 1921 v Praze (Těsnopisecký zápis). Praha 1921.

Zpráva o I. řádném sněmu Církve československé konaném ve dnech 29. a 30. srpna 1924 v Praze-Smíchově. Praha 1924.

Zpráva předsednictva prvního řádného sněmu církve československé k II. zasedání sněmovnímu ve dnech 28., 29., a 30. března 1931. Praha 1931.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc:

fond 1105 (Diecézní rada Církve československé Ostrava)

inv. č. 846 (plakát), *Slavnosti k uctění památky M. Jana Husa ve Velkých Kunčicích, Staré Bělé a Hrabové 3. července*.

kart. 59, inv. č. 880 (plakát), *Slavnostní otevření Husova sboru ve Velké Bystřici 5. a 6. července*.

fond 1956 (Diecézní rada Církve československé (husitské) Olomouc), inv. č. 4 (úřední kniha), *Protokoly zasedání (1924-1932)*.

Tiskoviny

Čechoslovák: list pro příslušníky československé církve. Olomouc 1924-1939.

Český zápas: list na obranu nábožensko-církevní svobody národa československého, r. 1920-1939, 1965-1971. Praha 1920 – .

Malý Čechoslovák: obrazový časopis pro mládež. Praha 1923-1929.

Malý Čechoslovák: časopis pro mládež církve československé. Praha 1935-1938.

M. Č.: časopis pro mládež církve čs. Praha 1938-1939.

Mladý křesťan: časopis pro mládež církve československé. Praha 1939-1942.

Náboženská revue církve československé, r. 1965-1967. Praha 1929-1967.

Právo národa, r. 1920. Praha 1918-1920.

Theologická revue československé církve, r. 1968-1971. Praha 1968-1991.

Internetové zdroje

Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 1921-2011 z <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/1702201401.pdf/68758640-22b5-4eba-9733-95c75a479d42?version=1.0> [cit. 6. 6. 2020].

Literatura

BALATKOVÁ, Jitka: *Prameny k dějinám Církve československé husitské v Olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě.* In: Olomoucký archivní sborník, 2012, č. 10, s. 31-35.

BEZDIČKOVÁ, Květoslava: *80 let Husova sboru Církve československé husitské v Brně, Botanická: sborník.* Brno 2009.

BUTTA, Tomáš a kol.: *Centrum Mistra Jana Husa v Husinci: historie - obnova - odkaz.* Praha 2017.

BUTTA, Tomáš: *Církev mezi tradicí a otevřenou budoucností: prakticko-teologické reflexe a úvahy.* Praha 2019.

BUTTA, Tomáš: *Církev československá husitská a její cesta dějinami s Kristovým posláním: k 100. výročí.* Praha 2019.

BUTTA, Tomáš a kol.: *Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské.* Praha 2017.

BUTTA, Tomáš et al.: *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku.* Praha 2012.

BUTTA, Tomáš: *Seznámení s Mistrem Janem: pohledy na českého reformátora Jana Husa a úryvky z jeho spisů*. Praha 2015.

BUTTA, Tomáš: *Staroslověnská bohoslužba a liturgie Farského*. Praha 2013.

BUTTA, Tomáš: *Uvedení do bohoslužebné teorie a praxe v Církvi československé husitské: prakticko-teologický výklad liturgie podle patriarchy Karla Farského*. Praha 2005.

BUTTA, Tomáš et al: *90 let Církve československé husitské: sborník*. Praha 2010.

Základy víry Církve československé husitské se stručným komentářem: přijaté na 1. zasedání VI. sněmu dne 17. října 1971 jako oficiální nauková norma ve znění, ... Praha 2014.

HRABA, Vladimír: *Kristus vprostřed nás: výklad liturgie a malá liturgika Církve československé husitské*. Hradec Králové 2018.

HRABA, Vladimír: *Víra, naděje, láska: počátky, vývoj a současnost Církve československé husitské*. Hradec Králové 2017.

HRDLIČKA, Jaroslav: *Hus a husitství v díle Vlastimila Kybala*. Brno 1999.

CHYTIL, Tomáš: *80 let Husova sboru v Ostravě-Svinově*. Ostrava 2014.

JINDRA, Martin: *Sáhnout si do ran tohoto světa: perzekuce a rezistence Církve československé (husitské) v letech 1938-1945*. Praha 2017.

KALVODA, Josef: *Genese Československa*. Praha 1998.

KAŇÁK, Bohdan: *Olomouc: Husův sbor*. Velehrad 2007.

KAŇÁK, Bohdan: *Výstava "90 let od vzniku Církve československé husitské" v olomouckém státním okresním archivu*. In: Olomoucký archivní sborník, 2010, č. 8, s. 147-151.

KOŘALKOVÁ, Květa: *Šestý červenec 1939*. In: Husitský Tábor: sborník Husitského muzea, 2002, č. 13, s. 127-167.

KOŘALKOVÁ, Květa – TECL, Rudolf: *Historie pomníku mistra Jana Husa v Táboře (1904-1928)*. In: Tábořský archiv: sborník Státního okresního archivu v Táboře, 2001, č. 10, s. 417-450.

KOUCKÁ, Ivana - PAPAJÍK, David (eds.): *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938*. Olomouc 2001.

KRŠKO, Jan: *Husovy oslavy CČS na Krakovci z historického hlediska: vývoj Církve československé na jihozápadě Rakovnicka od svého vzniku až do okupace republiky: náboženská obec CČS Velký (Panoší) Újezd*. Rakovník 1999.

KRŠKO, Jan: *Pět životů Jana Husa na Krakovci*. Rakovník 2015.

KUBÍKOVÁ, Jiřina (ed.): *Co nám řekl a napsal Mistr Jan Hus: sborník materiálů pro Den české reformace*. Praha 2002.

KUČERA, Zdeněk et al.: *Víra a služba: společenství Církve československé husitské v myšlení a praxi*. Chomutov 2012.

MALÍŘ, Jiří - MAREK, Pavel (eds.): *Andros probabilis: sborník prací přátel a spolupracovníků historika prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc., k jeho 70. narozeninám*. Brno 2005.

MAREK, Pavel: *Biskup Gorazd (Pavlík): životní příběh hledání ideální církve pro 20. století*. Olomouc 2019.

MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*. Brno 2005.

MAREK, Pavel: *Česká reformace 20. století?: k zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*. Olomouc 2015.

MATYÁŠ, Milan: *Poselství husitských katechismů: husitské katechismy ve víře CČSH*. Praha 1994.

SALAJKA, Milan: *Portrét Církve československé husitské*. Praha 2007.

Sbory Církve československé husitské - architektonické dědictví našich regionů. Praha 2018.

TAUSCHOVÁ, Eva et al.: *Almanach Husova sboru 1928-2008*. Jaroměř 2008.

TONZAR, David: *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církve československé husitské*. Praha 2002.

Zastavení s Mistrem Janem Husem. [Prahá] 2015.

Přílohy

Plakát zvoucí na slavnostní otevření sboru ve Velké Bystřici.⁴⁸³

Pod protektorátem biskupa moravského Dr. Th. J. R. Stejskala a moravské diecézní rady církve československé v Olomouci
pořádá Náboženská obec církve československé ve Vel. Bystřici u Olomouce ve dnech 5. a 6. června 1937

Slavnostní otevření „Husova sboru“.

Pořad slavnosti:
V sobotu v předvečer 5. června:

1. V 19 hod. sraz všech účastníků u filiálky společenství.
2. V 19¹/₂ hod. lampion průvod s prapory a hudbou k „Husovu sboru“.
3. O 20. hod. předání zvonu s večerní pobožností.
4. Osvětení sboru.

O 20 a půl hod. odchod k pomníku presidenta Osvoboditele.

1. Slavnostní sbor.
2. Pienní proslov a položení věnce padlým ve světové válce.
3. Státní hymna.
4. Proměnná koncert.

Hlavní den slavnosti v neděli 6. června. - Dopolnedne:

1. O 5. hodině budíček.
2. O 8¹/₂ hod. přivítání hostů na nádraží a seřazení průvodu.
3. O 9. hod. průvod městečkem s hudbou a prapory k Husovu sboru.

V 9 a půl hod. slavnostní akt otevření „Husova sboru“.

1. Fanfáry z „Libuše“.
2. Slavnostní sbor.
3. Přivítání zástupců úřadů, korporací a všech hostů.
4. Vzpomínka za zemřelé.
5. Čtení pozdravných příspěvů a projevy.
6. Slavnostní sbor.
7. Slavnostní proslov hr. biskupa.
8. Předání klíče a otevření sboru.
9. Slavnostní bohoslužba.
10. Státní hymna.
11. Společný oběd.

namci těchto slavností koná se o 14. hodině na hřišti

Velká husitská a národní slavnost

Pořad slavnosti:

1. O 13. hod. sraz všech účastníků, výprav a korporací u cukrovaru.
2. O 13¹/₂ hod. slavnostní průvod s hudbou, prapory, alegorickými vozy, husitského vojska, hanácké jízdy a j. městečkem na místo slavnosti.

Na místě slavnosti:

1. Vztýčení husitské vlajky.
2. Slavnostní scéna „Roháč na Sloně“ – Scéna bude provedena podle předehry velkolepé, uchvacující dramatické básně Svatopluka Čecha, ve které náš národní básník líčí tragický skon velkého kníze a vůdce Prokopa Holého po bitvě u Lipan. Umírající vůdce, zmítaný horečkou, vidí přeludy a blouzní v zápase se surtií uprostřed svých věrných Táborů pobírajících do jednoho. V dále dohánějí ohně horčičích vesnic a zmiklá vřava, troubení a hluk nešťastné bitvy. Jen stará slepá Táborka zvedá se ještě z kupy trosk a mrtvých, zpívá: „Kdož jste Boží hoiovníci“.

Osoby:
Prokop Holý, Jan Hus, Jan Žižka a stará slepá Táborka.

Po programu velký koncert a lidová veselice.
Buffet – Tombola – Kávárna a jiné.
O pobavení a občerstvení bude pro všechny postaráno.

Národní kroje vítány.
Vstupné 4 Kč, slavnostní odznak 1 Kč.
Za nepohody koná se o 14. hod. **KONCERT** v místnostech sokolovny.

Rada starších církve československé ve Velké Bystřici.

Výhodné vlakové a autobusové spojení do Velké Bystřice a zpět.
Odjezd osob. vlaků z Olomouce: 5.11, 8.09, 9.57, 13.08, 13.41.

OLOMOUČSKÝ ÚSTŘEDNÍ ÚŘED

⁴⁸³ ZAO-OI, f. 1105, kart. 59, inv. č. 880, *Slavnostní otevření Husova sboru ve Velké Bystřici 5. a 6. července.*

Plakát zvučí na oslavu k památce upálení M. Jana Husa.⁴⁸⁴

Církev československá
oslaví dne 3. července 1921
světlou památku upálení mistra
JANA HUSA
HUSOVOU ČSL. MŠÍ

kteřou v 9 hod. ráno na hřišti u školy (za deště
ve škole) ve **Vel. Kunčicích** sloužiti bude
čsl. farář z Prahy Dr. Farský. Po mši koná se

manifestační tábor lidu

na němž Dr. Farský, pvní z bojovníků proti-
římských a organisátor národní církve, vyni-
kající kazate, promluví

**„O upálení mistra JANA HUSA a jak
nejlépe uctíme jeho památku“.**

Odpoledne totéž ve Staré Bělé a večer
přednáška o 7. hod. v Hrabové.

**Občané! Súčastněte se všichni této oslavy!
Přived'te i jiné! Hoinou účastí dokažme, že jsme
národem Husovým a ne pochopy římskými!
Řím musí býti námi souzen a odsouzen.**

Rada starších čsl. církve.

Katolícká Unie ve Slovácku 1921. — NRB. H.

⁴⁸⁴ ZAO-OI, f. 1105, inv. č. 846, *Slavnosti k uctění památky M. Jana Husa ve Velkých Kunčicích, Staré Bělé a Hrabové 3. července.*

Alegorický vůz ze slavnosti kladení základního kamene Husova sboru v Olomouci v roce 1925: upálení Mistra Jana Husa.⁴⁸⁵

Rozestavěný Husův sbor v Olomouci.

⁴⁸⁵ Obě fotografie pochází z Husova sboru v Olomouci.

NÁZEV:

Kult Jana Husa v Církví československé husitské

AUTOR:

Bc. Denisa Lukačková

KATEDRA:

Katedra historie

VEDOUcí PRÁCE:

prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

ABSTRAKT:

Diplomová práce se zabývá kultem M. Jana Husa v dodnes činné Církví československé husitské. Časově sleduje období od vzniku církve v roce 1920 do společensky krizového roku 1939. Reflektován je přesah do období, kdy došlo k připojení přídomku „husitská“, tedy 1971. Územně je zaměřena na české a moravské oblasti. Čtenáři je předloženo nejprve vnímání Jana Husa ve společnosti a historie Církve československé husitské. Náboženské společenství bylo mimo jiné založeno na Husově kultu, proto se autorka zaměřila na nazírání církve na jeho osobu. Hlavními zkoumanými tématy v následujících kapitolách jsou z tohoto důvodu projevy úcty k M. Janu Husovi v CČSH, a to například ve formě oslav. Pozornost je věnována rovněž Husově tradici v učení církve. Inspiroval církevní stavební činnost a následný interiér těchto budov. Proměny vnímání osobnosti Mistra Jana jsou sledovány ve společnosti na základě vytvořeného obrazu v tisku i oficiálních zprávách.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Jan Hus, Církev československá husitská, tisk, oslavy, Husovy sbory

TITLE:

Cult of Jan Hus in the Czechoslovak Hussite Church

AUTHOR:

Bc. Denisa Lukačková

DEPARTMENT:

Department of History

SUPERVISOR:

prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

ABSTRACT:

The thesis deals with the cult of Jan Hus in the Czechoslovak Hussite Church which remains active to this day. It focuses on the period from 1920, when the church was established, until 1939, the year of critical social changes. Furthermore, the thesis discusses the year 1971 when “Hussite” was added to the name of the church. In terms of territory, the thesis covers Bohemian and Moravian regions. First, the thesis shows how Jan Hus was perceived in the society and summarizes the history of the Czechoslovak Hussite Church. The religious community was based, among others, on the cult of Hus. The author therefore focuses on the perception of Hus by the church. The following chapters analyse primarily the way the Czechoslovak Hussite Church paid tributes to Jan Hus, for example in the form of celebrations. In addition, the thesis is concerned with Hus’ tradition in the teachings of the church. He inspired religious construction works as well as the interior designs. The changes in perception of Jan Hus in the society are examined on the basis of the image formed in the press and official reports.

KEYWORDS:

Jan Hus, Czechoslovak Hussite Church, press, celebrations, Hus Congregational Houses